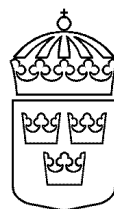

Riksdagens protokoll

2001/02:97

Onsdagen den 17 april

Kl. 09.00 – 17.39

Protokoll
2001/02:97

1 § Kompletteringsval till socialutskottet

Talmannen meddelade att Miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp under Thomas Julins fortsatta sjukledighet anmält hans ersättare Lotta N Hedström som suppleant i socialutskottet t.o.m. den 30 april.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i socialutskottet

Lotta N Hedström (mp)

2 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2001/02:FPM81 Bullerklassificering av flygplan för att beräkna bulleravgifter KOM(2001)74 till trafikutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter

Kulturutskottets betänkanden 2001/02:KrU15–KrU18

4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 10 april

UbU10 Skolan, m.m.

Punkt 3 (Maxtaxans konsekvenser)

1. utskottet

2. res. 4 i motsvarande del (m, kd)

Votering:

200 för utskottet

113 för res. 4

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 38 v, 17 c, 14 mp, 13 fp
För res. 4: 72 m, 40 kd, 1 -
Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 2 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 6 (Förskolans personal m.m.)

1. utskottet
2. res. 2 i motsvarande del (fp)

Votering:

260 för utskottet

14 för res. 2

39 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 38 v, 1 kd, 17 c, 14 mp, 1 -

För res. 2: 1 kd, 13 fp

Avstod: 1 m, 38 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 2 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 11 (Skolverkets tillsyn)

1. utskottet
2. res. 3 i motsvarande del (mp)

Votering:

299 för utskottet

15 för res. 3

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 40 kd, 17 c, 13 fp, 1 -

För res. 3: 15 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 16 (Rätt till kunskap)

1. utskottet
2. res. 6 i motsvarande del (c)

Votering:

211 för utskottet

18 för res. 6

85 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 2 m, 38 v, 38 kd, 15 mp

För res. 6: 1 m, 17 c

Avstod: 69 m, 2 kd, 13 fp, 1 -

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 26 (Värdegrunden)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (kd)

Votering:

272 för utskottet

41 för res. 1

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 38 v, 17 c, 15 mp, 12 fp, 1 -

För res. 1: 1 m, 40 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 4 fp, 1 -

Punkt 50 (Inflytande)

1. utskottet

2. res. 3 i motsvarande del (mp)

Votering:

157 för utskottet

15 för res. 3

141 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 1 m, 38 v

För res. 3: 15 mp

Avstod: 70 m, 40 kd, 17 c, 13 fp, 1 -

Frånvarande: 13 s, 10 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 53 (Sponsring)

1. utskottet

2. res. 11 i motsvarande del (v)

Votering:

276 för utskottet

38 för res. 11

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 40 kd, 17 c, 15 mp, 13 fp, 1 -

För res. 11: 38 v

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

BoU8 Planfrågor

Punkt 1 (Övergripande krav på planering)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, c, mp)

Votering:

242 för utskottet

72 för res. 1

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 13 fp, 1 -

För res. 1: 40 kd, 17 c, 15 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 2 (Barns inflytande)

1. utskottet

2. res. 2 (v, c, fp, mp)

3. res. 3 (kd)

Förberedande votering:

84 för res. 2

42 för res. 3

187 avstod

36 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2

Charlotta L Bjälkebring (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Huvudvotering:

188 för utskottet

83 för res. 2

42 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m

För res. 2: 38 v, 17 c, 14 mp, 13 fp, 1 -

Avstod: 2 m, 40 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 2 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 3 (Regionala frågor)

1. utskottet

2. res. 5 (v)

Votering:

201 för utskottet

39 för res. 5

73 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 68 m, 15 mp

För res. 5: 1 m, 38 v

Avstod: 2 m, 40 kd, 17 c, 13 fp, 1 -

Frånvarande: 13 s, 10 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Carl Fredrik Graf och Liselotte Wågö (båda m) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Anna Lilliehöök (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Prot. 2001/02:97

17 april

Punkt 8 (Handelsändamålet i detaljplan)

1. utskottet

2. res. 10 (m, fp, -)

Votering:

228 för utskottet

86 för res. 10

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 v, 38 kd, 17 c, 15 mp, 1 fp, 1 -

För res. 10: 72 m, 2 kd, 12 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Désirée Pethrus Engström (kd) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 9 (Externa köpcentrum)

1. utskottet

2. res. 14 (mp)

Votering:

118 för utskottet

16 för res. 14

179 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 1 v

För res. 14: 1 v, 15 mp

Avstod: 72 m, 36 v, 40 kd, 17 c, 13 fp, 1 -

Frånvarande: 14 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 13 (Grönområden)

1. utskottet

2. res. 17 (kd, c, mp)

Votering:

239 för utskottet

75 för res. 17

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 11 fp
För res. 17: 40 kd, 17 c, 15 mp, 2 fp, 1 -
Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

BoU9 Byggfrågor

Punkt 1 (Byggande i vissa miljöer med lokal särprägel)

1. utskottet

2. res. 1 (m, -)

Votering:

241 för utskottet

71 för res. 1

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 2 m, 38 v, 40 kd, 16 c, 15 mp, 13 fp, 1 -

För res. 1: 70 m, 1 c

Frånvarande: 15 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 3 (Master och antenner för mobiltelefoni m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (v, kd, c, fp, mp)

Votering:

188 för utskottet

125 för res. 3

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m

För res. 3: 1 m, 38 v, 40 kd, 17 c, 15 mp, 13 fp, 1 -

Frånvarande: 13 s, 10 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Leif Carlson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 8 (Kvalitetssäkring i byggandet)

1. utskottet

2. res. 6 (kd, c, fp)

Votering:

225 för utskottet

70 för res. 6

15 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 72 m, 38 v

För res. 6: 39 kd, 17 c, 13 fp, 1 -

Avstod: 15 mp

Frånvarande: 16 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 12 (Barnsäkerhetskrav i bostäder)

1. utskottet

2. res. 10 (v, kd, c, fp, mp)

Votering:

190 för utskottet

124 för res. 10

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m

För res. 10: 38 v, 40 kd, 17 c, 15 mp, 13 fp, 1 -

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 18 (Byggande i trä)

1. utskottet

2. res. 14 (v, kd, c, fp, mp)

Votering:

185 för utskottet

125 för res. 14

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 70 m

För res. 14: 1 s, 1 m, 38 v, 40 kd, 17 c, 15 mp, 12 fp, 1 -

Frånvarande: 15 s, 10 m, 5 v, 2 kd, 1 c, 1 mp, 4 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

5 § Totalförsvarsplikten

Totalförsvarsplikten

Föredrogs

försvarsutskottets betänkande 2001/02:FöU3

Totalförsvarsplikten (prop. 2001/02:11).

Anf. 1 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! I dag ska vi besluta om förbättrade villkor för totalförsvarspliktiga. Betänkandet innehåller ett antal utmärkta och nödvändiga förslag. Dessa innebär att det pliktssystem som vi har kommer att fungera ett tag till. Samtidigt måste jag konstatera att miljön runt de värnpliktiga och deras utbildning har drabbats mycket hårt under de senaste årens förändringar.

I den radikala omdaning av försvaret, som innebär drastiska nedskärningar, har pliktutbildningen blivit en restpost som det ställts oförenliga krav på. När pengarna inte räcker ut på ett förband tas de från de sista slantarna som behövs till utbildningen närmast de värnpliktiga, från pengar till utbildningstimmar och övningar.

Under de senaste åren har vi sett att utbildningarna avbrutits, att värnpliktiga fått veta bara någon vecka före inryckning att de inte ska

göra sin värnplikt och att nödvändiga övningar och utbildningsmoment inte gått att genomföra. Organisationen har drabbats genom att man ute på förbanden har fått ta emot motsägelsefulla budskap, med en tveksamhet mellan att vilja och kunna. Det har självklart också påverkat utbildningskvaliteten. Vakanserna bland befäl har varit anmärkningsvärt stora. Personalomsättningen har i vissa fall varit så stor att jag t.o.m. vill säga att säkerheten kan ha påverkats.

När vi lägger beslag på ett år av en ung persons liv tar vi på oss ett stort ansvar för att det ska bli ett meningsfullt år med en meningsfull utbildning för en person i 19–20-årsåldern. Med ett högteknologiskt försvar krävs det att vi ger en mycket god utbildning, och detta är vårt ansvar om vi begär att en ung man ska försvara vårt land. Förr kunde utbildningsbrister repareras genom repövning eller repetitionsutbildning. Tyvärr finns den möjligheten inte med de resurser vi har i dag.

Avgångarna bland de värnpliktiga utgör en fjärdedel eller är så stora att bara 10 000–11 000 av 15 000 inryckta rycker ut med fullbordad utbildning.

Fru talman! För ett litet land som Sverige är värnplikten ett sätt att garantera att vi har ett tillräckligt försvar om det skulle krävas och inte minst att vårt land har ett försvar med mycket hög kvalitet. Värnplikten har också varit ett betydelsefullt bidrag till vårt lands försvarsvilja som vi alla har varit ense om.

Med den nya inriktningen av försvaret, med stora neddragningar av antalet värnpliktiga så att bara en tredjedel av en årskull av den manliga befolkningen rycker in, ställs värnpliktsystemet inför helt nya krav. Utbildningen måste vara meningsfull för dem som gör värnplikten. Situationen riskerar att upplevas som mycket orättvis för den som tjänstgör gentemot den som inte behöver rycka in. Med färre värnpliktiga blir det visserligen ett större inslag av frivillighet, men det ställer också krav på en aktiv rekrytering, motivation och utbildningskvalitet så att förväntningarna kan uppfyllas i konkurrens med alla de andra val som finns för unga män och kvinnor.

Tvång är en allvarlig sak. Pliktsystemet innebär trots allt tjänstgöringsskyldighet under straffansvar. Det vilar ett stort ansvar på regering och riksdag att utforma systemet på bästa möjliga sätt under de nya förutsättningarna. Den senaste pliktutbildningen var närmast ett lappande och lagande av nuvarande system. Viktiga och långsiktiga problem har inte lösts. Vi har knappast längre ett värnpliktsförsvar. Försvaret är en organisation med människor som kommer från olika håll och har olika relationer till försvaret.

Vi riskerar att försöka hänga oss fast vid de gamla kvantitativa resonemangen från tiden när nästan alla skulle rycka in. Vi riskerar att fortsätta att sätta målen enbart i kvantitativa termer, där vi räknar i tusentals värnpliktiga.

För att vi ska tillförsäkra vårt land ett bra försvar måste vi finna den bästa kombinationen av alla olika människor som verkar i vårt försvar; yrkesofficerare, reservofficerare, civilanställda, korttidsanställda, kontraktsanställda, frivilliga och värnpliktiga. Vi moderater anser därför att det är helt nödvändigt att vi tar nya tag och gör en ny utredning om de alternativ vi har.

Det finns några alternativ som vi vill peka på och som vi anser måste utredas och ordentligt utvärderas. En utgångspunkt är naturligtvis nuvarande system. Men hur skulle det se ut med en breddad rekrytering där vi kan ha en rekryteringsgrund för nationella skyddsstyrkor och internationella insatser? Det kanske kan kombineras med nuvarande system. Då skulle vi kunna utöka utbildningen upp till kanske 25 000 värnpliktiga. Hur skulle det se ut om vi hade en kort utbildning för alla och den längre utbildningen byggde helt på frivillig rekrytering? Som jämförelse anser vi också att rekrytering med plikt måste jämföras med rekrytering på helt frivillig basis av såväl anställda som reservanställda.

Acceptans- och rättviseaspekter måste naturligtvis tas med i de här resonemangen. Frågan är hur vi kan utforma värnplikten så att vi, när vi taxerar ut ett år av en ung människas liv, kan se till att det är ett meningsfullt år.

Vi får inte heller glömma att försvaret inte är vilken verksamhet som helst. Det är en mycket farlig verksamhet. Statistiken visar att värnplikts-tjänstgöring innebär en risk för skador som är betydligt högre än de farligaste civila yrkena. Försvarets arbete med säkerhet, riskhantering och systematiska åtgärder för att förebygga skador måste prioriteras, och så görs också som jag upplever det. Men ansträngningarna får aldrig mattas, och mycket återstår att göras.

En åtgärd som vi moderater anser är nödvändig för att minimera riskerna är att tillförsäkra kontinuitet och fackkunskap hos dem som utbildar de värnpliktiga. Vi vill införa en ny karriärväg för de befäl som specialiserar sig på utbildning och skaffar sig en god och gedigen erfarenhet för att ta hand om och utbilda de värnpliktiga. Olyckor kommer, trots aldrig så gott säkerhetsarbete, att kunna inträffa. Då måste vi ställa mycket stora krav på beredskapen att hantera dessa situationer. Ett enigt utskott ställer sig nu bakom att den livränta som en skadad värnpliktig ska få ska grundas på vad som i den civila yrkesvärlden skulle motsvara en inkomst på 250 000 kr.

En ung människa vars hela liv ändras vid en allvarlig skada i plikt-tjänstgöring garanteras på detta sätt en rimlig inkomst under sitt fortsatta liv. Vårt socialförsäkringssystem är anpassat till tillsvidareanställda med genomsnittsinkomst, men tyvärr har de flesta 18-, 19- eller 20-åringar varken inkomst eller tillsvidareanställning. Värnplikten räknas ju inte som en anställning. Det här är utmärkt, och det är ett sätt att åtminstone *försöka* täcka den risk som en värnpliktig utsatts för.

Utskottet förutsätter också att regeringen kommer att besluta om en riskgaranti så att en skadad tillförsäkras ett skadeståndsbelopp. Det är särskilt viktigt vid svåra skador. Ett sådant skadeståndsbelopp ska utbetalas utan hänsyn till eventuell vårdslöshet från Försvarsmaktens sida.

Ett antal tragiska händelser under de senaste åren har resulterat i dödsolyckor i försvaret. En snårskog av försäkringsregler och skadeståndsregler har tvingat anhöriga till årtal av rättsprocesser för att åtminstone få något skadestånd och framför allt kanske någon erkänsla för den enorma förlust de har lidit. Det har t.o.m. varit så att Försvarsmakten har haft ett strikt skadeståndsansvar gentemot utomstående som råkat illa ut men inte gentemot värnpliktiga. Försvarsmakten har i de här processerna förutsatts vara både stöd för den värnpliktige och hans anhöriga

och samtidigt motpart. Dessutom har staten uppträtt i olika skepnader som polis, rättsväsende etc.

Vi moderater har därför föreslagit att det ska övervägas ett inrättande av en särskild funktion med oberoende ställning för att stödja och hjälpa enskilda skadade för att undvika denna besvärliga intressekonflikt. I ett första steg förelår vi att Försvarsmakten verkligen tillförs och garanteras resurser för att leva upp till sitt ansvar. De värnpliktiga har ingen livslång anställning där de kan garanteras rehabilitering efter en olycka. Försvarsmakten ges i betänkandet ett förlängt ansvar för rehabilitering. Rehabilitering är emellertid en mycket svår uppgift, och även med de högsta ambitioner i det vanliga civila livet är risken överhängande att skadade hamnar mellan olika system och att rehabiliteringen inte kan fullföljas. Vi vill därför att Nämnden för personalvård för totalförsvarspiktiga ska ges uppgiften att följa upp den enskildes rehabilitering och hur Försvarsmakten fullföljer sitt rehabiliteringsansvar.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 2 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Äntligen! Jag har i den här talarstolen åtskilliga gånger tagit upp brister i och krävt förändringar av de totalförsvarspiktigas situation, men alla gånger har jag fått avsluta med att den här frågan kommer att behandlas senare. Nu är det äntligen ”senare”.

Förutom regeringens proposition och motioner till denna finns det motioner från hela mandatperioden. Förslagen i betänkandet kommer att få stor betydelse för de totalförsvarspiktiga på många områden. Konkreta förslag och beslut om civilt meritvärde saknas dock. Det pågår ett arbete och det finns förslag både vad gäller det civila och det militära området. Vänsterpartiet kommer att hålla ögonen på det här, på den fortsatta utvecklingen, och inte förtrötta för att totalförsvarspikten ska få det meritvärde som är viktigt för den enskilda och hans eller hennes framtida liv.

De ekonomiska villkoren förbättras med höjd dagersättning till 66 kr och en utbildningspremie på maximalt 39 700. Det är ett bra och nödvändigt första steg för att ge totalförsvarspiktiga en mer rättvis ersättning jämfört med ungdomar som studerar eller arbetar.

Ett enigt utskott har ställt sig bakom personskadeskyddet och att det förbättras. Det är av stor betydelse att Försvarsmaktens rehabiliteringsansvar på tre år med möjlighet till förlängning på två år nu kan genomföras. Vi har också varit eniga om att garantinivån för livränta ökas från regeringens förslagna fem till sju prisbasbelopp om någon olycka skulle inträffa. Men det är också nödvändigt att förebygga att något händer. Ett trygghetssystem får ju aldrig ersätta det förebyggande arbetet. Därför vill jag speciellt lyfta fram säkerheten för värnpliktiga.

Vi väckte en motion för två år sedan och fick till stånd en utskottsutfrågning. Referat från den utskottsutfrågningen finns bilagt i det här betänkandet. I utfrågningen deltog många instanser och ansvariga inom många olika områden, som säkerhetsansvariga i Försvarsmakten och värnplikts- och civilpliktsråden för att nämna några. I min inledning vid den här utskottsutfrågningen sade jag bl.a. att: ”Försvarsmakten är en farlig arbetsplats. Man handhar vapen, tunga stridsvagnar och annat som utgör säkerhetsrisker. — — De värnpliktiga är dessutom unga, de har inte

arbetat ihop förut och de har olika erfarenheter och bakgrund. — — — Den relativa skadefrekvensen är mer än dubbelt så hög bland värnpliktiga som hos t.ex. byggnadsarbetare. Den uppvisar också mer än fyra gånger så många olyckor bland värnpliktiga som hos yrkesofficerare i snitt. — — — Det är inte för att hitta syndabockar ... som den här utfrågningen genomförs. Det är för att lyfta fram frågorna, sätta fingret på problemen och ... komma till rätta med bristerna förebygga olyckorna.”

Alla har väl läst i tidningarna om allvarliga skador och dödsolyckor bland värnpliktiga. Det var inte då och är fortfarande inte acceptabelt att unga människor ska behöva riskera liv och lem när de genomför sin plikttjänstgöring. Försvarsmakten har under de två år som gått utvecklat sitt säkerhetstänkande. De krav vi ställde i motionen om förbättrad incidentrapportering, översyn av de s.k. baskerproven, trafikbestämmelser och säkerhetsrutiner har genomförts. Olycksfallen har minskat. Det är bra. Det är utmärkt.

Försvarsmaktens ledning har gjort ett mycket bra jobb. Men det är lång väg mellan bra säkerhetsrutiner och instruktioner och den verklighet som finns på förbanden. Bra säkerhetsrutiner och instruktioner kan aldrig bli säkrare än det allvar som finns hos dem som ska leva upp till dem. Vi vet att det på de olika utbildningsenheterna, trots bra regler, förekommer slarv med säkerheten. Det gäller fortfarande att hålla frågan aktuell, att man i länken mellan den enskilde värnpliktige och hans eller hennes befäl aldrig slappnar av i säkerhetstänkandet.

Fru talman! Det är bra att utskottsmajoriteten håller fast vid pliktsystemet. Vänsterpartiet anser att det är en grundläggande demokratisk fråga att det militära våldsmonopolet har en folklig förankring. Frivillig rekrytering ligger nära ett yrkesförsvar.

Men folklig förankring har hittills bara inkluderat den manliga delen av folket, med frivillighet för kvinnor. Vi vill ha en allmän totalförsvarsplikt, lika självklart som att vi har allmän rösträtt. I början var den allmänna rösträtten också bara förbehållen män. Man fick fatta ett särskilt beslut för att inkludera kvinnorna och erkänna att de också var en del av folket och därmed skulle inkluderas i begreppet allmän. Nu väntar vi på att det även inom totalförsvarsplikten fattas beslut som inkluderar kvinnor i folket för en reell allmän värnplikt.

Men vi vill inte att fler totalförsvarspliktiga tas ut än som behövs. Det är alltså *inte* en utökning av antalet värnpliktiga vi förespråkar.

Varför ska vi ha allmän värnplikt? Jo, män och kvinnor ska vara lika inför lagen. Vår nuvarande grundlag som säger att den militära plikten bara gäller män är diskriminerande. Kvinnors erfarenheter och kunskaper behövs. De ska vara en aktiv del av helheten. Försvaret har fått nya uppgifter och annan inriktning. Det behövs inte så mycket muskler som tidigare, mer hjärna och förstånd. Jag är övertygad om att dessa egenskaper är jämnt fördelade över befolkningen. Försvaret kan inte avstå från halva befolkningen när man ska ta ut den bäste eller bästa till uppgiften.

Men givetvis måste Försvarsmaktens arbetsmiljö göras mer anpassad till både kvinnor och män och arbeta vidare mot sexuella trakasserier, förändras från machokultur till en mer mänsklig kultur helt enkelt. Detta har för övrigt också stor betydelse för att göra värnplikten säkrare och

Prot. 2001/02:97
17 april

Totalförsvarsplikten

minimera skadorna till en nolltoleransnivå. Det behövs mycket arbete för att genomföra detta.

Jag är glad att kunna citera vår försvarsminister från den interpellationsdebatt vi hade den 31 januari i år: "Utbildning i hela försvarsmakten i könsrollsfrågor, genderperspektiv – ja, det är centralt." Björn von Sydow sade också: "Samtliga anställda och de totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt genomgår utbildning som syftar till att stävja sexuella trakasserier. Vid förband, skolor och andra enheter arbetar myndigheten kontinuerligt med att utbilda rådgivare som man kan vända sig till, om trakasserier av detta slag skulle förekomma." Mycket bra!

Det går sakta men säkert framåt mot en allmän totalförsvarsplikt. Pliktutredningens majoritet förordade lika plikt för kvinnor och män. Både regeringen och Försvarsmakten anser att det är viktigt att öka andelen kvinnor, både som befäl och som värnpliktiga. Försvarsmakten har uttalat att man är positiv till en allmän mönstringsplikt. Värnpliktsrådet har på sin senaste kongress diskuterat frågan och ställt sig bakom kravet på lika plikt för män och kvinnor. Så det finns hopp.

Det finns också hopp i betänkandet när man skriver: Konsekvenserna av en könsneutral plikt är inte tillräckligt utredd. Därför är det för närvarande inte aktuellt. Men utskottet utgår från att regeringen återkommer till riksdagen och informerar om vilka utredningar och förberedelser som görs för att i ett längre tidsperspektiv möjliggöra införandet av en könsneutral totalförsvarsplikt. Detta verkar mycket hoppfullt, tycker jag.

I väntan på dessa utredningar och förberedelser yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation nr 4 i frågan.

Fru talman! Vi har också en annan reservation som vi naturligtvis står bakom. Den handlar om förmåner för värnpliktiga i samband med tjänstgöring vid bränder, översvämningar osv. De får samma dagarsättning för detta arbete som om de var kvar på luckan och gjorde sina vanliga arbetsuppgifter. Vi anser att de borde ha en rimlig ersättning för det här arbetet. Men för tids vinnande yrkar jag inte bifall till denna reservation.

Anf. 3 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! Det är en ganska intressant debatt som vi avslutar med som har suttit fyra år i försvarsutskottet och diskuterat frågorna om försvaret och framtiden. Det är viktiga frågor för hela landet. Det är viktigt för ungdomar som ska studera för framtiden att få en möjlighet att göra en tjänst för landet.

Det betänkande, FöU3, som nu föreligger är naturligtvis en stor framgång. Det måste vi säga efter de tre år vi har diskuterat tillsammans. Det har en helhetsbild som är ganska bra, men det fattas ett och annat som är ganska viktigt framför allt ur jämställdhetssynpunkt, som ligger Folkpartiet liberalerna så varmt om hjärtat sedan den kvinnliga rösträtten kom till någon gång i början av seklet. Det var naturligtvis också en liberal idé. Betänkandet är alltså bra i sin helhet, speciellt för män. Det vill jag nog påstå att vi har klarat av i försvarsutskottet under treårsperioden.

Pliktutredningen fick inte så bra betyg av den moderata företrädaren. Själv hade jag möjligheten att vara med under de två sista åren. Jag tycker nog att den lärde mig mycket. Den lärde oss i de politiska partierna mycket. Jag har en känsla av att många politiska partier under den utredningens gång tog steget över till en jämställd försvarspolitik. Det är soci-

aldemokrater, moderater och kristdemokrater som har ett litet steg kvar att ta. Vi tror att det kommer. Det kommer säkert snart så att resultatet av denna fyraårsperiod även för försvaret blir att vi mönstrar alla till försvaret. Vi tar ut den som är bäst oavsett kön. Det borde naturligtvis vara en självklarhet i denna plenisal i dag år 2002. Detta vill jag understryka riktigt ordentligt.

Jag har tagit isär begreppet för dagens betänkande. Jag tänkte säga några ord om ordet total som ju betyder alla. Varje gång jag åker hem till Värmland passerar jag det stora ordet Pliktverket på Karolinen i Karlstad. Men Pliktverket är ju endast för män. En stor institution har vi ställt i ordning för att ge möjlighet att vara med och försvara landet, men det är fortfarande enkönat, fru talman. Vi hoppas verkligen att förändringen kommer så att ordet total i dagens betänkande omfattar alla.

Försvar, att skydda landet, då kommer jag återigen in på könsneutraliteten. Tror vi att det är endast den manliga delen av befolkningen som vill skydda landet? Mitt svar är nej. Även på den civilpliktiga sidan är det så att skydda landet med ordet försvar vill alla.

Plikt betyder skyldighet. Det är din skyldighet att ställa upp. Vi har möjlighet att plikta, att få ta ut den bästa, och så fråntar vi oss än en gång möjligheten att självklart ta ut den halva av landets befolkning där det finns en inneboende kraft. Den kvinnliga mentaliteten behövs. Vi hade inte våra diskrimineringar, vi hade inte problemet med bristen på officerare om vi nu tog steget fullt ut och talade om att svenska försvaret, om plikten finns kvar, ska omfatta alla, mönstra alla, plikta alla och oavsett kön ta ut den som är bäst.

Då kommer vi till det fjärde ordet på min lista, nämligen könsneutralitet. Den måste bli ett faktum i det framtida svenska försvaret, oavsett hur mönstringen går till. Vi i Folkpartiet vill ge stora möjligheter till att konstapelanställa och kontraktsanställa. Denna möjlighet måste föras in i det svenska försvaret och inte, såsom i dag, motarbetas. Det finns inte en öppenhet från regeringens sida att låta ungdomar och medelålders invånare få göra en insats, framför allt i internationell verksamhet, genom att under en två–fem-årsperiod vara kontraktsanställda i det svenska försvaret. Vi måste se över dessa möjligheter. Jag hoppas verkligen att resultatet av de år jag har fått sitta i försvarsutskottet och diskutera frågorna är att nästa försvarsutskott får möjlighet att diskutera dessa frågor igen och att det så snart som möjligt skapas ett svenskt totalförsvar med en könsneutral försvarsplikt.

Det ska vara möjligt att göra denna tjänstgöring mer populär och ännu mer attraktiv genom att den kan meritvärderas. Om man gör en insats för landet ska det kunna framgå bland meriterna att man har ”offrat sig” ett eller två år för landet, och för det får man poäng som visar att denna utbildning är viktig. Denna utbildning ska leda till att de människor som gör en insats för landet också ska ha med sig i bagaget något som bör meritvärderas.

Jag yrkar för tids vinnande bifall endast till reservation nr 5.

Jag avslutar mitt inlägg med att från Folkpartiet liberalernas sida framföra ett önskemål, ett krav, angående de 16 000 som ska utbildas. Vi har uppfattningen att inte en enda ska tas in i onödan. Man ska inte ta in en människa i försvaret som det sedan inte finns någon uppgift för i samband med att denna har slutfört militär- eller civiltjänstgöring. Då tas för

många ut till tjänstgöring. Det har vi inte råd med. Ta inte ut en enda för mycket. Ta ut dem vi behöver. Ta ut den bästa, oavsett kön. Det är det svenska försvaret värt. Vi hoppas att det blir resultatet av den här mandatperiodens försvarsarbete.

Anf. 4 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Fru talman! Vi moderater vill ha fler kvinnor i försvaret. Vi vill ha fler kvinnliga värnpliktiga, och vi vill ha fler kvinnliga officerare. Men vi tycker att det är självklart att kvinnors deltagande i försvaret ska erbjudas och vara ett frivilligt åtagande grundat på motivation. Vi ska inte i ett första steg införa tvång. Vi ska se till att det blir ett erbjudande om möjlighet till en utbildning och en framtid med kvalitet.

Hur ser Runar Patriksson på möjligheten att göra något åt de kvalitetsbrister som råder för värnpliktsutbildningen i dag, när bara 11 000 av totalt 16 000 inryckta fullgör sin utbildning? Tvärtom riskerar vi i dag betydande kvalitetsbrister i utbildningen. Vi moderater har tillfört mera resurser för att försäkra och förändra gentemot en betydligt bättre kvalitet i utbildningen. Hur ämnar Runar Patriksson göra så att kvinnor frivilligt och med motivation kan välja att göra sin värnplikt?

Anf. 5 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tyckte nog att jag var ganska tydlig gentemot den moderata inställningen i frågan. Jag tyckte att jag var ganska klar över vad vi vill. Här är det inte tvång vi ska lägga på kvinnorna utan en rättighet.

Jag tror inte att någon kvinna har uppfattat rösträtten som ett tvång. Den blev en rättighet. Det är precis samma idé som ligger i Folkpartiet liberalernas försvarspolitik. Det måste naturligtvis vara en rättighet att få bli mönstrad, att få inställa sig till mönstring inför samma skrank och få möjlighet att göra ett försvarsarbete för sitt land – det land som varje kvinna och man älskar lika mycket. Jag kan inte tro att någon kvinnoorganisation står bakom Anna Lilliehöök's uppfattning att det ska vara ett tvång att mönstra alla.

Anf. 6 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Fru talman! Jag blir lite förvånad. Vi för en allvarlig diskussion i dag. Vi talar faktiskt om plikttjänstgöring. Har Folkpartiet tänkt sig att avskaffa värnplikten? Plikten är ett tvång under straffansvar. Infinner man sig inte kan man sättas i fängelse. Detta är ett utomordentligt allvarligt tvång vi har i vårt land för att tillförsäkra oss ett försvar.

Anser Runar Patriksson att det är en första prioritering att även kvinnor ska utsättas för detta tvång när så få som 16 000 behöver göra värnplikt?

Anf. 7 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag återkommer till frågan om plikten. Den ligger alltid i botten. Än så länge har vi kvar plikten.

Jag hoppas att Moderaterna snart ska få en klarare syn om att alla ska få genomgå mönstring. Vi är helt övertygade om att alla ska få genomgå mönstring, kanske 80 000–90 000. Behovet är 16 000. Frågan är om

behovet ens är 16 000 om kontraktssoldater och konstuppsoldater skulle erkännas av den svenska regeringen och Försvarsmakten. Om det finge bli klarhet i reformen skulle behovet bli ännu mindre av kvinnor och män i plikttjänstgöring.

Vi är övertygade om att plikttjänstgöringen inte ska behöva användas i så hög grad utan att frivilligheten naturligtvis ska slå igenom. I mitt arbete med försvarsfrågor får jag telefonsamtal och mejl från ungdomar, flickor och pojkar, som *inte* har kommit in i plikttjänstgöringen. Det är inte telefonsamtal och mejl från ungdomar som fått inställa sig till plikttjänstgöring och som vill ut. Det är raka motsatsen. Tänk om hälften av landets befolkning också finge denna möjlighet. Jag är övertygad om att ordet plikt skulle kunna vara en grundförutsättning. Folkpartiet tror att frivilligheten i ett sådant fall skulle ta över för dem som gör svensk värnplikt i försvaret.

Anf. 8 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Ärade ledamöter i kammaren och protokollsläsare. Betänkandet om totalförsvarsplikten handlar om ett system som vi egentligen har haft ända sedan medeltiden. Då började män med tvång kallas in för olika militära insatser. Det har varit aktuellt fram till förra århundradet och högst aktuellt under det kalla kriget. Då kallades halva befolkningen in med tvång för att göra sin värnplikt.

Det senaste decenniet har mycket förändrats. Den stora förändringen är att riksdagen i dag håller med Miljöpartiet i analysen om att det inte längre finns något militärt invasionshot mot Sverige. Även Sveriges militär och den militära underrättelsetjänsten säger samma sak. Det existerar inte något militärt invasionshot mot Sverige. Vi ser en helt annan internationell utveckling i vår region. Som en konsekvens av detta kallas inte längre halva befolkningen, dvs. alla männen, in i värnpliktssystemet, utan vi kallar in 17 000 – en tredjedel av en årskull män.

Andra förändringar som har skett är att vi har fått helt andra huvuduppgifter för Försvarsmakten. En av huvuduppgifterna är i dag att delta i internationella fredsfrämjande insatser. En annan huvuduppgift är att stödja samhället i kris och under stark påfrestning.

Det som inte har förändrats är värnpliktssystemet. Det ser i grunden likadant ut i dag som för 50 år sedan och som det sett ut under en lång tid. Det innebär att vi fortsätter att kalla in en tredjedel av männen och inga kvinnor över huvud taget. Varför? kan man fråga sig. Är männen bättre lämpade att delta i dagens försvarspolitiska uppgifter, eller varför ser det ut så?

Man kan se på de krav som ställs på de män som är med i den insats där Sverige deltar med en trupp i Afghanistan. De viktigaste personliga egenskaper som man efterfrågade hos de soldater som skickades dit var empati, en god social förmåga, en god verklighetsuppfattning och ett gott omdöme. Detta är inte några specifikt manliga egenskaper.

Det är inte i första hand fysisk muskelstyrka man efterfrågar. Andra viktiga erfarenheter och kunskaper när man deltar i internationella fredsfrämjande eller fredsbevarande insatser är förmåga till strategisk planering, logistisk erfarenhet och öppet ledarskap. Det är bl.a. starka kvinnliga erfarenheter; märk väl mitt ordval. Jag talar inte om kvinnliga egen-

Prot. 2001/02:97
17 april

Totalförsvarsplikten

skaper utan kvinnliga erfarenheter. De erfarenheterna är långt viktigare än fysisk muskelstyrka i de internationella fredsfrämjande insatserna.

Behovet av kvinnor i det totalförsvar vi behöver på 2000-talet är en självklarhet. Men dagens system tillgodoser inte alls detta behov. Hur ska vi då få in kvinnor i systemet? Ska det ske genom tvångslagstiftning eller genom frivillighet?

Dagens system bygger på tvångslagstiftning. Vi har sett hur Vänsterpartiet har bejakat tvångslagstiftningen, att man ska tvinga in samtliga kvinnor i mönstringsförfarandet. Folkpartiet liberalerna hävdar samma sak. Man försöker trixa och säger att det ska ses som en rättighet och jämför med den allmänna rösträtten. Men man sätts inte i fängelse om man vägrar rösta i allmänna val, Runar Patriksson. Man straffas inte för det. Det är den stora skillnaden jämfört med pliktssystemet. Om en kvinna vägrar att mönstra så blir hon straffad för det.

Att tvångsmönstra närmare 100 000 ungdomar i 18-årsåldern är inte bara vanvettigt. Det vore en ren dumhet, när man inte behöver mer än 17 000 personer. Försvarsministern sade så sent som i går kväll i en TV-debatt att man redan i dagsläget, när man väljer ut de 17 000 männen av 50 000–60 000, får de som vill och känner sig motiverade. Ett system byggt på frivillighet som vore öppet för både män och kvinnor skulle på samma sätt tillgodose behovet av kunniga, motiverade personer.

Det tål också att understrykas att Folkpartiet liberalernas och Vänsterpartiets förslag om att man ska tvångsmönstra kvinnor inte har något stöd hos kvinnorna. Det var också uppgifter som framkom i debatten i går. Det är en liten minoritet som stöder förslaget. Majoriteten av kvinnorna är emot att mönstra enligt tvångslagstiftning.

I stället bör vi lämna dagens totalförsvarspliktsystem som bygger på tvång och bygga ett system på frivillighet, öppet för både kvinnor och män, ett system som är anpassat både till kvinnor och män. De nya krav som ställs på dem som deltar i totalförsvaret med de nya uppgifterna – empati, social förmåga, verklighetsuppfattning, strategisk förmåga osv. – innebär att vi i förlängningen kanske får se fler kvinnor än män, om vi väljer dem som är bäst. Det kanske helt enkelt är så att fler kvinnor än män är lämpade och blir uttagna att vara med bland de 17 000.

Det finns ett ökat intresse för att delta i de nya uppgifterna inom totalförsvaret, som är intressanta på ett helt annat sätt och bredare. Där har Runar Patriksson en poäng: Det finns många som vill delta. Miljöpartiet har sedan många år framfört ett förslag om att öka den ekonomiska ersättningen för dem som genomgår utbildningen. Vi menar också att man ska anpassa utbildningen så att den blir användbar i det civila samhället och ge civil dokumentation och tilläggspoäng för högskoleansökningar. Därigenom blir det fullt möjligt att få ett system som bygger på frivillighet och är öppet för både kvinnor och män. Vi kommer också att kunna få ett system med hög kvalitet på dem som väljs ut.

En annan fördel med ett system byggt på frivillighet som är öppet för både kvinnor och män är att vi slipper välja ut 17 000 ynglingar som är 18 år gamla. I stället blir det ett fönster där man kan söka utbildningen under en stor del av sitt liv. För en del kanske det passar att göra utbildningen när man är 18 år. För andra passar det bättre när barnen är utflugna. De personerna kanske är 40–45 år gamla, har livserfarenheter och yrkeskunskaper som är användbara och högst värdefulla i det framtida

totalförsvaret. Det kan gälla deltagande i internationella fredsfrämjande operationer. Det vore ytterligare en stor fördel, att kunna få del av de livserfarenheterna genom att det finns ett öppet fönster för att göra tjänst i totalförsvaret som inte är begränsat till att man är 18 år gammal.

Sammantaget med att vi kan få motiverade människor och betydligt fler kvinnor i totalförsvaret, kanske en majoritet, leder det fram till slutsatsen att vi ska avvisa ett otidsenligt, ojämlikt och orättvist system från en svunnen tid och i stället bifalla Miljöpartiets reservation nr 3.

Anf. 9 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Det kan låta sympatiskt när Ångström säger att vi ska ha frivillighet. Men vi säger att frivilligheten är första steget mot ett yrkesförsvär.

Vi vill inte se ett yrkesförsvär. Vi vill att värnplikten ska garantera att vi har en folkförankring, att de grupper som från början egentligen inte ville ställa upp och göra sin värnplikt kan bli uttagna. Vi ska göra värnplikten så bra att de också känner att de blir motiverade att göra den, med bra ekonomiska villkor, bra utbildning osv.

Runtom i Europa, bl.a. i Holland, har man gått från ett värnpliktsförsvär till ett yrkesförsvär. Det har inte varit bra. Man har bekymmer med det.

Vi är rädda för att det blir de som vill som får göra värnplikten. Det kan vara personer som har en tradition av det militära yrket – farfar var general. Det är också personer som är mer intresserade av vapen och tycker att det är häftigt. Vi vill ha en bredd på värnplikten. Vi vill att man rekryterar från olika etniska grupper, kvinnor och män, människor från Norrbotten och från söder, de som är asfaltsblommor och de som är sprungna ur den svenska landsbygden. Vi vill ha denna mångfald i vårt värnpliktsförsvär. Det är därför vi håller fast vid värnplikten.

Anf. 10 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Berit Jóhannesson säger att det är viktigt att ta ut dem som inte vill. Men den kanske viktigaste egenskapen för dem som tas ut och deltar i olika insatser är just motivationen. Vill man, så är man motiverad. Är man motiverad så gör man en bra insats oavsett om det är i Afghanistan eller Arvika eller i någon annan av de huvuduppgifter som det svenska försvaret har i dag.

Vänsterpartiet ger intryck av att det skulle innebära en yrkesarmé. Ett totalförsvärssystem byggt på frivillighet leder inte med automatik till någon sorts yrkesförsvär. Det är en feluppfattning som Vänsterpartiet har.

Berit Jóhannesson vet mycket väl att de nya huvuduppgifter som försvaret har, med de nya krav som ställs, har mycket lite att göra med generaler och farfars farfar och med hur det var tidigare. Totalförsvaret får allt bredare uppgifter. Det är Berit Jóhannesson mycket väl medveten om, men hon framhåller ändå i att det här ska vara ett tvångssystem för att undvika någonting som betraktades som negativt under det förra seklet.

Jag är rädd för att den här vänsterpartistiska synen på att med tvångslagstiftning även få in dem som inte vill inte ger oss det totalförsvär som vi bäst behöver, nämligen en organisation där människor är väldigt starkt

motiverade att göra det de gör. Jag är övertygad om att med olika insatser för att göra försvarsutbildningen attraktiv kommer man att kunna attrahera både kvinnor och män, både sådana som bor i storstäder och sådana som bor på landsbygden, både nya svenskar och gamla svenskar. Det handlar helt och hållet om hur attraktiv vi gör utbildningen och om olika möjligheter att höja ersättningen.

Anf. 11 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Jag menade att det finns många grupper i det här landet som spontant kanske inte skulle välja att genomföra en utbildning. Det handlar om människor som vi behöver i försvaret för att vi ska få mångfald och för att vi ska få den bredd och den folkförankring vi eftersträvar. Vad än herr Ångström säger, kommer en sådan här frivillighet att på sikt leda till ett yrkesförsvaret, dvs. man väljer som yrke att bli soldat. Jag tror att det är oerhört negativt med en sådan utveckling. Det blir problem. Man har bekymmer med en sådan utveckling i Holland.

Det finns ingen motsättning här. Det handlar om att göra värnplikten så oerhört bra, både utbildningsmässigt och när det gäller ersättningar, säkerhet och allt annat som har med värnplikten att göra, att de unga män och kvinnor som tas ut också känner att de blir motiverade. Det gäller inte minst den civila meritvärderingen. Att vi har basen, att vi har människor från arbetarklass och överklass, invandrare och svenskar, dvs. alla sorters människor och inte minst män och kvinnor, gör att vi får en folkförankring. Jag tror att det är oerhört betydelsefullt med denna folkförankring.

Anf. 12 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det är i och för sig kanske inte nytt att Vänsterpartiet inte litar på människors egen fria vilja. Man litar uppenbarligen inte heller på möjligheten att göra totalförsvaret attraktivt och på det sättet attrahera människor från olika delar av samhället och människor i olika åldersgrupper. Jag menar att folkförankringen i första hand uppnås genom att man gör så att människor verkligen är motiverade att delta i detta. Man uppnår väl ingen folkförankring genom att tvinga in människor i någonting som de inte vill? Det är ju Vänsterpartiets uppfattning, som Berit Jóhannesson så tydligt sade här, att man ska få människor som inte vill att göra detta. Vad är det för folkförankring? Vi har tvärtom erfarenhet av att många, som har upplevt detta som fullständigt meningslöst som 18-åringar, inte är några goda ambassadörer för totalförsvaret. Om man däremot attraherar dem som är starkt motiverade, blir de goda ambassadörer för totalförsvaret och dess nya uppgifter, och därmed blir det en starkare folkförankring.

Jag tror inte på Vänsterpartiets väg med tvångslagstiftning. Jag tror på människors egen fria vilja. Jag tror att det är fullt möjligt att ha ett system byggt på frivillighet som är öppet för både kvinnor och män och som har förmåga att attrahera alla de olika grupper som Vänsterpartiet säger sig måna om men som man hellre vill tvinga in i det hela.

Anf. 13 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Man blir många gånger lite konfunderad över vad Lars Ångström och Miljöpartiet egentligen vill med det svenska försvaret. Jag

tycker att det är lite oroande med denna nonchalans när det gäller försvarets vikt för landet. Det är väl ändå så att Lars Ångströms arbete i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen skiljer sig något från att sitta i försvarsutskottet och företräda landets försvarspolitik.

Vi i Folkpartiet brukar tala om Sveriges flumskola. Jag har en känsla av att Miljöpartiet skulle tycka om ett flumförsvar. Det är ingen föreningen Sveriges försvar som vi debatterar i dag, utan det är Sveriges försvar.

I motsats till Berit Jóhannesson, som säger att hon vill ha ett system med plikten i botten för att vi inte ska få en möjlighet till ett större yrkesförsvar, ...

Anf. 14 TALMANNEN:

Jag vill påminna om att repliken gäller Lars Ångström och inte någon annan talare.

Anf. 15 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

... vill jag säga att vi för vår del inte har något att erinra mot att yrkesförsvarsidan också finns med i bilden. Jag sade i mitt tal att det också leder till att färre, och helst ingen, måste pliktas. Om vi mönstrar många leder frivilligheten till att vi får ett frivilligt försvar med plikt i botten. Detta leder till ett vasst och smalt försvar. Vill Lars Ångström och Miljöpartiet vara med på ett vasst och smalt försvar?

Anf. 16 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Runar Patriksson hävdar att mitt tidigare engagemang som ordförande i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen på något sätt skulle kompromettera Miljöpartiets försvarspolitiska linje genom att jag representerar partiet i försvarsutskottet. Jag tror att Runar Patriksson är mycket väl medveten om den analys som Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen tidigare har gjort av de försvars- och säkerhetspolitiska förändringarna, avskrivningen av invasionshotet och behovet av ökade internationella fredsfrämjande insatser. Miljöpartiet delar uppfattningen i den analysen, och det gör ju också Folkpartiet i dag. Folkpartiet står ju bakom uppfattningen att det inte existerar något militärt invasionshot, att vi behöver helt andra kompletterande huvuduppgifter för försvaret och att vi ska öka vårt internationella deltagande. Runar Patriksson kallar detta flumpolitik samtidigt som Folkpartiet självt står bakom stora delar av den analysen. Jag har svårt att förstå den argumentationen.

Samtidigt förändras inte Folkpartiets uppfattning om en tvångslagstiftning i sak. Som jag uppfattar det är det ett identiskt förhållningssätt med Vänsterpartiets förhållningssätt. Man ska med tvång och lagstiftning få människor, även dem som inte vill, att delta i försvaret. Jag tror uppriktigt sagt inte att det här skapar den mest högkvalitativa och vassa försvarsorganisation vi kan nå, Runar Patriksson. Den skapar vi genom ett system byggt på frivillighet där motivationen utgör den kanske främsta egenskapen som garanterar oss den här vassheten och kvaliteten.

Anf. 17 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är inte alls någon belastning att ha varit ordförande i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Lars Ångström. Jag hade bara en känsla av att det försvar som läggs på bordet av Lars Ångström som representant för Miljöpartiet i dag liknar ett föreningsförsvar. Dessa frågor är för allvarliga för att man ska hantera dem på ett sådant sätt. Sedan gör bilkårister, hemvärn, freds- och skiljedomsföreningar och andra en jättefin insats vid sidan av Sveriges försvar.

Folkpartiet är ett försvarsparti. Vi vill att landet ska ha ett vasst och smalt försvar som inte kallar in någon i onödan. Vill Lars Ångström och Miljöpartiet vara med på detta? Om vi ska ha det är det svårt att inte mönstra alla enligt vår åsikt. Det handlar om att ta ut den bästa oavsett kön. Detta står alltså inte Miljöpartiet bakom.

Anf. 18 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag har svårt att förstå Runar Patrikssons jämförelse med något slags föreningsförsvar. Både Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen och Miljöpartiet hävdade för många år sedan behovet av att minska det svenska militära försvaret och militärutgifterna på samma sätt som omvärlden har minskat sina utgifter och sina stående styrkor till följd av att invasionshotet har försvunnit. Det är först under de senaste åren som vi också har fått en majoritet i riksdagen att dela den uppfattningen. Det är en anpassning till 2000-talets försvarspolitiska behov. Ominriktningen och de nya uppgifterna, där huvuduppgiften är internationella fredsfrämjande insatser, är någonting som Miljöpartiet har hävdat under lång tid. Det är inget flumförsvar eller föreningsförsvar, utan det är en försvarsorganisation som en majoritet av Sveriges riksdag har ansett bäst tillgodoser 2000-talets behov.

Jag delar Runar Patrikssons uppfattning att det gäller att ta ut de bästa, men som försvarsministern sade i TV i går kväll får vi redan i dag de bästa, dvs. de 17 000 som vill och är motiverade. Om vi skulle öppna ett system för både kvinnor och män och också få en stor andel kvinnor att söka dit, är det klart att de möjligheterna kvarstår. De påverkas inte negativt utan snarare positivt.

Ju attraktivare vi gör systemet och ju mer anpassat det är till att också kvinnor ska kunna delta aktivt, desto större förutsättningar har vi att få de bästa – både de bästa kvinnorna och de bästa männen – och att skapa det totalförsvar med nya uppgifter som bäst tillgodoser 2000-talets försvarspolitiska behov. Det är Miljöpartiets linje.

Anf. 19 KARIN WEGESTÅL (s):

Fru talman! I dag behandlar vi betänkandet *Totalförsvarsplikten*, som bygger på regeringens proposition *Bättre villkor för totalförsvarspliktiga* med tillhörande motioner. Det handlar om förslag till förändringar som kommer att få stor betydelse genom att de på flera områden innebär förbättringar för de värnpliktiga.

Utskottet har också behandlat motionsyrkanden med anknytning till pliktssystemet som avgivits under den allmänna motionstiden vid både detta års och förra årets riksmöten. Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Utskottet delar regeringens bedömning att det för närvarande inte finns anledning att ändra de allmänna grundläggande förutsättningarna för pliktssystemet. Totalförsvarsplikt med allmän mönstringsplikt för män bör därför utgöra grunden för totalförsvarets personalförsörjning.

Utskottet anser liksom regeringen att det är önskvärt att utöka antalet kvinnor i försvaret, men utskottet konstaterar att konsekvenserna av att införa en könsneutral totalförsvarsplikt inte är klarlagda. Liksom regeringen bedömer utskottet att det för närvarande inte är aktuellt att utöka skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt till att också gälla kvinnor.

Jag vill gärna understryka att jag trots att jag är gammal regionalt berömt kvinnosakskvinna helt delar denna uppfattning. Kvinnlig värnplikt är faktiskt ingen jämställdhetsfråga. För att vi ska ändra på jämställdheten måste samhället se till att mäns och kvinnors kunskaper och erfarenheter värderas lika, och så sker inte. Det kommer vi inte att ändra på genom att införa en könsneutral värnplikt.

Jag vill också gärna säga att jag har haft förmånen att studera könsneutral värnplikt i det enda västland som har kvinnlig värnplikt, nämligen Israel. Jag var för två år sedan där tillsammans med kolleger i personalvårdsnämnden och undersökte hur den ordningen fungerade. Jag måste säga att jag inte tror att det är något som vi skulle vilja ta efter. Däremot ska vi naturligtvis ta till oss de erfarenheter som finns, för man behöver mycket att jämföra med när man ska förändra ett sådant här system. Man måste veta vad man vill åstadkomma. Vad är det som man faktiskt vill göra?

Vi har den förfärliga möjligheten att dagligen se hur en armé i ett land där man har kvinnlig värnplikt fungerar. Man kan fråga: Har ni sett några kvinnor i den armén, och vad tycker ni om att de inte syns där? Om ni tycker att det är bra kan jag inte förstå varför det är så viktigt att vi ska införa en plikt för kvinnor att delta.

Det är så mycket annat som är viktigt, och det framgår tydligt av debatten här att vi inte är klara att fatta ett sådant här beslut. Det finns många olika förslag och synpunkter. Detta är bra och viktigt, och det hör till en fungerande demokrati. Det är dock tydligt att vi inte skulle kunna ta det här beslutet i dag. Det är ändå viktigt att man diskuterar vidare var svenska folket och Sveriges riksdag står i detta sammanhang.

Vi har haft en pliktutredning som för två år sedan lade fram ett förslag. Jag vill gärna säga till Lars Ångström att det var en långvarig och viktig utredning men att Miljöpartiet inte deltog förrän vid det sista sammanträdet, då man reserverade sig mot hela utredningen. Men det finns möjligheter att komma tillbaka. Frågan är inte färdig, utan vi måste arbeta vidare med den.

Fru talman! När det gäller mönstring och inskrivning ansluter sig utskottet till de av regeringen föreslagna lagändringarna, som bl.a. innebär att den totalförsvarspliktige senast fyra månader efter mönstringen ska underrättas om inskrivningsbeslutet och att verkan av inskrivning i utbildningsreserven ska upphöra fem år efter inskrivningen eller senast vid utgången av det kalenderår då den totalförsvarspliktige fyller 30 år.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen om totalförsvarsplikt och till lag om ändring i lagen om fredsfrämjande verksamhet med innebörd att utbildning för fredsfräm-

jande verksamhet ska kunna ingå i grund- och repetitionsutbildning, om den ger kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften för den enskilde kräver.

Det finns också förslag till förbättrade förmåner. Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen om totalförsvarsplikt med följande innebörd.

Den totalförsvarspliktige ska efter genomförd grundutbildning få en utbildningspremie. Totalförsvarspliktiga som genomgår lång grundutbildning ska ges tillfälle att utan kostnad delta i högskoleprovet. När det gäller utbildningarnas längd har inriktningen varit att man med den utbildningspremie som man får ska kunna fortsätta sina studier utan att behöva ta lån under tid som motsvarar den tid under vilken man har gjort sin totalförsvarsplikt.

Regeringen avser att i en förordning bestämma utbildningspremien till dagersättningsbeloppet, som ska multipliceras med antalet tjänstgöringsdagar. De totalförsvarspliktiga som har fullgjort en grundutbildning som omfattar mer än 400 dagar ska få ett tillägg till utbildningspremien, en extra långtidspremie om 10 000 kr.

Det finns också ett avsnitt om meritvärdering. Utskottet ser positivt på det arbete som bedrivs för att utveckla meritvärderingen för pliktpersonal. En väl fungerande meritvärdering är en nödvändig del av ett modernt pliktssystem. I betänkandet finns inga konkreta förslag, men förslag från en pågående utredning väntas komma inom en snar framtid.

Det föreslås förändringar i disciplinsystemet, och utskottet föreslår att riksdagen ska anta regeringens förslag till lag om ändring av disciplinstraff inom totalförsvaret. Regeringen föreslår följande ändringar.

Disciplinpåföljderna ska vara varning, extratjänst och löneavdrag. Påföljden utegångsförbud avskaffas alltså, vilket har varit ett allmänt önskemål både från värnpliktiga och från politiker. Det är fråga om ett frihetsberövande som inte görs av de instanser i samhället i övrigt som har att besluta om frihetsberövande. Vi ser positivt på denna förändring.

Extratjänst ska kunna kombineras med löneavdrag om så krävs för ordningens upprätthållande. Löneavdrag ska aldrig kunna verkställas med mer än en fjärdedel av ersättningen vid varje tillfälle.

Av lagen om disciplinansvar ska framgå att varning är att anse som den lindrigaste påföljden. Särskilt avseende ska fästas vid omständigheter som talar för att påföljden ska stanna vid en varning. Dessa åtgärder stämmer överens med de regler som gäller på arbetsmarknaden. Naturligtvis ska man kunna ge en varning till en vuxen människa som kan ta ansvar för sin egen situation.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2002, med ett undantag. Det gäller den del av lagen om totalförsvarsplikt som sätter gränser för när en krigsplacering ska upphöra. Den paragrafen föreslås träda i kraft den 1 juli 2004.

Med detta har jag redogjort för mitt avsnitt. Kurt Kvarnström kommer att redogöra för de positiva förändringar som utskottet föreslår när det gäller totalförsvarsmyndigheternas rehabiliteringsförsvaret, lagen om statligt personskadeskydd och lagen om statlig ersättning vid ideell skada.

Anf. 20 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en kort fråga till Karin Wegestål med anledning av könsneutraliteten. Karin Wegestål sade att hon står bakom förslaget från utskottet som betyder att försvaret endast är för män, mönstringsvägen. Betyder det att Karin Wegestål och Socialdemokraterna tycker att utan kvinnor har försvaret redan i dag de bästa?

Prot. 2001/02:97

17 april

Totalförsvarsplikten

Anf. 21 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Fru talman! Vad jag har sagt är att jag i likhet med utskottet anser att den här frågan inte är klargjord. Vi är inte färdiga och framme vid att fatta ett beslut. Jag anser att den debatt som förekommer här i allra högsta grad visar att det är riktigt.

Anf. 22 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Det blev en radikal förändring i det svaret. I huvudansförandet fick vi uppfattningen att det fungerar bra, att det är som det ska vara och att vi inte behöver ha någon ändring. Men det är alltså så att det bör ses över? Betyder detta att även Karin Wegestål och socialdemokraterna anser att vägen till att försvaret ska få dem som är bäst är att kvinnor bör vara med?

Anf. 23 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Fru talman! Jag trodde att jag var ganska tydlig, men jag kan ta det en gång till.

Försvaret behöver fler kvinnor. Att få kvinnor med plikt i totalförsvaret betyder inte att vi får en bättre jämställdhet, men det är viktigt att vi diskuterar de här frågorna och kommer fram till ett förslag som kan hålla sig, så att vi inte behöver göra nya pliktutredningar gång på gång. Vi bör diskutera färdigt och sedan komma överens om vilket förslag som ska gälla. Det tycker jag vi har gjort hitintills.

Anf. 24 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Jag skulle också vilja ta upp det här med kvinnor i försvaret. Alltför många talar om hur betydelsefullt det är. Både Försvarsmakten och regeringen gör det, och nu har Värnpliktsrådet ställt sig bakom att vi borde ha en plikt som inkluderar kvinnor. Pliktutredningen, som Karin Wegestål fanns med i, lade fram ett förslag där man förordade detta också.

Även om inte plikt för kvinnor löser alla jämställdhetsproblem är det väl inte Karin Wegeståls uppfattning att jämställdheten ska stanna vid regementsgrinden eller inte inkluderas i Försvarsmakten, som är en viktig del av vårt samhälle.

Jag skulle vilja höra om Karin Wegestål tycker att målet, en allmän värnplikt som alltså inkluderar kvinnor, är ett mål som vi ska sträva mot.

Anf. 25 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Fru talman! Om det nu gäller min personliga uppfattning kan jag säga att jag tycker det. Men det förutsätter att man vet hur man vill ha det, vad man vill uppnå och hur det ska fungera. Jag har tydligt sagt att jag inte tycker att det är så i dag.

Visst är det så att Pliktutredningen föreslog att man skulle ha en könsneutral värnplikt, men regeringen ansåg inte att förslaget var moget att gå ut på remiss, och det tyckte jag också var riktigt på sätt och vis. Hade det gått ut på remiss så hade vi i alla fall fått in en del synpunkter, och det hade varit viktigt. Nu missade vi den möjligheten, men den måste vi ta vara på när vi har ett nytt förslag att lägga fram, ett förslag som är bättre förankrat och bättre genomtänkt än vad det förslaget var.

Det syns här i dag att det finns många goda idéer som måste vägas in i detta innan vi kommer fram till hur vi ska göra med det här. Som sagt: Det kommer inte att påverka jämställdheten i samhället. Det är en alldeles för liten faktor för det. Vi behöver arbeta den andra vägen och öka jämställdheten i samhället för att kunna öka jämställdheten i försvaret. Det är den vägen vi måste gå.

Anf. 26 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Det ser i alla fall hoppfullt ut när det gäller socialdemokraterna och en allmän värnplikt.

Försvarsministern har sagt – jag refererade det i mitt anförande – att genusperspektivet eller genderperspektivet, där man arbetar för jämställdheten, behövs i Försvarsmakten. Det behövs utbildning i det i Försvarsmaktens hela personalstyrka. Anser Karin Wegestål att det är en sådan väg vi kan gå för att öka jämställdheten så att den inkluderas även inom Försvarsmakten?

Anf. 27 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Fru talman! Jag tyckte att det var det som jag sade precis just nu. Vissst behövs det kvinnor inom försvaret, men det är beroende på vilken roll och vilket inflytande de ska ha. De ska ha samma inflytande i försvaret som de har i samhället, men då måste vi också först se till att vi har ett samhälle där kvinnorna har ett större inflytande och där deras kunskaper värderas bättre.

Vi kan se vad som händer i dag i Israel. Det finns kvinnliga värnpliktiga och kvinnliga soldater. Vi har sett vad de gör. 6–7 stycken lagar kaffe åt en general i ett och ett halvt år. Det är inte det som vi vill ha.

Det finns väldigt mycket som vi måste diskutera, men det finns inte många goda exempel att ta vara på. Men vi kan, som jag har sagt. Mycket bra förslag har kommit fram, och det finns mycket resurser. Vi måste jobba vidare med det här.

Anf. 28 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag förstår inte riktigt Karin Wegeståls argumentation om att det inte går att göra ett mer jämställt försvar därför att samhället i stort inte är jämställt ännu. På det sättet skulle man kunna argumentera mot alla jämställdhetssträvanden på alla områden. Det går inte att få in fler kvinnor på ledande positioner därför att samhället är så ojämställt. Först måste samhället förändras. Det går inte att förändra att kvinnors löner är låga i förhållande till mäns därför att samhället är ojämställt och samhället måste förändras innan lönerna kan förändras. Ett annat sätt att se på förändringen för ett mer jämställt samhälle är att vi arbetar på alla fronter för de förändringar som är möjliga.

Karin Wegestål pekade också på att man måste värdera kvinnliga kunskaper och erfarenheter högre. I dag har vi sett den förändringen. För 10–20 år sedan var behovet muskelstyrka. Det behövdes pojkar som kunde lyfta tunga granater och kanoner. Men i dag hör vi att de krav som ställs på dem som vi skickar till Afghanistan är förmågor och erfarenheter som empati, social förmåga, god verklighetsuppfattning, gott omdöme, förmåga till strategisk planering, logistisk erfarenhet och öppet ledarskap. Det menar jag är betydligt mer könsneutrala erfarenheter och kunskaper än fysisk muskelstyrka. Tvärtom kan man t.o.m. se flera av de här kunskaperna och erfarenheterna som någonting som fler kvinnor än män har. Därmed vore det möjligt att skapa ett mer jämställt försvar, om man utgår från de behov försvaret har och därmed också i stort bidra med en förändring till ett mer jämställt samhälle där kvinnor och män värderas lika.

Prot. 2001/02:97
17 april

Totalförsvarsplikten

Anf. 29 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Fru talman! Det skulle vara mig helt främmande att på något sätt ställa upp på att inte kvinnors kunskaper och erfarenheter skulle vara viktiga. Min argumentation här har gått ut på att kvinnlig värnplikt inte är någon jämställdhetsfråga. Vi kommer inte att föra jämställdheten framåt ett enda dugg genom kvinnlig värnplikt. Vi måste se till att kvinnors erfarenheter kommer fram på alla områden om vi ska kunna kalla en fråga för en jämställdhetsfråga.

Jag vill återigen jämföra med Israel. Där tror man att genom att kvinnorna gör sin värnplikt nästan lika länge som männen ska man kunna bli en spjutspets in i samhället. Det israeliska samhället är inte på långa vägar så jämställt som vårt, så vi bör ha större förutsättningar.

Vad jag säger här är att jag håller med regeringen om att vi inte är färdiga med denna fråga och att vi inte är framme vid att kunna fatta ett sådant beslut i dag.

Anf. 30 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Karin Wegeståls svar gör mig lite beklämd. Karin Wegestål hävdar att det inte skulle bli någon ökad jämställdhet om totalförsvaret omfattade fler kvinnor. Jag skulle vilja hävda raka motsatsen.

Om man valde utifrån frivilliga kvinnor och män dem som var bäst på att ha t.ex. ett öppet ledarskap, vilket betydligt fler kvinnor utövar än män, valde dem som har logistisk erfarenhet, vilket betydligt fler kvinnor har än män med det ansvar de tar i hemmen, och valde personer med god social förmåga och empati, är jag helt övertygad om att man skulle få minst hälften eller kanske t.o.m. mer kvinnor. De är helt enkelt bättre lämpade att uppfylla de krav och de behov som 2000-talets försvarsorganisation behöver. Därmed skapar man ökad jämställdhet i samhället.

Jag kan inte förstå argumentationen att vi ska bibehålla ett system från en svunnen epok, som bygger på ett ytterst ojämnt tänkande, nämligen att bara männen skulle vara tillräckligt bra att kunna delta i den framtida försvarsorganisationen. Jag begriper inte detta. Jag får det inte att gå ihop.

Anf. 31 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Fru talman! Jag har hört argumentationen flera gånger, och jag står fast vid det som jag har sagt tidigare. Jag ställer upp på det förslag som ligger. Konsekvenserna är inte klarlagda för att man ska kunna göra en så stor ändring. När det gäller att detta ska tas upp som en jämställdhetsfråga tror jag inte att påverkan på samhället är så stor som Lars Ångström tror.

Anf. 32 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna har ingen reservation i detta betänkande, men ett särskilt yttrande. Formellt tillstyrker vi således förslaget i betänkandet, men vi har ändå vissa betänkligheter vad gäller olika förslag till beslut.

Redan inledningsvis vill jag speciellt framhålla att vi är positiva till att det råder full enighet i försvarsutskottet om de olika lagförslagen. Exempelvis föreslås lagen om statligt personskadeskydd ändrad så att bl.a. garantinivån för livränta fastställs till minst sju prisbasbelopp och inte minst fem, som regeringen föreslog.

Sedan anser vi också, för att nämna något ytterligare, att det är bra att lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. ändras så att bl.a. utgångsförbudet avskaffas och att påföljden "extratjänst" ska kunna kombineras med löneavdrag, och de övriga lagförslag som tidigare nämnts här i debatten. De rent juridiska formaliteterna är vi så här långt positiva till.

Fru talman! Det har ofta hävdats att personalen är totalförsvarets viktigaste resurs. Att personalförsörjningen inom de militära delarna av totalförsvaret är av central betydelse understryks inte minst av att frågan har förekommit, åtminstone i periferin, varje gång ett nytt försvarsbeslut har varit aktuellt under de senaste tio åren.

I exempelvis Försvarsmaktens underlag den 10 oktober 1998 till den säkerhetspolitiska kontrollstationen framhölls att dagens personalförsörjningssystem i fråga om officerare inte svarade mot de krav som den framtida organisationen ställer. Försvarsmakten ansåg således redan då att ett nytt system borde tas fram.

Också i regeringens proposition 1998/99:74 *Förändrad omvärld – omdanat försvar* konstaterar regeringen bl.a. att det på grund av ett inte tillräckligt bra underlag gällande personalfrågorna inte var möjligt att ge en samlad syn på ett framtida personalförsörjningssystem för Försvarsmakten. Regeringen framförde vidare att det var av stor vikt att ett sådant system togs fram. Detta borde, enligt regeringen, innefatta alla kategorier, således även civilanställda, reservofficerare, pliktpersonal och frivilliga. I ett sådant personalförsörjningssystem borde jämställdhetsfrågorna få en framträdande roll, sade det.

Men, fru talman, nu har nästan fyra år gått sedan detta uttalades. Tyvärr måste jag säga att något heltäckande personalförsörjningssystem har jag ännu inte sett till. Nu är alltså totalförsvarsplikten en viktig delkomponent, som ligger på riksdagens bord ännu en gång. Jag hoppas, efter diskussionen hitintills i dag, att den snart kommer upp igen.

Fru talman! De militära delarna av totalförsvaret bygger sin personalkräfter på det gäller såväl yrkesofficerare som reservofficerare till hundra procent på plikttagarna. Det har tidigare konstaterats. Därför är

det viktigt att pliktlagarna utformas på ett sådant sätt att Försvarsmakten i varje läge får tillgång till ett urval som är optimalt för de uppgifter som ska lösas i dag, men också i framtiden.

En del av de enskilda motioner som behandlas i betänkandet, däribland ett par med min underskrift, pekar mot en utveckling som inte går att bromsa. Det gäller framför allt att det framtida totalförsvaret har behov av värnpliktiga och officerare med olika bakgrund och kompetens. Detta har också visat sig i totalförsvarets internationella insatser, som vi också har hört här i dag. I dagens och framtidens försvar är det inte enbart muskelstyrkan som är det dominerande behovet. I det nya totalförsvaret som är under utveckling måste också behovet av andra egenskaper inventeras. Vi är i dagsläget dåliga på att ta till vara den kunskap som såväl unga kvinnor som ungdomar med invandrabakgrund besitter.

Om regeringen och Försvarsmakten verkligen vill ha fler kvinnor och fler ungdomar med invandrabakgrund i försvaret och som officerare, vilket man säger sig vilja, krävs en helt ny typ av rekrytering. Men före en sådan rekrytering måste Försvarsmakten t.ex. ha en klar målsättning för hur både kvinnor och män utifrån sina förutsättningar kan medverka till att bygga upp det nya försvaret. I målsättningsarbetet måste i så fall kvinnorna tas med på ett helt annat sätt än tidigare, liksom i verksamhetens planering och verkställighet. Pliktlagstiftningen måste också vara tydlig och inte kunna ge anledningar till diskriminering.

I målsättningen måste också ingå en beskrivning av vilka uppgifter kompetenta värnpliktiga, officerare och andra grupper utifrån totalförsvarets behov ska ha. Dessutom måste rekryteringsförfarandet ändras, miljön förbättras samt attityder och inställning till kvinnor och ungdomar med invandrabakgrund i grunden ändras. I framtiden kommer det inte så mycket att handla om man eller kvinna, utan om kompetens och förmåga. Och enbart de två kriterierna, kompetens och förmåga, har dessutom många dimensioner.

När det gäller kvinnor vet jag att Försvarsmakten arbetar hårt för att få in fler kvinnor i försvaret. Men kvinnor är inte och kan aldrig bli kopior av män eller något slags sämre mänsklig manlig upplaga, utan de har förutom generella egenskaper, liksom alla andra, sina speciella förutsättningar utifrån konstitution, begåvning och engagemang – förutsättningar som det måste gå att ta till vara.

Angelägenheten av att regeringen får upp ögonen för att det är ett tvåkönat försvar som det måste planeras för och med kan inte nog understrykas. Den tiden är redan förbi när försvaret var enkönat. Jag anser att det är hög tid att det accepteras fullt ut att vi i dag har ett tvåkönat försvar, med allt vad det innebär. Det är med mitt sätt att se ett mänskligt rättighetskrav.

Fru talman! Försvarsmakten har en uttalad önskan om fler kvinnliga officerare. Olika rekryteringsvägar till officersyrket kan vara en framkomlig väg i det sammanhanget. Men framför allt måste det traditionella intagningssystemet för värnpliktiga förändras. Det kan t.ex. inte vara rimligt att ingen hänsyn tas till kvinnors konstitution vid mönstringsförfarandet. De prov de mönstrande genomgår är helt uppbyggda efter unga pojkars konstitution och muskelstyrka. Unga flickor har en annan muskelmassa, som måste gå att mäta på ett annat sätt än pojkars råstyrka. Många kvinnor blir skrämde redan vid mönstringen i dag.

Prot. 2001/02:97
17 april

Totalförsvarsplikten

Tar man konsekvenserna fullt ut av att försvaret i dag är tvåkönat och behöver både män och kvinnor måste det till ett helt annat urvalssystem, än dagens mönstring, som är uppbyggt för att värdera unga mäns förutsättningar att ingå i totalförsvarets obligatoriska delar. För att komma till rätta med detta måste, anser jag i min motion, den obligatoriska mönstringen göras annorlunda och mönstringsplikten verkligen gälla alla ungdomar oavsett kön. Men så långt har man inte kommit än.

Det nuvarande mönstringssystemet fungerar utmärkt om man, som regeringen, strävar efter att upprätthålla illusionen av den allmänna värnplikten och folkförvarstanken. Men med en krympande försvarsmakt och med ett i vissa delar ihåligt frivilligförsvar är det fullständigt orimligt att tänka i de banorna. Totalförsvarsplikten, och därmed även mönstringen, måste i stället anpassas så att Försvarsmakten i varje befattning får rätt man på rätt plats – även om det visar sig vara en kvinna!

Fru talman! Det finns en aspekt av mönstringsproceduren som sällan eller aldrig lyfts fram i debatten, nämligen den vetenskapliga behållningen av mönstringsresultaten. Den statistik som tas fram vid mönstringen används bl.a. som underlag vid olika vetenskapliga undersökningar om det fysiska och psykiska hälsotillståndet hos landets unga.

Jag brukar framhålla att mönstringens tvingande fysiska och psykiska undersökningar av alla män ger en helt skev bild av hälsotillståndet hos Sveriges unga befolkning. Hälften av den unga populationen finns ju inte med.

Den statistik som tas fram vid mönstringen används bl.a. som underlag vid olika vetenskapliga undersökningar om det fysiska och psykiska hälsotillståndet hos landets unga. Kvinnorna räknas inte in i de sammanhangen – eller också gör de det, dvs. pojkarnas hälsostatus räknas som om den även gällde flickorna. Detta synsätt och denna praxis har man haft när det gäller den medicinska forskningen om t.ex. läkemedel.

Jag anser att det är en stor brist, inte enbart ur forskningssynpunkt utan också ur jämställdhetssynpunkt, att det inte finns en samlande bild av den unga kvinnliga befolkningens hälsotillstånd. Även de unga flickorna ska ha en chans att få reda på sina möjligheter grundade på bl.a. psykisk och fysisk status.

Fru talman! Sammanfattningsvis anser vi kristdemokrater att arbetsmiljön inom totalförsvaret ständigt måste förbättras, att rekryteringsförfarandet bör göras könsneutralt och att arbetet med att förändra attityder och inställningar till kvinnor och ungdomar med invandrarbakgrund som aktiva deltagare i totalförsvaret ges högsta prioritet.

Anf. 33 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Fru talman! I anslutning till betänkandet FöU3 om totalförsvarsplikten har Centerpartiet ett särskilt yttrande, som jag helt kortfattat vill kommentera.

Inledningsvis vill jag framhålla att vi givetvis står bakom ställningstagandena i betänkandet. I ett avseende har Centerpartiet dock i grunden en helt annan uppfattning. Det gäller frågan om totalförsvarsplikten omfattning, där vi förespråkar allmän värnplikt i begreppets – språkligt sett – verkliga betydelse, dvs. omfattande alla medborgare inom av riksdagen fastställda åldersgränser. Jag håller således med om den semantiska analys av ordet totalförsvarsplikt som Runar Patriksson gjorde från

talarestolen för en stund sedan. Ett annat sätt att formulera Centerpartiets uppfattning är att använda termen könsneutral värnplikt, där kompetens och lämplighet hos den enskilde individen är avgörande för mönstring och inskrivning – således ej könstillhörighet.

Skälen till Centerpartiets ställningstagande i denna fråga är flera. Det gäller dels demokratiaspekten med lika rättigheter och skyldigheter för medborgarna – det är ett demokratiskt perspektiv – dels jämställdhetsaspekten med möjligheter för både män och kvinnor att engagera sig i Försvarsmakten. Man kan också tillfoga kvalitetsaspekten för Försvarsmakten. Med dagens enkönade system missar Försvarsmakten kompetensen hos i runda tal 50 % av befolkningen. Dessutom går man miste om de speciellt kvinnliga perspektiven på försvarets verksamhet. Också andra har varit inne på detta i debatten. Kvinnlig totalförsvarsplikt skulle dessutom stärka personalförsörjningen till försvaret inte minst med tanke på våra internationella åtaganden.

Centerpartiets uppfattning i sakfrågan är alltså helt klar, vilket vi redovisade redan i Pliktutredningen. Till yttermera visso har Centerns riksstämman fastställt kravet på könsneutral värnplikt som partiets linje.

Vi har dock inte aktualiserat denna fråga under utskottsbehandlingen av regeringens proposition om totalförsvarsplikten. Det kräver kanske en förklaring. Skälet är att en könsneutral totalförsvarsplikt kräver en grundlagsändring.

Vi konstaterar också att motståndet mot en reformering av värnpliktsystemet är betydande från en del partier, och att en grundlagsändring därmed skulle försvåras. Det är trots allt ett egenvärde i att det råder politisk enighet kring grundlagsändringar. Under rådande omständigheter har vi också bedömt att helheten och genomförandet av den pågående försvarsomställningen är prioriterad. Denna i och för sig viktiga fråga om könsneutral totalförsvarsplikt får anstå tills den har mognat politiskt.

Centerpartiet kommer självfallet att även fortsättningsvis driva frågan om en könsneutral totalförsvarsplikt utifrån de åberopade skälen, dvs. demokratiaspekten, jämställdhetsaspekten och kvalitetsaspekten. Vi har förhoppningen att frågan mognar så att det i framtiden kommer att finnas en tillräcklig politisk vilja för att åstadkomma en nödvändig grundlagsändring till fromma både för pliktssystemet, Försvarsmaktens personalförsörjning och givetvis kvaliteten i Försvarsmakten.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag således bifall till försvarsutskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 34 KURT KVARNSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på alla reservationer.

Det här är min premiär i kammaren och i den här talarestolen. Det känns lite konstigt att i mitt första anförande tala för ett förslag som går längre än vad regeringen föreslagit i sin proposition, men jag ska återkomma till varför jag kommit till den ståndpunkten.

Vi behandlar i dag totalförsvarsplikten, och vi har i utskottet i de allra flesta frågorna och med stor majoritet ställt oss bakom regeringens proposition. Det innebär att de totalförsvarspliktiga kommer att få väsentliga förbättringar på många områden, och det tycker jag känns mycket bra.

Jag vill tala lite om försäkringsfrågorna för de totalförsvarspliktiga. De redovisningar vi har fått i utskottet visar att säkerheten har förbättrats de senaste åren, och det är positivt. Vi måste ändå inse att verksamheten inom försvaret är av sådan art att den även framöver kommer att innebära större risker än inom många andra områden.

Vi har i utskottet enats om att föreslå att den lägsta livräntenivån för dem som skadas ska vara sju prisbasbelopp, vilket motsvarar en månadslön på 21 525 kr. Vi går på den här punkten längre än de fem prisbasbelopp som regeringen föreslagit.

Våra motiv till förslaget har varit flera. Den föreslagna nivån är densamma som den som beslutats för dem som tjänstgör i utlandsstyrkan. Denna nivå är alltså satt utifrån den lönenivå som personal som tjänstgör utomlands normalt har, och normalt är den gruppen också något äldre.

Vi har också tänkt särskilt på dem som i unga år drabbas av svåra skador och som inte har möjlighet att följa en normal löneutveckling på arbetsmarknaden. Vårt tyngsta motiv för den högre nivån är att den enskilde inte själv kan välja bort riskerna utan lyder under en plikttag.

Den föreslagna högre nivån kan eventuellt medföra något högre kostnader, men det torde vara ett bra incitament för att ytterligare förbättra det skadeförebyggande arbetet, och kostnadsökningarna bör därför kunna begränsas.

Jag tycker också att vi tar ett stort och viktigt steg i och med att det rehabiliteringsansvar som nu finns tydliggörs och utökas till tre år med möjlighet till förlängning i ytterligare två år. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi är grundliga på den punkten.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill också passa på att fästa uppmärksamheten på det särskilda rättelseblad som har delats ut på den här punkten.

Anf. 35 EVA FLYBORG (fp):

Herr talman! I år är det 100 år sedan allmän värnplikt infördes i Sverige. Vad vore väl en bättre present än den att göra födelsedagsbarnet verkligen värd sitt namn? Det är hög till att göra den manliga värnplikten till en allmän värnplikt. Folkpartiet har länge förordat en allmän värnplikt i dess riktiga bemärkelse, dvs. gällande såväl kvinnor som män. I dag är frågan mer aktuell och angelägen än någonsin.

Utvecklingen i samhället såväl som inom försvaret och den militära sfären har gjort att ett villkorslöst öppnande av de militära institutionerna för kvinnor är oundvikligt men också nödvändigt. Skälen till att låta även kvinnor omfattas av plikttagarna är flera. Samtidigt som vårt värnpliktsystem i dagarna firas står det allt klarare att födelsedagsbarnet självt inte mår särskilt bra.

Ett av de allvarigare tecknen är de återkommande rapporterna om sexuella trakasserier och kvinnor som hoppar av sin värnpliktsutbildning i förtid på grund av "hälsoskäl" etc. Undersökningar har visat att mer än hälften av alla kvinnliga officerare någon gång varit utsatt för direkta sexuella trakasserier. Integreringen av kvinnor i försvaret har uppenbarligen inte lyckats. Trots detta väljer regeringen att bortse från Pliktutredningens rekommendation att utvidga plikten att fullgöra värnplikt till att gälla även kvinnor.

Herr talman! Skälen till att göra män och kvinnor lika skyldiga att försvara sitt land är främst kvalitativa. Försvarsmakten står i dag inför stora förändringar. Nya uppgifter och nya strukturer innebär stora utmaningar för den militära institutionen. I dagens och framtidens försvarsmakt ökar kraven på bl.a. flexibilitet och inte minst att rätt man eller kvinna är på rätt plats vid rätt tillfälle.

Detta innebär att man inte längre kan unna sig lyxen att tacka nej till hälften av den befintliga kompetensen i vårt land. Med en könsneutral värnplikt skulle man tillgodose de samlade personalbehoven inom civilt och militärt försvar genom att utgå från hela befolkningen. Försvarsmakten behöver kvinnorna och den kompetens som de besitter för att utvecklas i takt med omvärlden och därmed kunna erbjuda svenska folket det försvar som det med rätta förväntar sig.

Herr talman! Ett annat skäl till att utsträcka plikten till att gälla även kvinnor ligger i nödvändigheten att säkra folkförankringen av vårt försvar. Det har stor betydelse att vi alla känner ett ansvar för och efter förmåga medverkar till Sveriges försvar. Jämställdhet och kvinnors deltagande är naturliga i hela det övriga samhället. Det borde inte vara orimligt att tro att om försvaret av Sverige ska fortsätta att vara en angelägenhet just för hela befolkningen måste Försvarsmakten visa att den respekterar och omfattar de värderingar och normer som gäller i övriga delar av samhället. Den tid är för länge sedan förbi då militären kunde leva sitt eget liv med sina egna regler och sin egen kultur. Försvarsmakten måste vara en spegling av det samhälle den faktiskt är satt att försvara.

Herr talman! Det finns också en jämställdhetsaspekt som är väl värd att framföra. Även kvinnor ha rätt att försvara sig. Ofta ser vi i dag kvinnan som ett försvarslöst offer såväl i krig som i fred. Som jag ser det är det alla kvinnors rätt att lära sig att försvara sig själva, sina barn och sitt land. Vad är det för gudomlig lag som säger att den rätten bara är mannens?

Det handlar här mycket om traditioner och attityder. Vi politiker förväntas faktiskt gå före och utmana systemen så att de utvecklas och förbättras i takt med tiden. Därför känns dagens debatt och hänvisningarna till dagsopinionen mindre ansvarsfullt i sammanhanget. Vi är väl för att gå före, för att utmana och förändra, inte bara för att förvalta, som det är i dag?

Herr talman! Det handlar i grunden om hur Sverige som nation och statsmakt ser på sina unga kvinnor och män. Detta synsätt anger tonen för alla i samhället om hur kvinnor och män ska bemötas, bedömas och behandlas, kort sagt vad man duger till. Det är på detta och tusen andra sätt som attityder grundas och könsroller cementeras. Därför är det av största vikt att staten behandlar alla lika.

Anf. 36 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Herr talman! Om det hade funnits en majoritet bakom förslaget hade vi fattat ett beslut i den riktningen i denna riksdag, men nu gör det inte det. Därför får vi möjligheten att fortsätta att diskutera frågan, se och lyssna. Det har kommit väldigt många viktiga förslag i dag. Det är en viktig debatt. Men det är också viktigt att det kommer ut och att vi kan få känna vad hela det svenska folket känner i de sammanhangen.

Det har vi tyvärr inte gjort. Efter Pliktutredningen gick förslaget inte ut på remiss. Om det gjort det hade vi kanske fått en fingervisning från de svenska invånarna om hur de ser på detta med en utvidgad plikt där också kvinnorna ska ingå. Det är bra att vi inte har pressats in i den situationen att fatta beslutet innan vi har mer på fötterna. Det kan vi få. Debatten har visat att det är alldeles nödvändigt.

Anf. 37 EVA FLYBORG (fp) replik:

Herr talman! Debatten här i dag speglar lite olika saker. Man tycker inte att man vet tillräckligt om hur kvinnorna påverkar försvarat, som bl.a. utskottet skriver och som Karin Wegestål och majoriteten säger. Men vad är det man förväntar sig att kvinnorna ska göra? Det är nästan som att man ser framför sig en hord av bärsärkar som ska förstöra de fina systemen som männen har byggt upp.

Vad är det egentligen man är rädd för? Man kan väl inte tro att kvinnorna ska radera någonting som männen har byggt upp? Varför vill man inte ha den kompetens som kvinnorna ska tillföra? Pliktutredningen, som sattes att utreda detta, rekommenderade kvinnlig värnplikt. Trots det vill regeringen och utskottet inte gå med på detta.

Vi har inte haft tillräckligt med tid, säger Karin Wegestål. Tid är väl det enda vi har haft. Sedan 70-talet har denna fråga varit uppe till debatt. Det är 30 år. Ska det verkligen behöva pratas om detta längre? Nej, nu är det dags för en kvinnlig värnplikt. Det finns egentligen inga argument emot.

Dessutom skriver utskottet på slutet i sin text i motiveringen att man vill att regeringen ska återkomma med förslag till hur man i framtiden ska kunna införa ett könsneutralt värnpliktssystem. Varför inte göra det nu, Karin Wegestål?

Vi behöver inte mer fakta. Vi behöver mod och modiga politiker som vill gå före och inte vänta och gå efter en opinion.

Anf. 38 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Herr talman! Man kan se hur det ser ut i världen. Det är mycket få västländer som har kvinnlig värnplikt. Det måste ju bero på någonting. Det måste bero på att det finns en tveksamhet om detta är något av det viktigaste i samhället.

Jämställdheten är viktigt. Men som jag har sagt tidigare är detta ingen jämställdhetsfråga. En kvinnlig värnplikt kommer inte att föra samhället framåt ur jämställdhetssynpunkt.

Vi är långt framme när det gäller jämställdheten. Vi kan jämföra med Israel, som tror att man kan vinna jämställdhet genom att ha kvinnlig värnplikt. Vi har sett att det inte alls leder till det.

Jag vill att detta ska diskuteras ordentligt. Det ska bli en möjlighet för dem som blir berörda att vara med och diskutera detta innan vi som politiker fattar beslut som berör dem i allra högsta grad.

Anf. 39 EVA FLYBORG (fp) replik:

Herr talman! Karin Wegestål säger ungefär: Ingen annan har gjort det, och varför ska vi vara först? Om man resonerar så får vi alltid vänta på att alla andra har gjort någonting. Först då kan vi följa efter.

Jag inser att det är en del av den socialdemokratiska regeringens politik. Vi väntar och ser i stort sett alla frågor. Men så kan man inte göra om man är en ansvarsfull politiker.

Nu vet jag att Karin inte har någon mer replikrätt, så jag ska inte på något sätt gå till angrepp. Men det är verkligen i ett nötskal: Gå inte före. Utmana inte. Gör inte det som är rätt och riktigt, utan vänta och se om alla andra gör det först. Då kanske vi kan göra det. Jag menar att det är ett alldeles fel sätt att se det.

Det är klart – Karin Wegestål och alla andra övriga i utskottet – att det påverkar jämställdheten i vårt land. Det är klart att det gör det. Argumenten och skälen för kvinnlig värnplikt är i första hand inte jämställdheten. Som jag sade i mitt anförande, och som Runar Patriksson sade här tidigare, är det kvaliteten i försvaret som vi är ute efter.

Vi vill höja kvaliteten och komma in med den kvinnliga kompetensen. Men det har också en jämställdhetsaspekt. Staten måste enligt min mening se på medborgarna med lika delar respekt. Vi har samma skyldigheter, och vi har samma rättigheter. Däri ligger grunden i ett jämställt samhälle.

Anf. 40 BJÖRN LEIVIK (m):

Herr talman! Jag ska fatta mig kort. Jag vet att talmannen uppskattar det, och jag tror att mina kolleger också gör det.

Jag tänker uppehålla mig enbart vid det som handlar om olyckor och ersättningar. Tidigare talare har framhållit att riskerna att råka ut för olyckor är mycket större för värnpliktiga än för dem som arbetar på civila arbetsplatser. Mycket har gjorts för att minska riskerna, men fortfarande inträffar alltför många tillbud och olyckor. Hittills har försäkringsskyddet varit mindre bra, liksom Försvarsmaktens ansvar för rehabilitering. Genom det beslut som vi nu så småningom ska fatta kommer ersättningsnivåerna att förbättras betydligt. Detta är bra.

Jag har i olika sammanhang påpekat det orimliga i att den olycksdrabbade inte sällan tvingas föra en kamp mot Försvarsmakten för att få skälig ersättning – samma försvarsmakt som hade ansvaret när olyckan inträffade och som har utrett olyckshändelsen. Ett av de mera kända fallen är den tragiska dödsolyckan med Emil Nihlmark.

För att undanröja minsta tvekan om att Försvarsmakten oavsett skuldfrågan alltid ska lämna ersättning till den skadade eller de efterlevande har jag föreslagit inrättandet av en s.k. lex Nihlmark som innebär att Försvarsmakten får ett helt och odelat ansvar.

Herr talman! Utskottet har inte velat gå så långt men uttalar dock att man förutsätter att de förändringar i lagstiftningen om försäkringsskyddet som utskottet förordar kommer att leda till de effekter som jag har efterlyst. Detta är naturligtvis mycket bra och tillfredsställande. Det är framför allt bra att de värnpliktiga nu får en starkare ställning. Jag förutsätter att utskottet och andra kommer att följa utvecklingen mycket noga och bevaka att de värnpliktigas rättigheter infrias. I värsta fall får utskottet återkomma till riksdagen om det blir nödvändigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 14 §.)

Prot. 2001/02:97
17 april

Totalförsvarsplikten

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2001/02:SoU14
Bättre tandvårdsstöd för äldre m.m. (prop. 2001/02:51).

Anf. 41 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Bra tänder och god tandstatus har stor betydelse för både hälsa och socialt liv. Långt in på 1970-talet var tandhälsan fortfarande dålig långt ned i barnåren. Jag minns när jag på barnavårdscentralerna såg på barns tänder och såg närmast kyrkogårdar och ruiner. Så ändrade sig detta plötsligt.

Utan tvivel har tandvårdsförsäkringen bidragit till en kraftigt förbättrad tandhälsa. Bättre förebyggande vård, satsningar på ökad upplysning om tandhälsa och floursköljningen i skolorna har också bidragit. Samtidigt finns det i dag många skönhetsfläckar.

En tämligen ny undersökning som Socialstyrelsen har presenterat visar att omkring 15 % av befolkningen – ungefär en miljon svenskar – beräknas avstå från tandvård eftersom de inte anser att de har råd. Det framgår att tandvårdskostnaderna för många kan hamna på en så hög nivå att de, alldeles oavsett vad man har för inkomst, blir svåra att bära. Men det är faktiskt få äldre som avstår. Vi vet dock skrämmande lite om äldre och tandproblem, vad som är vad och hur man bör behandla äldre. Forskning och uppföljning har saknats.

Justeringarna i tandvårdsförsäkringen har varit legio de senaste åren. Alldeles uppenbart är att vi står inför ett vägval när det gäller tandvården, bl.a. av demografiska skäl. Behoven och önskemålen växer, men det offentliga får allt svårare att följa med i sina satsningar. Med dagens konkurrensförhållanden och oklara finansieringsförutsättningar har heller inte några privata försäkringsmarknader kunnat växa fram. Tandvårdssektorn måste få växa. Det kan vi vara ense om. Men frågan är hur tillväxten ska kunna finansieras och vilka grupper som det offentligas stöd ska fokuseras på.

Den proposition som regeringen har lagt fram sprider ut begränsade resurser till unga och friska, till ett stort antal människor med små problem, samtidigt som kostnaderna blir orimliga för människor som har små inkomster och stora behov och som inte har fyllt 65 år. Förslagets konstruktion medför också att många kommer att skjuta på behandlingen tills de har fyllt 65, med onödigt lidande och behov av större ingrepp som följd. Regeringen väljer att stödja äldre oavsett behov i stället för att stödja dem med stora behov oavsett ålder.

Till skillnad från detta åldersavhängiga stöd, herr talman, vill vi införa ett förbättrat behovsstyrt högkostnadsskydd som omfattar alla som har stort tandvårdsbehov. Vi tycker att det är rimligt att man själv står för tandvårdskostnader upp till 3 000 kr. Därefter bör 60 % av kostnaden subventioneras för kostnader upp till 15 000 kr. För kostnader över 15 000 kr bör subventionen vara 80 %.

För den tandvård som i dag betecknas som bastandvård tas subventionerna bort för dem som har litet tandvårdsbehov. De med stort tandvårdsbehov får i stället ett förstärkt skydd. Detta förstärks ytterligare av att man vid beräkningen av självrisken får lägga ihop kostnaderna för

bastandvård respektive protetik. Detta förslag innebär fördelar jämfört med regeringens i form av högre kostnadsmedvetande, större valfrihet för patienterna, mer frihet för tandläkarnas egen prissättning samt ett enklare och mer lättbegripligt system.

Herr talman! Regeringens förslag har flera nackdelar. Bl.a. är självrisken för protetiska arbeten så stor som 7 700 kr, men när denna gräns har nåtts ersätts kostnaderna till 100 %, vilket naturligtvis eliminerar varje form av kostnadsmedvetande. Förslaget är därigenom, till skillnad från vårt, kostnadsdrivande. För att undvika detta tar man den hundra procentiga ersättningsnivån till intäkt för att genom förhandsprövning reglera priserna. Förslaget om att ge försäkringskassorna i uppdrag att genom förhandsprövning pröva skäligheten i att erhålla behandling inom högkostnadsskyddet innebär i realiteten en prisreglering. Det är självfallet ett stort steg tillbaka, både för patienternas valfrihet och för tandläkarnas arbetsförutsättningar.

Ett system som lämnar procentuell ersättning oavsett kostnadsnivå driver fram prishöjningar genom att subventionen i kronor och ören ökar med priset. För att undvika att ersättningssystemet i sig blir kostnadsdrivande vill vi därför i vårt förslag behålla principen att subventionen fastställs som krontalsbelopp med utgångspunkt i de genomsnittliga kostnaderna i tandvården. På så sätt undviks ett återfall i prisreglering.

Herr talman! För att minska kostnaderna och öka valfriheten för den enskilde patienten krävs det neutrala regler mellan folktandvården och privattandläkare. Samma skatteregler, valfrihet i barn- och ungdomstandvården – något som regeringen och att döma av gårdagens utskottsmöte även socialdemokraterna i utskottet tycks finna tämligen ointressant – samt en renodling av landstingets uppgifter, så att det inte fungerar både som finansör och som utförare, skulle bidra till detta.

Vi anser också att ansvaret för att finansiera tandvård åt särskilt utsatta grupper som har rätt till uppsökande verksamhet bör tas över av staten. Då uppnår man en rättvis konkurrens. Vi anser att tandvårdslagen inte ska innehålla några skrivningar alls om landstingens särskilda skyldigheter eller ansvar på tandvårdsområdet. Staten bör överta finansieringsansvaret för all offentligt finansierad tandvård, utom för den tandvård som är ett led i sjukvårdsbehandling. Sådan ska, liksom sjukvård i övrigt, vara en angelägenhet för sjukvårdshuvudmännen, och avgiften bör vara densamma som för sjukvårdsbehandling.

Herr talman! För några år sedan talades det ofta om att tandvården var överbemannad. Det kom sig av minskade behov och minskad efterfrågan på tandvård, i kombination med knappa ekonomiska villkor och eftersatta investeringar. Under den tid när villkoren var som sämst flyttade många tandläkare utomlands.

Nu är situationen delvis förändrad. Vi har i stället en diskussion om stora framtida pensionsavgångar, om att tandläkarna inte räcker till och om att t.ex. tandhygienister bör ta på sig fler uppgifter. Trots det tidigare överskottet beräknas tandläkaryrket bli ett bristyrke. Så är det i viss mån redan i dag. Utbildningen har skurits ned markant. Detta har skett samtidigt som fler äldre kommer att behöva tandvård och de estetiska kraven ställs allt högre.

Herr talman! Trots tandläkarbrist och köer gör regeringen inget för att komma till rätta med de grundläggande systemfel som gör att tandläkare

Prot. 2001/02:97
17 april

*Bättre tandvårdsstöd
för äldre m.m.*

flyttar utomlands. Under 1990-talet flyttade var tionde tandläkare. Vi anser att de svenska arbetsvillkoren är för dåliga för att locka såväl utlänningar som svenskar till kvalificerade yrken som tandläkarens. Lönerna för tandläkare i Sverige ligger långt under t.ex. norska och engelska löner. Därtill kommer de höga svenska inkomstskatterna.

Regeringens kortsiktiga tandvårdspolitik har lett till långa köer i tandvården. De som drabbas av denna situation är patienterna som inte får vård i tid, vilket leder till onödigt lidande. Under den tid de tvingas vänta förvärras dessutom ofta tillstånden. Köerna leder alltså till att mer omfattande insatser behövs, vilket blir dyrare både för den enskilde och för skattebetalaren.

Samtidigt som regeringen inte kommer med förslag på åtgärder som får tandläkarna att stanna i Sverige är den heller inte villig att omgående avskaffa de ersättningsregler som i praktiken hindrar att privat-tandläkare fortsätter sin verksamhet efter 67 års ålder. I år kommer ca 100 privat-tandläkare, vilka bedöms behandla ca 30 000 patienter, att beröras av dessa regler. Det är särskilt äldre patienter som kommer att drabbas eftersom många väljer att gå till samma tandläkare under många år och inte gärna vill byta på äldre dar. Regeringens förslag om ett högkostnads-skydd för äldre har mot den bakgrunden inte så mycket trovärdighet.

Herr talman! Moderat tandvårdspolitik innebär att kostnaderna får öka i den mån människor vill satsa sina egna pengar på en estetiskt förbättrad tandvård samtidigt som de med stora behov skyddas. Det handlar samtidigt om att hålla tillbaka kostnader för ren ineffektivitet, som subventioner till Folktandvården och kostnadsdrivande generella tandvårds-subventioner som lämnas till alla oavsett vårdbehov.

Tandvården måste få möjlighet att växa på sina egna meriter genom människors egna satsningar och prioriteringar. Bara därigenom kan tillväxten ske utan att bieffekten blir högre skatter som i sin tur leder till lägre tillväxt.

Detta är den offensiva handlingsmodell som vi förespråkar för tandvården. Den ger utrymme att satsa på ett generöst högkostnadsskydd för dem som bäst behöver det, utan att tandvården återigen inordnas i ett stelt offentligt regelsystem.

Vårt förslag innebär att de med störst behov av tandvård garanteras rimliga kostnader för omfattande behandlingar. Det innebär fördelar i form av bättre kostnadsmedvetande, större valfrihet för patienterna, mer frihet för tandläkarnas egen prissättning samt ett enklare, enhetligare och mer lättbegripligt system. Den största fördelen med vårt förslag är dock att det omfattar vuxna människor i alla åldrar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 men står givetvis bakom alla våra övriga reservationer.

Anf. 42 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Under ganska många år har Sverige hört till de länder som har kunnat uppvisa en synnerligen god tandhälsa. Det är vi stolta över. Jag tror att en av nycklarna till detta goda resultat har varit att vi har lärt oss att förebygga. Vi har lärt oss att i ett tidigt skede åtgärda skador på våra tänder. Det vore väl angeläget att i den här debatten säga att vi borde lära oss av detta också när det gäller övriga delar av kroppen, att vi ser till att förebygga ohälsa i stället för att behöva drabbas.

Herr talman! Jag och Kristdemokraterna vill att Sverige även fortsättningsvis ska ha en god tandhälsa. Tyvärr har vi sett att det finns ganska många tecken på att den försämras i olika åldersgrupper, och det är bekymmersamt.

Man har på senare år i olika forskningar kunnat påvisa att tandhälsan i mycket hög grad har med andra kroppsliga sjukdomar att göra. Två av dessa sjukdomar är diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar. Det bekräftar bara att hela kroppen hör ihop. Man kanske inte borde säga det i en sådan här debatt, men jag tycker ändå att jag ska göra det utifrån den kristdemokratiska principen om att faktiskt också munnen, tänderna, borde tillhöra den övriga kroppen eftersom de är en del av kroppen. Då är det också logiskt att komma in på att vi borde ha ett högkostnadsskydd för kroppens alla olika sjukdomar.

Ingen människa kan ju riktigt förstå varför det kostar 120 eller 150 kr att gå till doktorn om man får bekymmer med bihålorna som ligger några millimeter ifrån tänderna, men att det ska kunna kosta tusentals kronor om problemet råkar ligga några millimeter längre ned, nämligen i munnen.

Herr talman! Vi vet att vi ibland bara hänger med i ett system som alltid har funnits. Därför har vi ansett att det behövs en utredning för att se över de här kostnaderna.

När vi införde ett högkostnadsskydd i vårt land – jag tror att det var på 50-talet – var anledningen att varje enskild skulle få veta hur mycket man maximalt kunde få betala om man blev sjuk eller om man på något sätt behövde hjälpmedel. Nu har vi ”pluttifierat” och lite grann, tycker jag, tagit bort den riktiga anledningen till att vi har olika högkostnadsskydd för olika delar. Vi tycker därför att en utredning bör tillsättas för att se över om man inte skulle kunna lägga in så många saker som möjligt under ett och samma högkostnadsskydd.

Jag kan redan nu yrka bifall till vår reservation nr 5.

Det är också viktigt att inte bara konstatera att tandhälsan är på väg att försämras utan att också se vad orsakerna är och naturligtvis också åtgärda orsakerna.

Ja, kostnaderna är en mycket stor del, och det finns ganska många människor i Sverige i dag som inte går till tandläkaren på grund av att de inte har pengar till det. Jag vill aldrig vara med om – om jag ska uttrycka mig lite grovt – att det ska synas i käften vilken socialgrupp man tillhör, utan jag vill vara med och försöka skapa ett system där alla har rätt till en god tandvård, där alla har rätt att kunna känna sig fräscha i munnen, kunna le utan att skämmas och leva ett normalt liv. Men om kostnaderna är så höga att det inte är möjligt att få denna vård är det något som är fel. Då tror jag att den bästa lösningen är ett gemensamt högkostnadsskydd.

Den andra frågan gäller tandläkartillgången, som Leif Carlson lyfte fram mycket föredömligt, vilken vi har skrivit om i reservation 10 och som Moderaterna och vi kristdemokrater står bakom. Det är en jätteviktig fråga för oss. Det har hänt något katastrofalt under bara de senaste tre fyra åren, dvs. att bristen på tandläkare är stor. Det gör också att det blir glesare mellan besöken, även om man kan använda tandhygienisterna i stor utsträckning. Detta kan inte vi acceptera.

Många tandläkare flyttar utomlands av olika skäl. Jag tycker inte att vi som ansvariga lagstiftare bara kan se på hur god tandvård urholkas

Prot. 2001/02:97
17 april

*Bättre tandvårdsstöd
för äldre m.m.*

genom att tandläkare flyttar, utan vi måste faktiskt försöka att åtgärda det.

En annan orsak är 67-årsregeln, som innebär att om en tandläkare vill fortsätta att jobba efter 67 år får han eller hon inte fortsätta subventioner. Jag förstår inte hur man ska kunna klara tandvården i dag, för de närmaste åren räknar med att det kommer att vara ungefär 100 privattandläkare som berörs. Och vart ska deras 30 000 patienter gå? Jag tycker att det här är en jätteviktig fråga. Jag skulle vilja fråga den socialdemokratiska företrädaren när man verkligen kommer med ett förslag om att tandläkare som är över 67 år får fortsätta att jobba med subvention från samhället. Inte är det så att man blir oduglig som tandläkare när man fyller 67 år – eller? Dessutom har vi under senare år alltmer tillsammans försökt att utveckla ett system där man får jobba så länge man vill. Varför ska vi då sätta gränser för den här yrkesgruppen?

Herr talman! När det gäller en god tandhälsa och en god tandvård har Kristdemokraterna inte avslagit förslaget som rör våra äldre. Det är naturligtvis viktigt och säkert också en riktig prioritering i det här läget. Men om man skulle följa upp Kristdemokraternas förslag om ett gemensamt högkostnadsskydd skulle man inte behöva ta ut olika åldersgrupper och lägga olika subventioner för dem.

Herr talman! Jag står självklart bakom de reservationer som Kristdemokraterna är med på men yrkar som sagt bifall bara till nr 5. Jag ser också fram emot att få ett svar från Socialdemokraterna om när man tänker acceptera att tandläkare som har fyllt 67 år är fullvärdiga i vårt system.

Anf. 43 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Insikten växer om att munnen är en del av kroppen. Tänderna påverkar i högsta grad vårt totala hälsotillstånd. Tandhälsan har förbättrats väsentligt hos befolkningen som helhet. Det är viktigt att vi vidmakthåller det och nu går vidare.

Trots förbättringarna har många fortfarande problem med sin tandhälsa. Många, tandläkare som enskilda, vittnar om att vård- och behandlingsbehovet är omfattande. Många har också, oavsett ålder, ekonomiskt svårt att klara större insatser. För Centerpartiet är det viktigt att medverka till att tänderna inte åter blir en klassfråga.

Uppgifter förekommer om att 30 % av de äldre i vårdboenden i landet tros vara undernärda. Det är bra att Socialstyrelsen nu avser att se på mat- och näringsfrågor bland äldre. Tandhälsan har självfallet en viktig del i detta.

Regeringens förslag om förbättrad tandvårdsförsäkring syftar i första hand till att förbättra tandvårdssituationen för de äldre. Centerpartiet ställer sig bakom detta. Många äldre har det ekonomiskt kärt och har inte fått samma chanser att satsa på sina tänder som vi har i dag. Därför säger vi ja till propositionen i denna del som ett första steg.

Regeringens förslag uppvisar dock stora brister. Personer som närmar sig 65-årsgränsen kan komma att avvakta med behandling samtidigt som de yngre inte uppsöker tandvården eftersom basstandvården inte subventioneras. Detta är inte långsiktigt hållbart.

Centerpartiet anser att det föreslagna högkostnadsskyddet så snart som möjligt bör förstärkas så att det ger ett stöd till personer med omfat-

tande tandvårdsbehov oberoende av ålder. Jag och Centerpartiet anser att regeringen bör utreda detta och redovisa kostnader och förslag till finansiering. Jag yrkar därför bifall till reservation 6.

Personalförsörjningen för framtidens tandvård måste säkras. Många tandläkare flyttar från Sverige och startar verksamheter i bl.a. Norge och England. Det blir särskilt påtagligt för vår landsbygd, då man redan har svårt att rekrytera personal där. Centerpartiet anser att regeringen tillsammans med berörda parter måste arbeta mer aktivt för att klara den långsiktiga personalförsörjningen avseende alla kategorier inom tandvården.

Centerpartiet har medverkat, tillsammans med flera partier, till att regeringen getts i uppdrag att redovisa förslag som innebär att åldersgränsen för att erhålla tandvårdsersättning avskaffas så att tandvårdspersonal kan fortsätta, med ersättning, även efter 67 år. Särskilt äldre patienter drabbas annars, då de gärna vill fortsätta att gå till en klinik och till personal de lärt känna och uppskattar.

I stället för att återkomma med förslag har regeringen tillsatt en utredning. Jag beklagar att man har hanterat frågan så. Vi behöver enligt min mening inga fler utredningar; vi behöver beslut! Även vi från Centerpartiet står bakom intentionerna i reservation 10.

Min partikollega Marianne Andersson har i en motion aktualiserat viktiga frågor om dentala material. Nu avsätts nya miljoner för att öka kunskapen om hälsoproblem relaterade till amalgam och andra dentala material samt förbättra omhändertagandet av patienter som lider av dessa problem. Ökade resurser ska tilldelas Socialstyrelsens verksamhet som Metallbiologiskt centrum i Uppsala. En utredare ska ges i uppdrag att se över dessa frågor. I det läget nöjer jag mig med att konstatera att vi ser de delarna som positiva. Vi kommer från Centerpartiet noga att följa hur dessa frågor kommer att utvecklas.

Anf. 44 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Bra tandhälsa är viktigt för att människor ska må bra. Det är viktigt att kunna tugga sin föda ordentligt och att kunna äta en allsidig kost. Men det är också viktigt i socialt hänseende. De som har dåliga tänder har också ett socialt handikapp. Man vågar inte le. Man håller handen för munnen när man pratar. Man undviker att vistas bland människor. Att kunna få behålla en god tandhälsa är därför viktigt ur många olika aspekter.

I dag är det tyvärr alltför många som inte anser sig ha råd att gå till tandläkaren, annat än kanske när man har en mycket svår tandvärk. Många låter dra ut sina trasiga tänder i stället för att få dem lagade, speciellt när det krävs större arbeten som t.ex. en brygga. En brygga över ett par tre tänder kostar i dag närmare 15 000 kr. En bra tandhälsa får aldrig bli en plånboksfråga! Det enda rimliga är att vi får ett högkostnadsskydd som är värt namnet och som inte lämnar människor utan vård när det gäller den här delen av kroppen.

Herr talman! Från Folkpartiet liberalerna anser vi att regeringens förslag är ett steg i rätt riktning, men det räcker inte för att uppnå de målsättningar som Folkpartiet ställt upp för en rättvis tandvårdspolitik. Folkpartiet har därför avsatt 1,2 miljarder mer än regeringen fram till 2004 för tandvården. Förslaget om ett högkostnadsskydd för dem som är över 65

Prot. 2001/02:97
17 april

*Bättre tandvårdsstöd
för äldre m.m.*

år är i och för sig bra, men om utgångspunkten är att nöja sig med detta finns det skäl att vara kritisk.

Egentligen tycker vi att det är principiellt fel med ett högkostnads-skydd som omfattar en viss åldersgrupp, eftersom omfattande kostnader kan drabba fler grupper än dem som bestäms av ålderskriterier. Man vet dessutom att mest tandvård konsumeras i åldrarna 50–59 år. Det handlar om dem som fick sina tänder ordentligt uppborrade vid lagningar när de var yngre och som nu är i stort behov av reparationer av gamla lagningar som gått sönder och som var så stora att de inte går att reparera utan måste ersättas med t.ex. bryggor.

Vi har ändå delvis accepterat regeringens förslag om ett högkostnads-skydd för personer över 65 år. Eftersom vi har avsatt mer pengar till tandvården föreslår vi dock att gränsen sänks till 60 år, detta för att komma närmare målet om ett vettigt högkostnadsskydd som omfattar alla med stora tandvårdskostnader.

Herr talman! Regeringen har aviserat att andra delar av tandvårdsutredningen ska föreläggas i en senare proposition, men den har inte kommit under våren. Folkpartiet bedriver nu ett arbete med att ta fram ett detaljerat och mer heltäckande program för tandvården som kommer att vara klart före sommaren. Men vi har ändå valt att redan nu satsa mer pengar på tandvården än regeringen. De pengar som vi nu satsar räcker inte till för att vi ska få ett helt täckande och gemensamt högkostnads-skydd för sjukvård och tandvård. Det gäller alltså att se till att vi får fram tillräckligt med pengar.

Enligt riksdagens utredningstjänst skulle t.ex. en utvidgning av dagens sjukvårdsförsäkring med tandvårdsförsäkringen innebära att tandvårdskostnaderna också ska finansieras av den offentliga sektorn. Enligt de senaste uppgifterna från nationalräkenskaperna uppgick hushållens egna kostnader för tandvård till 8,7 miljarder kronor år 2001. Givet att tandvårdskonsumtionen är oförändrad och utan hänsyn till eventuella patientavgifter motsvarar detta belopp en offentligfinansiell kostnad för ett införande av en gemensam tandvårds- och sjukförsäkring. Det finns många detaljer i ett sådant här högkostnadsskydd som måste redas ut. Vad är det som ska ersättas? Vad är behandling? Vad är t.ex. förskönande av tänder och liknande? Det här är en komplicerad fråga. Det finns alltså anledning att ordentligt se över på vilket sätt ett högkostnadsskydd ska införas och vilka effekter ett sådant skydd får när det gäller eventuella patientavgifter både inom tandvården och sjukvården. Men vi anser ändå att det är viktigt att tandvården successivt ska kunna inlemmas under sjukförsäkringen och att garantier ska lämnas så att ingen ska behöva avstå från tandvård av ekonomiska skäl.

Herr talman! Det förebyggande tandvårdsarbetet är viktigt för alla åldersgrupper men kanske speciellt för de äldre och de som inte kan sköta sin tandhygien själva. I regeringens proposition som handlar om äldres tandvård tar man inte upp den här frågan i någon större utsträckning. Utskottets majoritet anser också att det redan i dag görs tillräckligt. Ändå kommer det rapporter om att det fungerar dåligt när det gäller att hjälpa personer som inte själva kan sköta sina tänder.

I dag har äldre människor i större utsträckning än tidigare sina egna tänder kvar, och det är viktigt att de får behålla dem så länge som möjligt. Det ställer naturligtvis betydligt större krav när det gäller att sköta

dem. Det är betydligt svårare att sköta de egna tänderna än att rengöra proteser. Det behövs därför enligt Folkpartiets mening kraftfulla insatser för att informera såväl äldre som personal inom bl.a. hemtjänsten om hur man kan förebygga försämrad tandstatus bland äldre. Dessutom bör underhåll av tidigare gjorda tandvårdsarbeten, t.ex. bryggor, prioriteras.

Herr talman! Det som tas upp i reservation nr 10 angående personalsituationen och inte minst bristen på tandläkare kan jag instämma i. Att man som tandläkare ska kunna fortsätta att arbeta efter 67 års ålder är någonting som de borgerliga partierna har drivit under en mycket lång tid. Och när man tänker på den brist som i dag finns på tandläkarsidan blir det ju ännu mer viktigt.

Jag kan berätta hur det är i mitt eget hemlän Västmanland. Om man t.ex. flyttar dit i dag är det nästan omöjligt att få komma till en tandläkare. Det gäller både folktandvården och den privata tandvården. Även om man skulle ha råd att gå till tandläkaren är det alltså inte säkert att man får komma till någon. Det är ett jättestort bekymmer som vi måste åtgärda. Det finns naturligtvis många sätt att göra det.

Herr talman! Jag yrkar bifall endast till vår reservation nr 3.

Anf. 45 CATHERINE PERSSON (s):

Herr talman! Nu förbättrar vi tandvårdsstödet, och vi börjar med de äldre. Målsättningen för oss socialdemokrater är att tandvården ska vara en del av hälso- och sjukvården och att kostnaderna på sikt ska vara i nivå med kostnaderna för hälso- och sjukvården i övrigt. I det sammanhanget ska det naturligtvis sägas att det kräver kraftigt ökade resurser. Förutsättningarna för det är så klart beroende av tillväxten i Sverige, hur mycket vi är beredda att bidra med till vårt gemensamma välfärdssamhälle och hur vi sedan gör prioriteringar mellan olika välfärdsinsatser.

Herr talman! I Sverige har tandhälsan över tiden blivit allt bättre. En stor majoritet av befolkningen söker tandvård regelbundet. Barn och ungdomar har gratis tandvård tills de är 21 år. Fr.o.m. den 1 januari 1999 infördes ett nytt tandvårdsstöd för vuxna i Sverige. Tyvärr förekom det åren dessförinnan nedskärningar i tandvårdsförsäkringen till följd av det då svåra statsfinansiella läget. Den tidigare tandvårdsförsäkringens konstruktion innebar också att allt färre fick del av försäkringen. Målsättningen med tandvårdsstödet är att nå en bättre tandhälsa hos hela befolkningen. Utmaningen med tandvårdsstödet är dels att stödja och uppmuntra beteenden som minskar tandvårdsbehovet på sikt både för individen och för samhället, dels att ekonomiskt stödja dem med behov av olika tandvårdsbehandlingar i dag. Nuvarande tandvårdsstöd tar sikte på båda inriktningarna. Tandvårdsstödet innebär bl.a. att alla vuxna ges ett ekonomiskt stöd för den vardagliga hälsobefrämjande tandvården, s.k. bastandvård. Äldre personer och personer som till följd av sjukdom eller funktionshinder har särskilda tandvårdsbehov ska erhålla förstärkt stöd. Det finns också ett högkostnadsskydd för mer omfattande åtgärder, i huvudsak protetik, inklusive implantat. Det är också fri prissättning på tandvård.

Herr talman! För några år sedan tillsköt vi mer pengar för att genomföra det nya tandvårdsstödet. Trots det kan det för dem med många hål som har behov av omfattande lagningar eller dem med skador som kräver stora åtgärder bli dyrt hos tandläkaren. Givetvis är det inte rimligt att

Prot. 2001/02:97
17 april

*Bättre tandvårdsstöd
för äldre m.m.*

människor i onödan måste dra ut skadade tänder för att de inte har råd med lagningar. Vi socialdemokrater kommer aldrig att acceptera att människor inte har råd att sköta om sina tänder. Tandhälsan får aldrig bli en klassgräns mellan dem med mycket pengar och dem som har det sämre ställt.

Regeringens förslag som innebär att det nu tillförs ytterligare pengar till tandvården är därför mycket välkommet. Regeringen föreslår bl.a. ett bättre tandvårdsstöd för äldre. Det innebär att de som har kommit lite till åren garanteras förstärkt tandvårdsstöd.

Herr talman! Regeringen lägger bl.a. fram fem förslag som jag kort ska kommentera:

- Den 1 juli införs ett högkostnadsskydd för all protetik från det kalenderår patienten fyller 65 år. Kostnaden för protetiska ersättningar, utom kostnad för visst material, bör inte vara högre än 7 700 kr per behandlingsomgång. Dessutom förbättras basstandvården för äldre. Det ger bättre möjligheter till förebyggande vård, fyllningar och insatser för att behålla tänderna. Konkret innebär det att om t.ex. Britta, 66 år, ska göra ett implantat för att ersätta ett mindre antal tänder blir kostnaden med dagens ersättningssystem 19 468 kr. Med det nya tandvårdsstödet blir kostnaden 9 646 kr. Britta får alltså en sänkning med ca 10 000 kr.
- Vårdgivarens ersättningsanspråk ska förhandsgranskas av försäkringskassan om det finns särskilda skäl, detta för att man ska göra rimlighetsbedömningar vad avser kostnadsutvecklingen.
- I tandvårdslagen föreslås ett förtydligande när det gäller att det är landstingsfullmäktige som beslutar om folktandvårdens priser. Det anser vi är riktigt av det skälet att tandvårdstaxan är viktig för många människor. Det är därför angeläget att tandvårdstaxan ställs under prövning i demokratiskt valda församlingar.
- En ändring i lagen om allmän försäkring föreslås, så att försäkringskassan kan pröva nya administrativa lösningar för att få en större effektivitet när det gäller förhandsprövningen.
- Under perioden 2002–2004 satsar regeringen totalt 35 miljoner för att öka kunskaperna om hälsa kopplad till amalgam och andra dentala material.

Herr talman! Det är glädjande att ekonomin åter är i balans efter en tuff period på 90-talet. Nu kan vi prioritera efterlängttade förbättringar på tandvårdsområdet, även om det här naturligtvis inte är nog. Vi behöver ytterligare medel till tandvården. Men det här är ett första steg. Vi tar nu det första steget och stärker tandvårdsstödet för de äldre. Då är frågan: Varför just de äldre – alltför behåller ju sina tänder i hög ålder? Ja, det är just det att allt färre är tandlösa eller har någon form av avtagbar protes. Många äldre har haft sämre chanser att behålla en god tandhälsa genom hela livet jämfört med yngre generationer. Gamla och många fyllningar, kronor och broar leder till att många äldre har stort behov av förebyggande och reparativ vård. Dessutom lever en del äldre fortfarande med en mycket knapp ekonomi.

Visst kan det vara lätt att tycka och argumentera för att ett högkostnadsskydd bör gälla alla från första början. Men vi vet att detta kostar oerhört mycket pengar, betydligt mer än vad något parti i dag är berett att avsätta, vilket skulle innebära att högkostnadsskyddet skulle bli betydligt högre. Flertalet äldre med stora och kostsamma behov skulle fortfarande inte ha råd att gå till tandläkaren. Vi skulle alltså inte vinna särskilt mycket på att genomföra en sådan reform i dagsläget med tillgängliga ekonomiska medel.

Jag vill understryka att den socialdemokratiska regeringens satsning på dem över 65 år ligger helt i linje med vår ideologi om välfärd för alla. Under mandatperioden har vi gjort flera riktade insatser för olika grupper, t.ex. barnfamiljer och studenter, eftersom detta både varit möjligt och nödvändigt. Nu tycker vi socialdemokrater att det är dags att även pensionärerna får skörda frukterna och ta del av att vi har en bättre ekonomi i Sverige. Och vi vill förhindra att äldre med lång pension och stora tandvårdsbehov tvingas avstå från vård därför att plånboken är för tunn.

Herr talman! Vi socialdemokrater anser att ett högkostnadsskydd på sikt ska införas för alla. Men det är som bekant dyrt, och just nu bedömer vi att vi inte har råd. Vi har också för vana att finansiera våra reformer och inte bara tala om dem. Därför är det viktigt att resurserna styrs mot de största behoven. Visserligen varierar behovet av tandvård mycket bland de äldre. Men genom dessa satsningar når vi många med stora tandvårdsbehov och också personer med små ekonomiska resurser. Ett exempel i sammanhanget gäller kraftigt minskade kostnader för plattproteser. Vi vet att det ofta är äldre kvinnor med dålig ekonomi som har fått ta del av dessa förbättringar. Det är en tydlig fördelningspolitisk åtgärd.

Modellen med högkostnadsskydd är inte enkel. Den innebär ett stort ansvar med många avvägningar. Prisökningarna inom tandvården har under de senaste åren till följd av fri prissättning varit betydande. Det innebär att kostnaderna har stigit kraftigt. Behandlingsval och prisutveckling måste därför följas mycket noga. Därför ska tandvård inom högkostnadsskyddet prövas i förväg av försäkringskassorna. De beslutar sedan om föreslagna priser är acceptabla och huvudsakligen följer folk-tandvårdens prisnivåer. På så vis vill vi förhindra att kostnaderna skenar i väg.

Vi anser också att det är positivt att regeringen föreslår att flera myndigheter ska bevaka prisutvecklingen. Utskottet anser det också angeläget att följa utvecklingen med avseende på huruvida valet av behandlingsinsatser påverkas till följd av högkostnadsskyddets konstruktion. Utskottet föreslår därför att riksdagen som sin mening bör ge regeringen detta till känna.

I övrigt vill jag säga att vi socialdemokrater anser att tandvårdsstödet även fortsättningsvis ska ha en tandhälsoinriktning och att stödet för bastandvården bör förbättras, vilket regeringen också skriver i propositionen.

Herr talman! Till sist ytterligare några ord om regeringens insatser mot besvär på grund av t.ex. amalgam. Många människor vittnar om att de upplever besvär, obehag och sjukdom av dentala material, främst amalgam. Detta är självklart plågsamt för den som drabbas. Det sägs att kraven är för höga för att få tandfyllningar utbytta enligt tandvårdsför-

ordningen. Det finns också stora regionala skillnader i fråga om hur många som fått byta ut sina tandfyllningar enligt gällande regler.

Det är därför glädjande att vi kan satsa 35 miljoner fram till 2004 för att öka kunskaperna om hälsoproblem kopplade till amalgam och andra dentala material. Det innebär att det nationella kunskapscentret för dentala material på Socialstyrelsen och Metallbiologiskt centrum i Uppsala får ett kraftigt ökat stöd. Regeringen avser även att tillsätta en särskild utredare som ska se över de här frågorna. Jag har talat med många personer som lider av besvär som anses vara amalgamrelaterade. En del säger att det behövs ännu mer pengar och att det inte går fort nog, osv. Men jag vill betona att de allra flesta som jag talat med säger att de äntligen får gehör för detta och att de är oerhört glada över att dessa frågor uppmärksammas ytterligare och ser med stor tillförsikt på de beslut som vi senare ska fatta med anledning av dagens betänkande.

Jag ska också kort kommentera en del av det som har sagts från de andra partierna. Jag ser inte hur Moderaternas förslag till högkostnadsskydd kan gynna hela befolkningen. De gör ett vägval. De satsar oerhört mycket på ett högkostnadsskydd. Men genom att lägga en ribba på 3 000 kr säger de i princip att de inte är beredda att bidra till den förebyggande vardagliga tandvården framöver, vilket naturligtvis inte är acceptabelt.

För någon månad sedan då vi hade en annan tandvårdsdebatt var det en moderat som gjorde en jämförelse med den ensamma mamman. Vi vet naturligtvis att den ensamma mamman missgynnas kraftigt av moderat politik och gynnas av en socialdemokratisk politik. Det är ställt utom allt tvivel.

Herr talman! Slutligen vill jag yrka bifall till förslagen i socialutskottets betänkande 14 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 46 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt att man får betala upp till 3 000 kr själv. Man bör alltså själv kunna planera in och klara mindre kostnader just för att de som har stora behov ska kunna få stöd. Det är ju inte så att en 48-årig ensamstående kvinnlig låginkomsttagare som kanske har ett par barn har mindre behov än många äldre, men hon får inget stöd. Det är därför viktigare att man koncentrerar sig på vad som är väsentligt, dvs. människor med stora behov. Sedan får man försöka klara de små problemen själv. Man har ett visst eget ansvar.

Jag skulle vilja ställa några frågor till Catherine Persson om högkostnadsskyddet. Ni säger att det är på 7 700 kr. Jag har en känsla av att många äldre då tror att det är 7 700 kr. Men där ingår ju inte förarbeten, rotsaneringar, röntgen och materialkostnader. Och man kan lätt komma upp i både 15 000 och 20 000 kr. Och jag tror att många äldre blir lite förvånade om de kommer och tror att det nu kostar 7 700 kr, och sedan blir räkningen på 15 000–20 000 kr.

Om man t.ex. får stora broar insatta i båda käkarna är kostnaden med Socialdemokraternas förslag faktiskt 25 774 kr, och det är rätt långt från 7 700 kr.

Jag skulle vilja få lite information om den säkert djupa logiken som ligger i att om jag gör ett helimplantat i båda käkarna kostar det 7 700 kr. Men om jag gör en kombination av implantat och egna tänder – om jag

har några egna friska tänder kvar som sparas – kostar det 15 000 kr. Det är alltså ett incitament till människor som innebär att man säger att de ska rycka ut friska tänder och sätta in helimplantat eftersom det kostar bara hälften så mycket. Jag har svårt att förstå den tandvårdshälsologik som ligger i att man uppmanar människor att dra ut friska tänder och sätta in implantat, eftersom de då behöver betala bara hälften så mycket.

Prot. 2001/02:97
17 april

*Bättre tandvårdsstöd
för äldre m.m.*

Anf. 47 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, det finns naturligtvis ingen logik i att uppmana människor att dra ut friska tänder. Det tror jag att alla kan vara överens om. Om det finns problem med den konstruktion som finns i tandvårdsförsäkringen är det angeläget att vi följer dessa frågor, eftersom det naturligtvis inte är bra.

Sedan blir jag lite förvånad när Leif Carlson säger att unga människor inte har mindre behov. Jo, det är faktiskt så. Om man är 40–45 år och har ett par barn, som Leif Carlson uttrycker det, har man oftast en bättre tandvårdsstatus och har därför inte lika omfattande behov. Leif Carlsons och Moderaternas förslag innebär att i princip ingen kvinna som inte har väldigt omfattande behov av andra orsaker skulle få stöd till någon form av tandvård, eftersom deras kostnader inte kommer upp till 3 000 kr. De allra flesta kommer inte upp till detta belopp. Det innebär att vi är tillbaka till den gamla tandvårdsförsäkringen som innebär att en liten del av befolkningen får stöd till tandvård. Och det innebär att man säger: Strunta i att gå regelbundet till tandläkaren och vänta tills du har behov av stora och omfattande insatser som innebär höga kostnader. Då får du subventioner från staten.

Det är lite skratretande att Moderaterna väljer en ensamstående kvinna med barn, därför att Moderaterna vill inte ha maxtaxa på dagis, de vill sänka a-kassan, de vill höja egenavgifterna, de vill försämra anställningsstödet, de vill ha fler karensdagar osv. Det är naturligtvis ganska enkelt att räkna ut om hon tjänar mest på att Moderaterna eller Socialdemokraterna regerar. Den ensamstående mamman har bättre förutsättningar med en socialdemokratisk politik än med en moderat politik.

Jag vill kommentera det som Leif Carlson sade tidigare om tillgången på tandläkare och hur landstingen har hanterat barntandvården. Då kan jag bara konstatera enligt de uppgifter som jag har fått att Stockholms län har dragit ned på insatserna till den privata barntandvården. Och det visar sig att man i de yttre områdena får väldigt mycket sämre vård än man får i de mer välbeställda inre områdena. Det vill jag gärna att Leif Carlson kommenterar, eftersom Stockholms läns landsting är borgerligt styrt.

Anf. 48 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Det är intressant om Catherine Persson nu möjligen upptäcker att det är lite lustigt att det finns ett högkostnadsskydd på 7 700 kr men att man får betala 15 000–20 000 kr, eller ännu mer. Man ska titta på detta. Ja, det är trevligt om ni hinner titta på det innan den äldre sitter där i stolen och ska betala de här pengarna.

Catherine Persson har, som den socialist hon är, en känsla för att se människor som kollektiv. Det är riktigt att yngre som kollektiv i genomsnitt har mindre tandvårdsbehov och att äldre har större tandvårdsbehov. Vi finner ett intresse, och det gör väl också tandläkarna, i att behandla

människor som individer. Det finns ju människor i 30–40-årsåldern med stora behov som ni icke gör något för i det här fallet. Vi däremot säger: Har ni stora behov och kostnaderna överstiger 3 000 kr ska ni ha stöd. Ni säger: Er grupp som kollektiv behöver inte så mycket stöd. Därför struntar vi i er och tar bara de äldre, oavsett om de behöver hjälp eller inte.

Kanske finns det en specifikt socialistisk tankegång bakom detta.

Jag skulle vilja ställa en konkret fråga: Vad säger Catherine Persson till de 30 000 människor som genom de stelbenta ålders- och ersättningsreglerna i år kommer att förlora sin tandläkare och som har svårigheter att få komma till en ny? På vissa orter i landet finns det bara en tandläkare. När den här tandläkaren sedan blir pensionerad finns det ingen tandläkare att gå till. Köerna är långa, som det har vitnats om förut.

Vad säger ni till dem? Detta har upprepade gånger varit uppe i utskottet. Vi har föreslagit ett utskottsinitiativ för att göra något åt detta, men ni har hela tiden gått emot – detta samtidigt som människor inte får någon behandling av den här orsaken. Vad säger Catherine Persson om detta? Jag undrar om hon bara glatt säger: Bit ihop!

Anf. 49 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det här med bita ihop kan hjälpa just när man blir lite arg. Men i det här fallet hjälper det nog inte, Leif Carlson!

Om Leif Carlson hade lyssnat på mitt inledningsanförande skulle han ha hört att jag sade att det var exklusive material, och det säger jag också när jag är ute och träffar människor. De lyssnar oftast och hör vad jag säger, men det gjorde inte Leif Carlson här. Det är alltså inte så att jag har upptäckt det vid detta tillfälle, utan jag är väl medveten om hur det här är konstruerat.

Jag tycker att Leif Carlson drar en del konstiga slutsatser, och inte lyssnar han. Vi har faktiskt en ambition. Samtidigt som vi förbättrar högkostnadsskyddet är vi inte beredda att släppa det förebyggande arbetet. Men med Moderaternas konstruktion till högkostnadsskydd släpper man allt arbete som ligger på en kostnad under 3 000 spänn. Det innebär att det lönar sig att inte gå till tandläkaren förrän omfattande insatser behöver göras. Detta ökar på sikt både individens och samhällets kostnader, så det är ett dåligt vägval.

När det gäller tandläkartillgången ser det naturligtvis väldigt olika ut. För mig är det angeläget att regeringen har tillsatt utredningar för att bedöma konsekvenserna av om man får fortsätta att jobba efter fyllda 67 år. Jag tycker att det är bra att man inte bara släpper i väg detta med möjlighet att arbeta upp till en väldigt hög ålder. Utredaren ska avlämna sitt betänkande senast vid årsskiftet.

Socialstyrelsen har gjort en undersökning där man ställt frågor till privattandläkare. 84 % svarade att de kunde ta emot nya patienter. Hälften av dessa tandläkare kunde omgående ta nya patienter. Det innebär naturligtvis att det finns en viss potential hos redan befintliga tandläkare.

Jag noterar att Leif Carlson inte svarat på min fråga om hur tandvården sköts i Stockholm och Skåne. I Skåne har man haft de största prisökningarna, och Stockholm har, som sagt, inte bidragit till en bättre barn- och tandvård när det gäller privattandläkarna.

Anf. 50 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Om Socialdemokraterna verkligen vill att tandvårdsförsäkringen ska ingå i den allmänna sjukförsäkringen, varför tillstyrker man då inte förslaget om en utredning? En utredning måste ju göras för att vi ska få en grund för ett sådant här förslag.

Vidare: Detta får inte bli en klassfråga, men det är det snart. Då kan man inte vänta särskilt länge, utan då måste man lägga fram förslag för att undvika att det blir en klassfråga.

Och hur ska Socialdemokraterna lösa tandläkarbristen? Är man, i avvaktnen på den utredning som Catherine Persson talar om och som ska lägga fram sitt förslag vid årsskiftet, beredd att ge de läkare som fyller 67 år och som vill fortsätta dispens tills utredningen kommer med sitt förslag? Eller har Catherine Persson något annat förslag till hur man *nu* kan lösa de problem som finns på tandläkarsidan?

Anf. 51 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! I betänkandet skriver vi bl.a. att om vi ser en omedelbar risk förutsätter vi att regeringen vidtar åtgärder när det gäller tandläkartillgången.

Jag svarade nyss till Leif Carlson att det finns studier som visar att många privattandläkare är beredda att ta nya patienter, också omgående. En utredning tittar, som sagt, närmare på detta. Det görs också en tandvårdsöversyn där man utvärderar hela tandvårdsförsäkringen och som också har i uppgift att titta på personaltillgången i stort. Det gäller då inte bara tandläkare. Som jag bedömer det kan man få ett annat sätt att använda tillgänglig personal, alltså inte bara tandläkarna.

Det är intressant att Kristdemokraterna delar Socialdemokraternas uppfattning att förslag behöver läggas fram. Det gör naturligtvis att det framöver finns möjligheter för Kristdemokraterna att biträda Socialdemokraternas förslag. Jag kan bara konstatera att Kristdemokraterna i dag inte har några andra pengar till att förbättra tandvården än vad vi socialdemokrater har. Ni anslår ju inte en enda krona mer. Således blir det vackert tal, ingenting mer.

Som jag nyss sade tittar redan två utredningar närmare på de här problemen.

Anf. 52 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! När det gäller detta med ett gemensamt förslag om att det här ska ingå i den allmänna försäkringen vill jag säga att det faktiskt var vi som för ganska många år sedan initierade det. Catherine Persson ska ha klart för sig att kommer ett sådant förslag ställer vi upp eftersom vi tycker att det är rimligt.

Regeringen gör alltför konstiga förslag av vad andra har lämnat förslag om. Vårdgarantin är det senaste i det sammanhanget. Ett antal år yrkar man avslag, men sedan när man känner att man är under galgen yrkar man bifall. För sakens skull är det bra, men för det politiska förtroendet är det mindre bra.

Man förutsätter alltså att regeringen vidtar åtgärder. Men det behöver inte utredas om det är tandläkarbrist, för det är tandläkarbrist. Därför måste man vidta åtgärder *nu*. Det går inte att vänta med det till efter valet när kanske ännu fler människor står i kö och det blir dyrare att åtgärda

tandvårdsbehoven. Det blir alltför som inte har råd med sina tandvårds-kostnader, utan det blir fullständigt ohållbart.

Finns det verkligen inte så mycket handlingskraft att någon annan åtgärd kan vidtas när man nu inte vill acceptera att vi river upp 67-årsgränsen? Catherine Persson har heller inte svarat på frågan om hon tycker att man kan ge dispens tills utredningen är klar.

Anf. 53 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Här handlar det inte om att vara under galgen. Vi har för vana att genomföra förslag när vi kan finansiera dem. Jag konstaterade nyss att Chatrine Pålsson talar om förslag men att hon inte har några pengar.

Min avsikt är att tillsammans med mina kamrater genomföra de förändringar och de förbättringar som vi anser behöver göras. Men vi är också angelägna om att kunna betala för dem. Det tror jag är bra för det här landets ekonomi.

När det gäller frågan om på vilket sätt tandläkare över 67 år ska få arbeta är jag rätt så angelägen om att man då ska veta att det som görs är av god kvalitet. Själv är jag sjuksköterska, och jag vet att både Leif Carlson och Chatrine Pålsson jobbar i sjukvården. Vi är inte särskilt angelägna om att ha väldigt gamla människor som inte har arbetskapacitet. Det främjar naturligtvis inte patienten. Av det skälet tror jag att det är lyckligt att en översyn av detta görs. Jag tycker inte att ett halvår är en särskilt lång tid med tanke på att det finns en stor andel privatpraktiserande tandläkare som är beredda att omgående ta nya patienter.

Anf. 54 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Vi är kanske överens om att den förhållandevis goda tandstatus som vi ändå har i Sverige har att göra med den förebyggande tandvården. Det gäller då naturligtvis den yngre generationen som har haft den här förmånen. Men när det gäller de äldre – den frågan har vi ju tagit upp här – som själva inte kan sköta sin tandhygien finns det ingenting i propositionen. Utskottet anser sig nöjt med situationen som den är.

Ändå vet vi att de inte får den hjälp att sköta sina tänder och den rådgivning som behövs. Det här är personer som kanske inte går så ofta till tandläkare och tandhygienister som förmedlar kunskaper utan är beroende av hemtjänsten eller övrig vårdpersonal.

Jag måste fråga Catherine Persson: Är det så att ni socialdemokrater är nöjda med tillståndet när det gäller den här delen av äldre människors tandvård?

Anf. 55 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det som jag tycker är väldigt bra är att landstingen i dag har ett ansvar för att ha uppsökande tandvård gentemot de äldre patienter som har omfattande behov och funktionshinder. Jag är också glad över att många landsting har gjort det här på ett föredömligt sätt. Det innebär att fler äldre i dag i särskilda boendeformer och de som är hemma med omfattande hemtjänst har fått ökade insatser i form av nödvändig tandvård.

Det jag inte är nöjd med är att det inte har inneburit att 100 % har fått del av de här insatserna. Det kom studier som visar på att det faktiskt inte

är 100 %, och det är naturligtvis inte tillfredsställande. Därför är det väldigt bra att den utredare som ska lämna sitt slutbetänkande utvärderar hela reformen och tittar på de här insatserna för att kunna lämna förslag till hur vi kan förbättra insatserna för förebyggande tandvård. Men det kräver också att vi bygger ett system där vi är beredda att bidra med ersättning till t.ex. undersökning och bastandvård i övrigt som vi i dag har.

Med tanke på att utredaren ska lämna sitt förslag de närmaste månaderna, alltså under våren, anser vi att vi kan avvakta, och därför har vi inte tillstyrkt motionen.

Anf. 56 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det är i och för sig bra att man ser över det, men jag tycker att det är märkligt att man, när det är en proposition som handlar om äldres tandvård, inte tar ett helhetsgrepp. Det handlar väldigt mycket om människor som är beroende av andra människor för att kunna sköta sin tandhygien. Det borde naturligtvis vara en del av en proposition som handlar om äldres tandvård. Det är människor som är beroende av att t.ex. hemtjänstpersonalen ska borsta deras tänder, och det är inte alldeles enkelt. Det kanske också tar emot lite att borsta andra människors tänder i deras egen mun. Det är inte heller alla som vill att någon annan gör det. Det kan vara en mycket obehaglig situation. Här behövs det information och utbildning för att det ska fungera. Inte minst gäller det de människor som är kvar i eget boende och inte har den förmån som man har i särskilt boende.

Anf. 57 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! När det blev möjligt för oss att tillskjuta ytterligare medel till tandvårdsstödet bedömde vi att vi ville använda pengarna så fort vi kan för att ge äldre ökade möjligheter till lägre kostnader för protetik och bastandvården. Det tillgodoser bl.a. det som Kerstin Heinemann tar upp.

Sedan kan jag bara konstatera att den utredning inte är klar där man har gjort en helhetsöversyn. För att inte behöva vänta med att få det bättre ekonomiskt för de äldre valde vi att föreslå att riksdagen ska besluta om sänkningar av kostnaderna för de äldre och beakta det som ytterligare kommer fram med anledning av utredningens slutbetänkande. Då ser jag fram emot ytterligare förbättringar för den här gruppen.

Anf. 58 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Det betänkande om ett bättre tandvårdsstöd för äldre som vi i dag debatterar bygger på en proposition som Vänsterpartiet förhandlat fram tillsammans med regeringen och Miljöpartiet.

Tandvården är ett område som måhända inte debatteras lika högljutt och frekvent som t.ex. hälso- och sjukvården i massmedierna, men det är definitivt ett ämne som engagerar och berör de många människorna i vårt samhälle.

En god tandhälsa – det har konstaterats av andra talare – är utomordentligt viktigt för alla människor och är i allra högsta grad en grundläggande välfärdsfråga. Friska tänder är avgörande för människors välbefinnande och dessutom avgörande för självkänslan. Tyvärr måste vi konsta-

tera att även om tandhälsan genomsnittligt förbättrats under senare årtionden kvarstår regionala och sociala skillnader mellan grupper av människor. Tandhälsan är precis som folkhälsan i stort tydligt klassrelaterad. Det räcker med att studera exempelvis Socialstyrelsens folkhälsorapport från 2001 för att få väldigt konkreta bevis för detta. Tandhälsan är genomsnittligt sämre bland människor med lägre inkomster. Människor med lägre inkomster har en lägre besöksfrekvens i tandvården. Klassamhället syns alltså i munnen, och det är självklart något som är oacceptabelt för oss i Vänsterpartiet, och vi kommer att fortsätta att driva frågan om förbättrade tandvårdssubventioner mycket aktivt.

Herr talman! Barn och ungdomar upp till 18 år har gratis tandvård. Det är en viktig utgångspunkt när det gäller att systematiskt och socialt ansvarsfullt fortsätta att bygga ut subventionssystemet. Ytterligare ett viktigt exempel på förbättringar på tandvårdsområdet för de människor som har det svårast ekonomiskt och socialt är förändringarna i socialtjänstlagen, som beslutades här i riksdagen och som trädde i kraft vid årsskiftet och som numera omfattar tandvårdsbehandling generellt, mot tidigare endast akut tandvård. Det är en viktig förändring.

Det är rimligt att i ordningen därefter inrikta stödet till de relativt stora behoven av tandvårdsinsatser för den äldre befolkningen. Äldre personer har dessutom i många fall en ansträngd ekonomisk situation och små ekonomiska marginaler. Under de senaste åren har äldre personer genom flera olika beslut fått vissa förbättringar av tandvårdssubventionerna. Nu tar vi i föreliggande betänkande ytterligare steg för personer över 65 år genom förslagen om högkostnadsskydd för all protetik samt förbättrat stöd för bastandvård för äldre.

Herr talman! För Vänsterpartiet är det utomordentligt viktigt att kunna konstatera att dessa förbättringar för äldre personers tandvård ingår som ett strategiskt led i en strävan att snarast införa ett högkostnadsskydd för tandvård för alla. En sådan reform kostar åtskilliga miljarder att genomföra och måste tas stegvis, menar vi. Genom åtgärderna för äldre personers tandvård satsas de närmaste åren 700 miljoner kronor. Det är en bra början. Jag vill dock för tydlighets skull betona att det för Vänsterpartiet är mycket viktigt att inom rimlig tid, dvs. under de närmaste åren, förverkliga ett högkostnadsskydd för alla. Det är mycket bra att en utskottsmajoritet står bakom de tydliga skrivningarna att ett högkostnadsskydd bör införas. Det utgör ett vägval till förmån för ett generellt välfärdssystem på tandvårdsområdet och knyter an till de bästa traditionerna på socialpolitikens område.

Herr talman! Några ord om de besvär som kan relateras till dentala material, främst amalgam. I betänkandet föreslås att 35 miljoner kronor satsas för åtgärder som syftar till att öka kunskaperna om hälsoproblem relaterade till amalgam och andra dentala material samt förbättra behandling och omhändertagande av personer som uppger besvär till följd av dessa material. Både Socialstyrelsens nationella kunskapscentrum för dentala material och Metallbiologiskt centrum i Uppsala kommer härigenom att få ett kraftigt ökat stöd, vilket understryks i betänkandet. Det är naturligtvis mycket bra. Vi förutsätter att detta också bidrar till att de besvär personer relaterar till t.ex. amalgam tas på ett betydligt större allvar än vad som alltför ofta varit fallet tidigare. Jag vill också i sam-

manhanget betona vikten av forskning om nya och äldre dentala material och verkningar eller biverkningar från dessa.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkande SoU14.

Anf. 59 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! Tänderna in i kroppen, fler tänder i vården och klassmärket syns i munnen är slagord som vi har fått höra under de senaste åren. Som vanligt – är jag beredd att säga – visar det på ett växande gemensamt medvetande och en gemensam insikt om vart vi är på väg.

Jag vill bara påminna om att Miljöpartiet var det parti som under budgetförhandlingarna föreslog väsentligt ökade pengar till ett högkostnadsskydd. Under arbetet med den här propositionen har vi samlats kring inriktningen om ett högkostnadsskydd för alla. Detta var höstens, inte stora batalj men en diskussion som var väldigt avgörande för oss. Ansatsen och inriktningen ska vara – och detta blir nästa mandatperiods stora socialpolitiska utmaning – att skapa ett heltäckande högkostnadsskydd för alla grupper. Vi vill absolut vara med och bidra till det arbetet.

Den här propositionen är ett första steg, och den är i huvudsak bra. Det finns saker att diskutera, och det finns saker som vi har diskuterat under den tid som den har utformats. Det gäller beloppet, huruvida material ska ingå eller inte och naturligtvis om det är rätt att utgå ifrån att en grupp ska prioriteras eller om man ska ha ett tunnare skydd för alla. Men nu har vi landat här. Det är ett bra första steg, och vi i Miljöpartiet står bakom propositionen.

En aspekt som jag skulle vilja ta upp och som känns viktig och speciell för oss är amalgamsaneringen. Amalgam innehåller kvicksilver, och det är ett av de absolut giftigaste ämnen som vi känner till. Det finns väldigt strikta gränsvärden för kvicksilver i industrin och för miljön, men inte för människokroppen. Ett dygn efter det att en amalgamfyllning har borrats ur har kvicksilvervärdena höjts med 50 % i de röda blodkropparna, och detta är mycket allvarligt.

Egentligen har amalgamsaneringen inte kommit så långt. För några år sedan avsattes 16 miljoner, och då handlade det om en inomvetenskaplig kontrovers om huruvida dessa patienter lider av inbillningssjuka eller inte. Det behövs alltså en solid kunskapsbas. Vi i Miljöpartiet har föreslagit 35 miljoner och fått igenom det förslaget. Vi är väldigt glada för det och har stora förhoppningar.

I nuläget – under denna förmiddag – håller vi på att förhandla om vad utredningsdirektiven ska landa i, alltså exakt hur dessa pengar ska användas. I eftermiddag kommer vi att fatta beslut om att 35 miljoner ska tillföras amalgamsaneringen. Dessa pengar finns tillgängliga i budgeten och ska sedan fördelas.

Det finns en påbörjad kunskapsuppbyggnad. Jag kan referera till docent Mats Hansson i Lund. Han har visat att av 519 fall har hela 80,6 % blivit bättre sedan amalgamet har sanerats. I Uppsala har man haft en amalgamenhet i landstingets regi som nu är nedlagd. Deras behandlingsmetod gjorde att av 500 fall förbättrades livskvaliteten för 72 %. Vi vet att patientbehovet av amalgamsanering och forskningsbehovet är jättestora.

Prot. 2001/02:97
17 april

*Bättre tandvårdsstöd
för äldre m.m.*

Det är två instanser, Metallbiologiskt centrum i Uppsala som är avläggaren efter amalgamenheten, och Socialstyrelsens kunskapscentrum för dentala materiel, som ska dela på pengarna.

Vi föreslår att Metallbiologiskt centrum – som har ett unikt stort kliniskt och empiriskt material som inte är genomförskat – får 5 miljoner per år under de tre år som budgeten ska löpa, dvs. sammanlagt 15 miljoner.

Socialstyrelsens kunskapscentrum har haft 13 miljoner till sitt förfo- gande och man bör kunna fortsätta med sin löpande budget om man får ytterligare 8 miljoner.

De 12 miljoner som återstår bör utredaren som snart ska börja sitt ar- bete ha till sitt förfogande. Han bör se över vad vi kan göra för att minska biverkningarna för dem som har amalgambesvär och för att öka kun- skapen och se vad man måste forska mer om. Dessutom bör han se över hur man bemöter denna patientgrupp bättre. Här finns ett lidande som inte bara har att göra med munnen, utan det består också av att bli miss- trodd, bli misstänkliggjord och bli beskydd för att vara ute och cykla och inte betraktas som sjuk och påverkad av kvicksilver och amalgam.

Herr talman! Sammanfattningsvis: Med den här propositionen har vi fattat ett inriktningsbeslut för att under de kommande åren utreda och införa ett högkostnadsskydd för alla. Det som vi först av allt måste göra är att titta på finansieringen. Här finns det i dag inte solida siffror.

Under hösten hade Riksförsäkringsverket i uppdrag att ta fram un- derlag för hur mycket ett heltäckande högkostnadsskydd skulle kosta. Man spekulerade om 25 miljarder hit och dit. I dag vet vi att det rör sig om ca 6 miljarder. Det här är det första steg som vi i riksdagen behöver ta, att se vad ett högkostnadsskydd kostar framöver. Det är en viktig och angelägen uppgift för oss alla. Under tiden kan vi få en mycket bättre kunskapsbas när det gäller dem som lider av amalgamproblem.

Anf. 60 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Miljöpartiet och Lotta Nilsson Hedström har skrivit och talat vackert om äldre, att man inte ska bryta patientkontakter och att det är viktigt att det är möjligt för dem som är över 67 år att få verka vidare. När det sedan har kommit till kritan har Miljöpartiet av för mig fortfa- rande svårförståeliga skäl valt att stödja Socialdemokraterna och sagt att inga över 67 år ska göra sig besvär. Sist vi diskuterade detta gällde det möjligheten att skriva ut läkemedel som är subventionerade. Lotta Nils- son gick då kraftfullt emot att denna möjlighet skulle finnas.

Nu finns det en reservation som tar upp personalförsörjningen och i mycket höviska ordalag vill ge regeringen till känna att detta med 67- årsgränsen är ett problem och att den medför att 30 000 människor riske- rar att inte få behålla de av Miljöpartiet så omhuldade patientkontakterna.

Jag undrar bara varför Lotta Nilsson Hedström inte har sällat sig till dem som har stött denna reservation, för då skulle den ha fått majoritet.

Anf. 61 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Med tanke på det replikskifte som vi hade under dis- kussionen om läkare är jag beredd att säga att det är väl husse som har kallat igen.

Jag anser att man inte ska blanda in alla typer av politiska frågor och profileringar i alla sammanhang. Återigen samma grundargument: Det här handlar om patientintresset. Läkares och tandläkares intressen behandlas i särskilda forum och särskilda utredningar. Den här aspekten finns självklart med som en bakgrundsnotering, Leif Carlson. Vi har också biträtt att man ska kunna vara verksam efter 67 års ålder.

Leif Carlson nämnde att vi var kraftfullt emot, men det var en väldigt grov övertolkning. Den ställer jag inte alls upp på. Den beskrivningen av den föregående diskussionen om läkare får Leif Carlson revidera.

Det här handlar om tempo. Vi får ta en sak i taget, och vi går sakta framåt.

Anf. 62 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! När man gör så betyder det att först blir ett antal äldre läkare av med sin möjlighet att förskriva och sedan ska de möjligen få tillbaka den rätten. Jag tycker inte att det är någon vidare bra ordning.

Jag tycker att Lotta Nilsson Hedström gör en lite underlig tolkning. Vissa saker ska inte ingå i det som vi behandlar nu, säger hon. Tandläkarnas och läkarnas roll ska inte ingå när det gäller t.ex. läkemedel och förskrivningsrätt. Ändå finns det i betänkandet ett avsnitt om personalförsörjning och ålder. Varför ska det inte ingå? Jag föredrar att diskutera det som finns i betänkandet, och därför tycker jag att det är berättigat att ta upp den frågan.

Moderaterna brukar yrka bifall bara till en reservation. Men nu vill jag yrka bifall också till reservation 10, och detta för att ge Miljöpartiet möjlighet att under ett valår visa att man står bakom de reservationer och yttranden som man avger och att det inte är som jag tyckte mig tolka förra gången, att man skriver och säger en sak, men när det kommer till votering gör man någonting helt annat.

Det tycker jag vore en bra signal till väljarna om att Miljöpartiet står bakom att äldre ska få jobba vidare. Jag vill ge er den möjligheten och yrkar därför bifall till reservation 10.

Anf. 63 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Det är väldig generöst. Men bakom detta ligger också Leif Carlsons behov att i varje läge profilera den moderata grundpolitiken. I era skrivningar handlar det om löneläget och skattepolitiken i Sverige. Det är inte det som det gäller, Leif Carlson. Det handlar om högkostnadsskydd och tandvård för patienter. Det är det fokus som vi har.

Frågorna om försörjningen med tandläkare och den totala situationen tas, som Leif Carlson vet, upp i en egen utredning. Det är mitt svar.

Anf. 64 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Jag måste ändå säga att det förs en diskussion om vad som är orsaken till att tandläkarna flyr. Vi kristdemokrater står bakom detta av det skälet att vi tycker att man måste inse vad som är orsaken till detta. 67-årsgränsen är ett sätt att lösa en akut problematik.

Jag vill fråga Lotta varför inte denna fråga har varit så viktig att man har satsat på den i förhandlingarna.

Varför yrkar man inte bifall till förslaget om en parlamentarisk utredning om hela sjukförsäkringen och tandvården om man tror att man ska

kunna genomföra den idé som faktiskt är kristdemokratisk under nästa mandatperiod? Det är hög tid att yrka bifall till ett förslag om en sådan.

Vad vill Miljöpartiet göra i dag – det är den 17 april – åt den akuta tandläkarbristen?

Anf. 65 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! I sak ställer Chatrine Pålsson samma frågor som Leif Carlson, och hon får i princip samma svar.

Vi har i förhandlingarna med Socialdepartementet om denna proposition fokuserat på amlagamfrågan. Vi tycker att den är väldigt akut. Vi kommer att få ett enormt vårdbehov på tandläkerisidan när människors amalgamproblem växer samtidigt som det inte finns någon kunskapsbas att stå på, inget bra bemötande och ingen klinisk verksamhet som kan ta hand om patienterna. Vi har prioriterat det i stället för tandläkarnas behov av att utöva sitt yrke.

Vi har förstått den problematiken också. Vi har blivit uppringda av privattandläkarna och vi ser problemen, men det är inte det som det handlar om. Detta säger jag nu för fjärde gången, eftersom samma diskussion fördes vad det gäller läkarna.

Anf. 66 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Inte en enda patient som blir utan tandläkare på grund av detta blir hjälpt av att man satsar på amalgamfrågan. Jag tycker också att man ska satsa på den frågan, men även de amalgamsjuka behöver få tillgång till tandläkare. Även om man satsar pengar där behövs det ett verktyg – en människa som ger denna vård. Det räcker inte att avsätta pengar i en budget. Det är viktigt att man förstår att det måste finnas verktyg om människor ska kunna få hjälp.

Jag håller med Lotta N Hedström när det gäller vikten av ett gott bemötande och mer forskning; jag håller med om allt detta. Men vi ska ha klart för oss att det utan tandläkarna inte sker någon sanering i munnen på dessa människor.

Anf. 67 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! Visst ska vi ta upp de frågorna, men vi ska göra det i ett annat forum, i en annan utredning och i ett annat sammanhang. Detta gällde högkostnadsskydd och amalgamsanering.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 14 §.)

Föredrogs

socialutskottets betänkande 2001/02:SoU22

Rätt till arv för judiska efterlevande.

*Rätt till arv för
judiska efterlevande*

Anf. 68 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Sverige har under de senaste åren tagit initiativ till att på olika sätt påminna om Förintelsen. Syftet har varit att säkerställa att sådana händelser inte ska kunna upprepas.

En regeringskommission har också kartlagt judiska tillgångar i Sverige. Syftet härmed måste rimligen ha varit att säkerställa att dessa tillgångar kan överlämnas till släktingar till Förintelsens offer.

Det visar sig nu att rättsliga hinder finns för att denna elementära gest gentemot de anhöriga ska kunna utföras. Eftersom ingen gjort anspråk på de aktuella tillgångarna i tid har dessa tillfallit Allmänna arvsfonden.

Issers Tankelovics från Riga avrättades under andra världskriget. Släktingar deporterades till Sibirien, varifrån de långt senare kom till Tyskland. De gör nu anspråk på arvet, men enligt svensk lag för sent. Eftersom de inte kände till att kvarlåtenskapen fanns hade de inte ens teoretisk möjlighet att klara sig inom preskriptionstiden.

Enligt den lag som reglerar Allmänna arvsfondens verksamhet kan regeringen besluta att fonden ska avstå tillgångar till förmån för t.ex. släktingar. För att detta ska kunna ske måste emellertid ansökan ha inkommit inom viss tid. Inkommer ansökan därefter ska den enligt lagen avvisas.

Som nämnts har Issers Tankelovics släktingar inte kunnat göra anspråk på arvet och drabbas nu av lagens preskriptionsregler på ett helt orimligt sätt. Enligt vår mening måste därför en lagändring ske som gör det möjligt att ge Förintelsens offer tillgång till den kvarlåtenskap som rätteligen är deras. Enklast torde detta kunna ske genom ett tillägg i 27 § lag om Allmänna arvsfonden som ger regeringen möjlighet att medge avstående för Allmänna arvsfondens del också efter det att preskriptionstiden gått ut om sådana synnerliga skäl som gäller för släktingar till Förintelsens offer är för handen.

Vi anser att det är synnerligen anmärkningsvärt att regeringen först nu – trots vad Kommissionen om judiska tillgångar uttalade redan i mars 1999, dvs. för mer än tre år sedan – initierat sådana lagstiftningsåtgärder som krävs för att bringa upprättelse åt släktingar till Förintelsens offer. Dröjsmålet framstår som än mer anmärkningsvärt när nu gällande arvsrättsliga regler riskerar att leda till att herrelösa banktillgodohavanden som tillhört Förintelsens offer med stor sannolikhet kommer att tillfalla Allmänna arvsfonden.

I den uppkomna situationen anser vi att regeringen nu bör rätta till begångna misstag och omgående till riksdagen överlämna ett lagförslag som klart och tydligt undanröjer alla hinder för att efterlevande till Förintelseoffer ska kunna få sina berättigade anspråk tillgodosedda. Såvitt vi kan bedöma torde ett sådant lagförslag vara förhållandevis enkelt, och beredningsarbetet skulle kunna utföras skyndsamt. Det behövs ingen departementspromemoria.

I stället bör regeringen för tids vinnande snabbt upprätta ett förslag till lagrådsremiss. Ett sådant förslag kan sedan, efter ett kort remissförfarande, läggas till grund för en lagrådsremiss som efter lagrådsgranskning omgående kan leda till en proposition. Med en sådan uppläggning av arbetet skulle det vara möjligt för riksdagen att behandla lagförslaget före sommaruppehållet. Att så inte blir fallet synes endast bottna i prestige hos utskottsmajoriteten, vilket är direkt pinsamt och ägnat att fläcka den gloria som statsministern skaffat sig i sitt engagemang för Förintelsens offer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och avslag på utskottets förslag.

Anf. 69 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Herr talman! Det finns frågor som inte passar för ett partipolitiskt spel. Det här är en sådan fråga. Betänkandet från socialutskottet rör en mycket viktig sakfråga, dvs. att undanröja eventuella lagliga hinder för att efterlevande till Förintelsens offer ska få sina anspråk tillgodosedda.

Det finns en stark ambition från regeringen i frågan, som också kommer till uttryck i lagutskottets yttrande, att detta ska lösas på bästa sätt.

Jag är säker på att vi alla är besjälade av att rätt ska vara rätt i dessa frågor. En lösning är på gång, och jag kan försäkra motionären att hon inte har anledning att oroa sig.

Jag yrkar bifall till socialutskottets förslag i betänkande nr 22 och avslag på reservationen.

Anf. 70 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att det finns frågor som inte lämpar sig för politiskt spel eller käbbel. Men det finns också frågor som inte lämpar sig att dra i långbänk, och detta är en sådan fråga.

När vi nu i grunden är överens i alla partier – varför inte ta denna möjlighet att få ärendet snabbt avgjort i riksdagen på ett bra sätt? För varje dag som går innan vi kan fatta beslut finns risken att enskilda människor drabbas av rättsförluster.

Anf. 71 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Herr talman! Som tur är finns det inte någon sådan risk eftersom bankerna inte håller på sin tioåriga rätt till preskription, utan faktiskt betalar ut beloppen. Just det ärende som Christel Anderberg tar upp är ett sådant fall, där SE-banken faktiskt har betalat ut beloppet.

Spörsmålet väcker en mängd olika frågor rörande den successionsrättsliga lagstiftningen, och det har också lagutskottet påpekat i sitt yttrande. Därför är det viktigt med en ordentlig genomgång. Jag tycker att vi som jurister bör vara rädda om lagstiftningen och se till att man har en ordentlig genomgång och ett ordentligt remissförfarande. Sedan kommer regeringen att komma tillbaka hit när riksdagen samlas efter valet.

Anf. 72 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Jag tycker också att vi som jurister ska vara angelägna om att de beslut som vi fattar här i riksdagen är väl underbyggda. Men

hur många gånger ska vi behöva utreda samma fråga? Den av regeringen tillsatta kommissionen påpekade redan för tre år sedan att det krävs en lagändring.

Jag tycker att det är pinsamt – och det borde Susanne Eberstein också tycka – att ni hänvisar till att bankerna *ex gratia* betalar ut de här pengarna till Förintelsens offer. Det innebär att bankerna faktiskt också löper risken för ekonomisk förlust beroende på att regeringen inte kan ta sig samman och fatta beslut i frågan.

Anf. 73 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Herr talman! Här talar vi faktiskt om enskilda människors risk för rättsförlust, och det är just det som bankerna tittar på. Om man läser kommissionens betänkande ser man att det – skönt nog, tycker jag – inte finns redovisat något fall där den här lagstiftningen eller någon annan skulle ha utgjort hinder för att efterlevande till Förintelseoffer ska få ut sådana här herrelösa banktillgångar. Det tycker jag att motionären ska nöja sig med. Det är positivt att regeringen har en stark ambition att återkomma och också kommer att göra det när vi träffas efter sommaruppehållet och valet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 14 §.)

8 § Äldrepolitik

Prot. 2001/02:97
17 april

*Rätt till arv för
judiska efterlevande*

Äldrepolitik

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2001/02:SoU12
Äldrepolitik.

Anf. 74 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Betänkandet i dag ska handla om politik för äldre, men i stället handlar det om politikers makt, om löften som inte infrias och om ekonomiska styrsystem som stjälper i stället för hjälper. Låt mig åskådliggöra denna vänsterpolitik med följande uppräkningslista: Haninge 19–0, Uppsala 41–11, Karlskrona 15–4, Malmö 26–0 och Ljusdal 10–1.

Jag kan fortsätta att räkna upp liknande siffror från åtskilliga kommuner i landet. Det handlar inte om fotbollsresultat – det handlar om äldre sjuka i behov av vård och omsorg som har velat flytta till en annan kommun och till ett annat boende men inte fått lov.

Till Haninge ville 19 flytta. Ingen fick möjlighet. Till Uppsala ville 41 flytta. Bara 11 kom dit. Till Karlskrona ville 15 flytta. Bara 4 kom. Till Malmö ville 26 äldre, men ingen kom. Till Ljusdal ville 10, men det var bara en som fick en chans.

En person, bakom alla dessa siffror, som har hindrats är Anna-Lisa Mollbrink. Hon är nu svårt MS-sjuk och sitter fast i rullstol. Hon ville ha hjälp när hon kom till sin sommarstuga, men kommunen kunde inte ställa upp.

En annan kvinna, som är svårt cancersjuk, ville flytta till ett annat boende och till en annan kommun där hon hade barn och familj. Den nya

kommunen bedömde hennes vårdbehov och sade: Det behövs inget särskilt boende som ni har det i dag. Det räcker att ni får hemtjänst i några timmar.

Den äldre cancersjuka kvinnan vågade inte flytta. Hon stannade kvar.

Herr talman! Som frisk skattebetalare kan jag själv avgöra var jag vill bo i landet och hur jag vill bo. Men som sjuk skattebetalare ska jag bedömas och jag ska ansöka. Jag beläggs i praktiken med någonting som snarast skulle kunna kallas för kommunarrest trots att lagen egentligen ger mig rätt.

Socialstyrelsen har också tittat närmare på hur förhållandet är med rätten att flytta, som står inskriven i socialtjänstlagen. Man har gjort det i en rapport om äldres rätt att flytta eftersom man misstänkte att lagen faktiskt inte fungerade, vilket det också visade sig att den inte gjorde.

Men varför vill då äldre flytta? Socialstyrelsen har tittat på alla ansökningar år 2000. Man har gjort intervjuer med biståndsbedömare, och man har kommit fram till att de olika skälen för att äldre vill flytta inte är så konstiga.

Först och främst vill äldre bo närmare barn och barnbarn och sina gamla rötter. Man kanske vill bo på ett hem för äldre som pratar det språk som den äldre själv talade innan han eller hon blev dement. Man kanske t.o.m. vill vistas i sin sommarstuga en kort tid. Man kanske också vill ha ett annat vårdinnehåll än det vanliga.

Det finns mycket positivt som händer inom äldreomsorgen i dag, men det händer alldeles för sakta. Politisk makt och ekonomiska styrsystem står i vägen och hindrar.

I dag ser vi för många demensboenden på tredje våningen med inglasad balkong! I dag är både äldre och vårdpersonal inlåsta i ordets rätta bemärkelse.

Men den viktigaste anledningen till att vi ska göra det möjligt för äldre att flytta och anledningen till att vi vill införa vår nationella äldrepeng med fritt val i hela landet är att man ska kunna välja bort den vård och omsorg som man inte mår bra av eller inte vill ha. Därför måste vi ha en valfrihet och en etableringsfrihet för att få denna mångfald.

Varför är det då så få som byter kommun, herr talman? Jo, det beror på det ekonomiska styrsystem som vi har i dag, där inte pengarna följer den äldres behov vid val av vårdgivare. Nu säger kanske många: Det här kan vi cleara i skatteutjämningsystemet om två år. I det skatteutjämningsystem som i dag fungerar räknar man inte ut det hela efter äldres vårdbehov, utan efter antalet äldre personer i en kommun och efter genomsnittligt hälsoläge. Detta är orättvist och inhumant och det garanterar inte vård efter behov. Därför fungerar inte detta skatteutjämningsystem.

Kommunerna säger själva till Socialstyrelsen att det är irriterande och problematiskt när äldre vill flytta in i just deras kommun. För den mottagande kommunen kan det innebära att var och en som vill flytta in till ett särskilt boende kan kosta mellan 300 000 och 400 000 kr. Tänk er den mindre kommun som får tre, fyra eller fem ansökningar – vilken katastrof! Samtidigt kommer den kommun som den äldre flyttar ut ifrån att få mer pengar över i sin kassa. Dessutom ska nya biståndsbedömningsbeslut fattas. Det är biståndsbedömningar som många gånger görs på distans.

I dag låter många kommuner biståndsbedömaren åka till den som söker vård och omsorg och vill flytta in i just den aktuella kommunen. I Socialstyrelsens rapport skriver man så här: Det kan kosta mycket pengar, men det har visat sig vara en god investering om man på ort och ställe kan få den gamla att ta tillbaka sin ansökan.

Låt mig ge ett exempel på vad allt detta kan innebära. Om vi tittar på Göteborg och på hur många som verkligen flyttade ut ur Göteborgs kommun och hur många som flyttade in ser vi att det blir ett netto på 39 färre äldre år 2000. Kungsbacka fick ett tillskott på 23 äldre. Göteborg är att gratulera. Där slapp man kostnaden för 39 äldre. Kungsbacka är att beklaga. Där fick man en ökad kostnad för 23.

Om vi sedan tittar på Västra Götaland totalt sett kom det där in 138 ansökningar om att flytta till en kommun i Västra Götaland och 131 ansökningar om att flytta ifrån en kommun i Västra Götaland. Summan av ansökningarna är 269. Hur lång tid tar det att gå igenom dessa biståndsbedömningar och att göra nya bedömningar, och vad kostar det? Allt detta jobb görs för att endast sju personer netto ville flytta till Västra Götaland. Är det värt så mycket arbete, oro, ångest och förnedring?

Herr talman! Moderaternas förslag är att lägga alla pengar till äldreomsorgen i en pott. Vi vill åstadkomma en statlig finansiering av äldreomsorgen. Dessa pengar ska räcka också i framtiden när vi blir allt äldre och allt färre förvärvsarbetar. Vi önskar, och har också framfört det i en av våra reservationer, att regeringen ska tillsätta en parlamentarisk utredning som precis som pensionsuppgörelsen kan finna en lösning som garanterar att det finns pengar till god äldreomsorg också i framtiden. Det ska vara en lösning som håller över tid och val.

När jag som äldre har fått mitt vårdbehov bedömt, likvärdigt över hela landet, bör det vara upp till mig att välja den vårdgivare som sedan får min äldrepeng. Pengen ska motsvara kostnaden för just mitt vårdbehov och öka med mitt behov av vård. Vårdgivaren ska kunna rekvirera pengarna från försäkringskassan, precis som läkarna och sjukgymnasterna gör i dag.

Som äldre ska jag kunna välja vem jag vill ha till hjälp över hela Sverige. Jag ska kunna välja någon som är ackrediterad och godkänd av den nya tillsynsmyndighet som vi vill inrätta. Alla vårdgivare ska vara godkända, också de kommunala. Denna tillsynsmyndighet ska långt bättre än i dag utöva tillsyn utifrån en socialtjänstlag som är sammanslagen med hälso- och sjukvårdslagen.

I detta sammanhang, herr talman, vill jag också påpeka vikten av att regeringen snarast inser allvaret i att många i dag inte kan göra sin röst hörd. De måste därför få ställföreträdare. Dagens system strider mot yttrandefriheten.

Men varför ska vi kunna välja äldreboende bara i Sverige? I Norge och Finland kan många efter biståndsbedömning också välja vård och omsorg i södra Spanien, i Medelhavsländerna. Tänk att för en längre eller kortare tid få vistas i sol och värme! Tänk på anhängvårdare som kan följa med och också de få sol, bad, värme och social kontakt! Det skulle göra att de orkade mycket bättre. Jag är övertygad om att Medelhavsländerna om några år kommer att bli för Sverige som Florida för USA. Svenska läkare har redan sett ut fastigheter i södra Spanien. De väntar bara på klartecken, att fler ska inse vikten av en äldrepeng och att fler

politiker i Sverige ska se bortom kommungränserna. Vi kommer annars att få en mycket ojämlig vård.

Herr talman! Vi står självklart bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 2.

Anf. 75 LENA OLSSON (v):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att vi givetvis står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservation nr 16.

Att bli äldre är inte alltid ett samhällsproblem. Det är inte bara att ha ett förflutet. Det är också att vara en medborgerlig resurs med drömmar och tankar om framtiden. Debatten om våra äldre och om att vi alla tenderar att bli allt äldre har alltför ofta fått en slagsida mot problemområden. Den diskrimineringen måste vi motarbeta. Vänsterpartiet vill därför hävda ett solidariskt och demokratiskt samhälle för människor i alla åldrar, oavsett kön, social och ekonomisk status och sexuell läggning. Var och en efter förmåga är det som ska gälla, och åt var och en efter behov. Äldreomsorgen ska ges utifrån behov och vara gemensamt finansierad. Den ska huvudsakligen bedrivas i offentlig regi.

Valfrihet och mångfald för äldre är i Vänsterns tappning en valfrihet som berör vardagen. Det är att få välja att äta det man vill, gå och lägga sig när man vill, gå ut på promenad när man vill och att leva sitt liv på det sätt man är van vid. För att de äldre ska kunna göra det måste det finnas resurser i vård och omsorg, exempelvis mer resurser till personal. Både äldre och personal måste få större inflytande över vardagen. Personalen måste få arbetsro, utan konkurrensutsättningar och omorganiseringer med ständiga nedskärningar, för att få tid och ork med en nödvändig utveckling av omsorgen.

Vänsterpartiet vill se ett stopp för konkurrensutsättning av äldreomsorgen och framför allt ett stopp för att överlåta den till vinstdrivande företag. Vi vill att effekterna av det som gjorts ska utvärderas och att våra äldre ges möjligheter till ett inflytande. De ska få säga hur de vill ha det. Det är inte många gånger man frågar de äldre vad de vill.

I vår reservation 39 säger vi att det är alldeles nödvändigt att nu tillsätta en krisgrupp för att se över problemen med rekrytering av personal. Det är en tickande bomb som vi har framför oss. Krisgruppen ska se över problemen och lämna förslag till åtgärder exempelvis när det gäller löner, inflytande och utbildning och föreslå åtgärder för att få ned sjukskrivningarna. Krisgruppen ska också analysera kommunernas ekonomiska förutsättningar för att åtgärda problemen.

I övriga reservationer tar vi upp problemen med lex Sarah, att många känner rädsla för att anmäla missförhållanden. Vi tar upp de anhörigas betydelse och stöd till dem. Vi tar upp jämställdhetsaspekten, att man ska se på äldreomsorgen ur ett köns- och klassperspektiv. Vi vill också att man utreder möjligheten att samla de regler som styr äldreomsorgen till en lag. Vi vill dessutom att man utreder en lagstiftning om minimikrav för äldreomsorgen, om vad man minst kan begära eller få som äldre.

Dementa är en oerhört sårbar grupp, som ständigt är beroende av kontinuitet och en väl lämpad och utbildad personal. Man måste vara tillräckligt många i personalen för att undvika inläsning och olika slag av

tvång. Det är därför angeläget att rättsskyddet ses över för just denna grupp.

Vänsterpartiet har under mandatperioden tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet tillfört kommunerna betydande resurser. Detta är ett steg på vägen, men vi är naturligtvis inte nöjda. Vi anser att ytterligare resurser behövs till den kommande mandatperioden. Det senaste bidraget är 3 miljarder till personalförstärkningar. Detta har vi inom Vänsterpartiet ansett som väldigt viktigt. Vi har drivit det väldigt hårt. Vänsterpartiet anser att dessa förstärkningar ska förlängas. De ska inte bara gälla ett år. Det är en nödvändig åtgärd för att stärka kommunernas ekonomi och möjliggöra nödvändiga satsningar på t.ex. omsorgen om de äldre och deras personal.

En borgerlig politik med Moderaterna i spetsen, och med Moderaternas stora skattesänkningar, skulle leda till att kommunerna fick betydande ekonomiska problem med att bedriva en bra äldreomsorg av hög kvalitet. Detta vill vi motverka.

Apropå detta med att försäkra det svenska folket en bra kommunal service vill jag citera socialministern och det han sade i vår äldreomsorgsdebatt den 22 februari:

”Vi vet vad som saknas i dagens äldreomsorg, och vi vet vad som behöver göras. Det saknas resurser. Efter 90-talets allvarliga ekonomiska bekymmer ser vi nu att kommunerna börjar komma upp till ytan i ekonomin, och de kan nu börja planera för framtiden.

Det är viktigt att vi ser till att resurserna ökar ytterligare. — — — Men det behövs ännu mer personal, och det behövs resurser för att erbjuda utvecklingsprogram för de anställda. Vi behöver satsa mer på personalen. — — — Vi måste helt enkelt bestämma oss för att erbjuda dem som arbetar i vården och omsorgen väsentligt bättre arbetsvillkor.” Så citerar jag socialministern.

Jag kan också tycka att när det är så mycket bättre att vårda apor kan man ställa det i relation till det här. Varför ska det inte vara minst lika värdefullt att vårda äldre människor?

För att Socialdemokraterna ska kunna genomföra dessa resursförstärkningar borde valet av samarbetspartner vara lätt. Valet borde vara lätt för er socialdemokrater. Vänsterpartiet har inte stått i vägen för några ytterligare satsningar på kommunsektorn, och inte heller för att främja rättvisan. Det är snarare tvärtom. Vi har varit väldigt pådrivande.

Anf. 76 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Det hade varit roligt om socialministern hade varit här själv för en gångs skull och diskuterat äldrefrågor. Då hade vi fått höra. Jag kan också läsa upp en sak. Jag tycker nämligen att socialministern är lite part i målet när det gäller att bedöma Sveriges ekonomi. Jag läser följande: Kommunernas ekonomi blir kraftigt försämrad fr.o.m. nästa år. Sämre skatteintäkter, högre löner och prisökningar samt expansion som följd av demografi och reformer är några förklaringar. Det framgår av Kommunförbundets rapport *Kommunernas ekonomi* från oktober 2001. Rapporten visar att i fyra av fem kommuner spricker budgeten för äldreomsorgen redan i år. Det tycker jag att jag lutar mig mer mot.

Dessutom, fru talman, pratade Lena Olsson om personalförstärkningspengar. Då kan jag bara säga vad som händer med de pengarna nu i

en del kommuner, något som jag har fått signaler om. Man tvångsrekryterar 60-åriga revisorer och ingenjörer till att ingå i aktivitetsgarantin med hot om att annars behålla pengarna för att de ska utbildas inom äldreomsorgen. Sedan ska man kunna använda de här personalförsörjningspengarna för att låta dessa personer gå som vikarier i sommar.

Detta gör man trots att de här personerna minst av allt vill jobba inom äldreomsorgen. De tycker inte att det är trevligt. De har aldrig tänkt sig att jobba inom äldreomsorgen. Men med hot om att hålla inne pengarna tvångsrekryteras de nu till äldreomsorgen just för att man ska kunna använda de här personalförsörjningspengarna i sommar till vikariat. Tycker Lena Olsson att det är att förstärka äldreomsorgens kvalitet, renommé och status?

Anf. 77 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! De uppgifterna kan jag inte säga att jag känner till, att man ska tvinga folk som absolut inte jobbar med det här. Jag kan inte ha någon kommentar till det. Däremot kan jag säga att vi är väldigt glada över de resursförstärkningar som har tillkommit under den här mandatperioden med Vänsterpartiets hjälp. Men vi ser också att det behövs mer resurser eftersom behovet av personal är så stort. Det är en tickande bomb, och jag tycker att det här är en väldigt allvarlig fråga.

Då måste man också vara villig att ge resurser till kommunerna så att de kan satsa på att göra det här till ett attraktivt yrke. Jag kan ju inte påstå att jag tror att man kommer så väldigt långt i den frågan genom att föra en moderat politik som innebär gigantiska skattesänkningar som skulle få kommunerna att vrida sig flera varv. Var ska man i så fall ta pengarna från, alltså med det som ni föreslår?

Anf. 78 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Det gäller ju att se saker och ting i en helhet. Det gäller att få personal att kunna jobba inom äldreomsorgen. Där känner ju också Lena Olsson till Kommunals rapport som har kommit. Lena Olsson har gång på gång talat om att den rapport som kom först nog inte gällde, för det ska komma fler rapporter. Nu har den kommit trots att statsministern var där och fick till stånd en återremiss på den här rapporten. Nu har den kommit, och den visar att personalen har det bättre, trivs bättre och har högre lön om de får jobba inom alternativen.

Dessutom handlar det om att de äldre själva ska ha bättre med pengar i plånboken. Där har Moderaterna ett förslag som är vida överlägset vad Vänstern någonsin har kommit i närheten av – för att inte tala om ankorna, som man i dag knappt vågar gå ut och prata med på Mynttorget från Vänsterns sida. Ni har lurat dem en gång, och de litar inte på er längre.

En annan sak, fru talman, är att Lena Olsson och Vänsterpartiet ofta talar om valfrihet. Men det ska ske på det boende där man som politiker har bestämt att de ska vara. Man pratar om homosexuella och likaberättigande, om invandrare osv. Men varför inte ge de här människorna en möjlighet att välja ett annat boende utanför kommunernas gränser? I dag är det ju hopplöst. Jag visade själv med mina siffror att de som söker annat boende inte får det. Varför ska man inte i en liten kommun lätt kunna få välja själv? Varför ska inte en person med spanska i bakgrun-

den kunna få välja ett boende någon annanstans än just i den lilla kommunen?

Små kommuner kan inte möta allas behov, men det kan vi göra om vi lägger ihop pengarna i en pott och sedan låter var och en välja det boende som passar en själv bäst. Vi kan inte bara bestämma hur dags de äldre ska gå och lägga sig eller vad de ska äta.

Anf. 79 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! När det gäller det här med att byta kommun eller flytta till en annan kommun är det väl inte Vänsterpartiet som står i vägen, Cristina Husmark Pehrsson? Så är det ju inte. Vi tycker naturligtvis att folk ska få flytta till den kommun som de vill bo i. Sedan kan vi titta på er helhetspolitik med era gigantiska skattesänkningar. Vi kan också ta det som du själv drog upp med utjämningssystemet, att staten nu ska ta över. Det är ungefär 14 miljarder som Moderaterna kräver att staten ska stå för. Var ska staten ta de pengarna? Ska man skära ned i kommunerna?

Vill Cristina Husmark Pehrsson ge kommunerna friheten att ta emot äldre, eller se till att äldre får flytta, så kanske det inte är smart att ge kommunerna så mycket mindre resurser som ni gör. Då behöver man kanske förstärka för att man har problem att ta emot. Vi i Vänsterpartiet har aldrig sagt nej till att man ska få flytta. Med er politik, dels med utjämningssystemet, dels med era gigantiska skattesänkningar, torde ni ju sätta de äldre i husarrest.

Anf. 80 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Det här betänkandet har titeln *Äldrepolitik*, men borde kanske rätteligen rubriceras "Äldreomsorg". Att fundera över äldrepolitik i vidare mening är en uppgift för den parlamentariska äldreberedningen, Senior 2005, och vi presenterade ju vårt s.k. diskussionsbetänkande för några dagar sedan. Där belyser vi den demografiska utvecklingen de närmaste årtiondena, och vi belyser frågor om den äldre befolkningens roll i samhällsliv och i arbetsliv – allt i ett livsloppsperspektiv och med sikte på delaktighet och inflytande.

Det finns anledning att ofta upprepa de nationella mål som antogs av riksdagen på våren 1998. Äldre ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

De här målen, som vi ju alla var och är överens om, är också utgångspunkten för den samlade äldrepolitiken. Men trots att äldrepolitik handlar om så mycket, om hela samhället, sätts i dag fokus ofrånkomligen på de sista orden i de nationella målen, nämligen på vården och omsorgen.

Det är på detta område vi i dag möter många ifrågasättanden. Klarar samhället att leva upp till målen om att ge de äldre tillgång till god vård och omsorg? Gör vi det i dag? Vi kan se oss om och reflektera över det. Men framför allt: Gör vi det i morgon, när kraven kommer att bli så mycket större? Det här är berättigade frågor, och det är kanske inte så förvånande att sju av tio svenskar svarar nej när SIFO frågar om de har förtroende för att samhället kan tillgodose deras vårdbehov som äldre.

Det är en alarmerande förtroendekris, och det är nödvändigt att vi förhåller oss till den med stort allvar. Vi vet att de flesta av oss får ett stort vårdbehov under den sista delen av livet. Därför måste vi som samhälle förbereda oss noga i dag. Det handlar både om volymer och om innehåll i äldreomsorgen.

Äldreomsorgen handlar som sagt om så mycket, och dagens betänkande behandlar en lång rad viktiga frågor. Alla är angelägna i sig, men kanske tre huvudfrågor förtjänar att betonas speciellt.

Det handlar om personalen, om tillgång till utbildad personal. Vidare om tillgänglighet till vården och då särskilt om tillräckligt antal vårdplatser. Och slutligen om värdighet i vården, om etik och om att se den lilla människans behov. Man ska kunna garantera den enskilde den värdighet som måhända återställer något av den tilltro till samhällets vilja och förståelse som vi har sett gå förlorad den senaste tiden.

Först och främst, fru talman, är personalförsörjningen en helt avgörande fråga när det gäller vårdens kvalitet. Det är i själva verket personalen som är kvaliteten. Här har vi också den stora utmaningen när vi ser framåt. Rekryteringsbehovet till kommunal vård och omsorg har Kommunförbundet beräknat till 220 000 personer fram till 2010. Det är lätt att inse att enbart med ungdomar som gör sitt yrkesval i gymnasieskolan kan vi inte nå det målet, inte på långt när. Vi måste i själva verket locka människor som redan etablerat sig inom andra sektorer att byta arbete. Hur lyckas vi med det?

Här gäller det väldigt ofta en kamp mot dystra bilder och negativa attityder till att arbeta inom vården. När Landstingsförbundet förra året undersökte gymnasieungdomarnas intresse för olika sektorer visade det sig att vården låg på åttonde plats av 18 studieområden. Placeringen var dessutom lägre än 1999. Det finns en rad orsaker till detta. Löneläge, arbetstider och könsfördelning är några. Men också arbetets innehåll, kompetenskrav och möjligheterna till utveckling har betydelse.

Det är djupt oroande, fru talman, att så många kommuner i dag tvingas anställa helt utbildad personal på grund av de akuta behoven. I vilken annan verksamhet skulle vi acceptera att 40 % av personalen saknar adekvat utbildning för sina arbetsuppgifter? I den viktiga vården och omsorgen om våra äldre är det den verklighet vi lever med. Trots att det nu gått tio år sedan ädelreformen genomfördes är situationen den här. Det är naturligtvis inte personalens fel, och det är definitivt inte så att dessa tusentals, i de flesta fall kvinnor, gör ett dåligt jobb, trots att de inte har en adekvat utbildning. Men det är ändå de anställdas rätt att kräva av arbetsgivaren att denne ger dem den trygghet som ligger i en adekvat utbildning. Det är också de äldres rätt att få vårdas av personal med rätt kompetens.

Det här handlar om ekonomi, som så mycket av det vi talar om här. Mer pengar till kommunerna ger inte bara fler händer i vården, som vi ofta säger, utan framför allt hela människor med empati och bred kompetens som kan ge både av sitt engagemang och av sin kunskap. Vi kristdemokrater anvisar år efter år större resurser till kommunerna just för att möta de här akuta behoven.

För det andra, fru talman, har vårdplatserna mer än halverats i Sverige sedan mitten av 80-talet. En undersökning för snart två år sedan visade att nästan 5 000 äldre i landets kommuner saknade plats i s.k.

särskilt boende, trots konstaterat behov. Omkring hälften av de här människorna hade t.o.m. fått ett biståndsbeslut om särskilt boende. Om man vet vilket nålsöga ett biståndsbeslut innebär vet man också något om dessa äldres akuta behov.

Socialministern, som tyvärr inte är här i dag, har i svar på direkta frågor här i riksdagen inte kunnat peka på någon konkret åtgärd från regeringens sida för att lösa den närmast desperata situationen för de här människorna. Regeringen skulle enligt ministrarnas uppgift följa upp den här undersökningen och sedan fundera över åtgärder. Det är inte särskilt aktivt, kan man tycka. Nu finns det som sagt ingen minister här som kan upplysa om vad som har hänt, men de förtvivlade äldre och deras anhöriga väntar inte främst på undersökningar och uppföljningar utan på vårdplatser.

Vi kristdemokrater har redovisat en plan för nya vårdplatser i kommuner och landsting, och vi har anvisat resurser i vår budget. Det här säger Socialdemokraterna och samarbetspartierna nej till och ägnar i stället kraften åt att stifta stopplagar mot alternativ i vården. Det går åt mycket energi för regeringspartiet att häckla och misstänkliggöra den begränsade del av vården och omsorgen som drivs i alternativa former. Tänk om något av den energin kunde ägnas åt att lösa problemen för de förtvivlade människor som inte är speciellt intresserade av huvudmannaskapsfrågor utan främst frågar efter trygghet och välfärd.

Fru talman! De äldre och deras anhöriga måste få mycket konkreta garantier för att behoven tillgodoses och att det sker med respekt för varje människas integritet och värdighet. Den senaste tidens uppmärksammade missförhållanden i Gislaved och på andra håll har visat på behovet av en förpliktande värdighetsgaranti i vården. I de fall där vårdgivaren misslyckas att uppfylla sina åtaganden ska den här garantin kompensera den enskilde i form av avgiftssänkningar eller andra åtgärder. Det kristdemokratiska kravet på värdighetsgaranti drivs i dag ute i kommunerna med klar inriktning på den lilla och utsatta människans behov av trygghet. Det är det som det handlar om.

Fru talman! Personalbehov, vårdplatser och värdighet är centrala frågor. Det finns också en rad andra frågor i det här betänkandet och inom det här området som förtjänar att lyftas fram. En sådan gäller t.ex. tillsynen. Vi har i dag olika tillsynsmyndigheter över landstingens och kommunernas vård. Det är inte bra. Eftersom tillsynen är en viktig del av kvalitetskontrollen och säkerheten är det angeläget att den fungerar på ett tillfredsställande sätt. Det är en trygghet för alla parter, för de äldre, för de anhöriga och för personalen. Därför bör tillsynsmyndigheten vara densamma.

Fru talman! Nästan 5 000 äldre väntar förgäves på sina vårdplatser ute i landets kommuner. Vi behöver mer än 200 000 nya medarbetare de närmaste åren. Vårdens stora personalbehov är så akuta att man t.o.m. tvingas anställa helt utbildad personal. Sju av tio svenskar känner oro för en vård utan värdighet. Det behövs en ny politik i Sverige, en politik för de äldres skull.

Fru talman! Jag står självfallet bakom samtliga kristdemokratiska reservationer och dem vi har gemensamt med andra partier, men yrkar här endast bifall till reservationerna 4 och 33.

Prot. 2001/02:97
17 april

Äldrepolitik

Anf. 81 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Sven Brus påstår att vi går emot förslag som Kristdemokraterna har lagt fram om förstärkningar av kommunsektorn. Det kanske är så, Sven Brus, att vi säger nej till dem när vi ser på helheten i politiken och varifrån man tar de här pengarna. Det har bl.a. varit genom att införa en till karensdag för den här personalen som tjänar så dåligt. Det är väl inte att ha någon helhetssyn med tanke på vad Sven Brus anför vidare när det gäller hur viktig personalen är osv.

Vi kan aldrig ställa upp på en till karensdag. Vi kan heller inte ställa upp på att man höjer egenavgiften till a-kassan. Jag vill ha en kommentar till detta.

Anf. 82 SVEN BRUS (kd) replik:

Fru talman! Lena Olsson efterlyser helhetssyn. Samtidigt som hon efterlyser denna helhetssyn bryter hon själv ut några enskildheter ur våra förslag och ställer dem mot enskildheter i Vänsterpartiets och majoritetens förslag. Så kan man naturligtvis inte göra, utan det gäller att se helheten.

Då det gäller karensdagen är det så att vi har valt att satsa resurser på de långvarigt sjuka, de som behöver mest stöd på bekostnad av oss som någon gång då och då under året drabbas av sjukdom och får löneavdrag för det.

Vi har lagt ett tak på tio karensdagar, ett tak som inte finns i dag då det gäller karensdagssystemet, och vi har en skattepolitik för låg- och medelinkomsttagare som gör att man trots att man möjligen drabbas av ett antal karensdagar ändå får mer kvar i plånboken än man får med Vänsterpartiets politik. Alltså, se till helheten och inte bryta ut enskildheter.

Anf. 83 LENA OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har en helhetssyn. Jag håller med om att det är angeläget att få mer personal som vill jobba här. Vi måste satsa på löner och inflytande, osv. Det får en motsatt effekt om ytterligare en karensdag införs. I fråga om förebyggande av långtidssjukskrivning är detta sämre. Ska jag som omvårdnadspersonal i äldreomsorgen sköta den äldre fast jag är lite småförkyld och borde stanna hemma? Ska jag bestraffas med två karensdagar? I det långa loppet blir det fråga om att jag jobbar när jag egentligen är sjuk. Det är väl inte en bra personalpolitik? Framför allt jobbar jag med människor som har lätt att dra på sig förkylningar och över huvud taget lätt kan försämrats.

Jag vill ställa en fråga till Sven Brus om den förstärkning på 3 miljarder kronor som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har fattat beslut om i riksdagen. Hur ställer sig kd till den frågan? Det är ju angeläget att satsa på personalen.

Anf. 84 SVEN BRUS (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att Lena Olsson och jag, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna, är överens om vad som måste göras. Vi måste förstärka situationen för personalen, och vi måste se till att det finns vårdplatser. Vi är överens om det.

Vägen dit måste gå genom att vi långsiktigt och stabilt förstärker kommunernas ekonomi och möjligheter att uppfylla sitt åtagande. Det gör man inte med hjälp av brandkårsutryckningar med tillfälliga miljar-der hit och dit. Kristdemokraterna har en uthållig budgetpolitik där vi år efter år förstärker kommunsektorn – det vore fel att säga tillräckligt, det kan aldrig bli tillräckligt – med betydligt större resurser än vad majorite-ten anslår för att klara åtagandena.

Det är mycket som måste göras, Lena Olsson, men det gäller att göra det långsiktigt och inte ryckigt med hjälp av brandkårsutryckningar som räcker över ett år. Vad ska kommunerna göra när de pengarna är slut? Med en kristdemokratisk politik får kommunerna behålla pengarna och utveckla verksamheten på lång sikt.

Anf. 85 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 1, men jag står självfallet bakom övriga reservationer där Centerpartiet före-kommer.

Fru talman! Var och en har rätt att mötas med respekt och värdighet. Centerpartiet anser att vägledande för äldrepolitiken ska vara delaktighet, självbestämmande, trygghet och värdighet. Inget gör så ont, inget är mer fel, än när gamla och sjuka får illa. All vård och omsorg måste hålla hög kvalitet. Oavsett vem som utför vården och omsorgen måste grundläg-gande kvalitetskrav uppfyllas. Utöver mera resurser till äldreomsorgen måste verksamheterna kvalitetssäkras i kommunerna. Vi måste kunna känna trygghet inför den egna ålderdomen och anhörigas ålderdom. Det är några av de krav och uppfattningar som vi i Centerpartiet för fram.

Centerpartiets förslag mot åldersdiskriminering och för rimliga taxor och avgifter syftar till att göra det möjligt för äldre att öka självbestäm-mandet och därmed leva ett värdigt liv. Detsamma gäller vårt inkomst-skatteförslag, som innebär att pensionärernas ekonomi förbättras väsent-ligt. Pensionstillskottet och grundpensionen måste höjas för att förbättra för pensionärer med de smalaste ekonomiska marginalerna.

Pensionärer och pensionärsorganisationer måste få ökat inflytande i äldreomsorgen. En subventionerad hemservice kan vara ett viktigt kom-plement till kommunens hemtjänst och ge ökade möjligheter för de äldre att bo kvar i sina invanda miljöer. Servicen, lanthandeln, kvartersbutiken, bussen, färdtjänsten – det är många saker som måste fungera oavsett var vi bor i landet.

Jag har, inspirerad av min företrädare här i riksdagen och i socialut-skottet Roland Larsson, framfört att en god äldrevård stavas med tre E. Det är E som i etik, E som i empati och E som i egenvärde.

En gemensam etisk plattform måste formuleras för all vård och ut-göra basen i all vårdutbildning. Från riksdagens sida måste vi snarast genomföra förslagen i slutbetänkandet från Kommittén om vård i livets slutskede, *Värdig vård vid livets slut*. Här beskrivs på ett bra sätt de etiska principer som bör gälla för all äldrevård. Jag utgår från att Äldre-beredningen – Senior 2005, vars arbete jag ännu inte har hunnit ta del av, kommer att lägga fram förslag om vårdens etik.

Empati, förmågan till medkänsla och inlevelse, är en mänsklig egen-skap som inte går att lära in men som har en stark koppling till etiken.

För dem som ska leda och utveckla äldreomsorgen är empati en helt nödvändig egenskap.

Egenvärde är också starkt förknippat med etik och empati men har också praktiska dimensioner. Dit hör rätten att få välja, t.ex. rätten att få välja var man vill bo, rätten att välja av vem man ska få den vård man behöver och rätten till ett socialt liv och umgänge med andra.

Fru talman! Jag och Centerpartiet anser att målen för äldrepolitiken bör förstärkas till ett mer individbaserat förhållningssätt. Det är viktigt att var och en blir bemött utifrån sina egna förutsättningar och sin egen vilja. Vi kan inte betrakta pensionärskollektivet som en homogen samhällsgrupp.

Vi har också när det gäller inriktningen av äldrepolitiken framhållit att arbetssättet inom äldreomsorgen måste anpassas efter att alltfler äldre är födda utanför Sverige. Många äldre glömmmer det språk de har tillägnat sig i vuxen ålder. Trygghet kan skapas för dessa genom att äldreboenden byggs upp på språklig grund där behov av sådant finns. Rekrytering av vårdpersonal med olika kulturell kompetens blir viktig för att öka kunskapen om de skillnader som finns i synen på åldrande och död.

I dag köar många äldre för att få hjälp med åldersbetingade funktionshinder, t.ex. starr, förslitningsskador och nedsatt hörsel. Detta innebär minskad livskvalitet för den enskilde samt minskad tilltro till systemet. Det kan skapa legitimitetsproblem för de gemensamma åtagandena på området.

Vården och omsorgen ska stärka människors trygghet, erbjuda hög kvalitet, vara på lika villkor och gälla alla skeden i livet. När man inte får vård uppkommer, utöver mänskligt lidande, kostnader för hemtjänst, sjukbesök, läkemedel m.m. Centerpartiet har, med stöd av Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna, begärt en samhällsekonomisk analys av vad köerna för behandling av åldersbetingade sjukdomar innebär. Det förvånar mig att vi inte har fått stöd för detta.

Centerpartiet har speciellt tagit upp rättsskyddet för dementa. Vi anser att gällande lagstiftning behöver förbättras och förtydligas för att öka rättssäkerheten för demenssjuka. Motiven för detta framgår av reservation nr 30. Centerpartiet anser att det dessutom är viktigt med ytterligare utbildning för dem som arbetar med dementa och en intensifierad forskning och utveckling av demensvården.

Anhörigas insatser för dementa, gamla och sjuka är ovärderliga. Samhället skulle stå sig slätt utan dem. Vården och omvårdnaden skulle bli fattigare. Vi måste ge anhörigvårdare ett mycket större erkännande för deras insatser. Avlösning, avlastning och anhörigträffar är viktiga.

Anhöriga måste få bättre möjligheter till dialog om insatserna. Informations- och utbildningsinsatser kan förbättras. Goda exempel hämtade från kommunerna är servicetelefoner bemannade av medlemmar i ideella organisationer som anhörigvårdare kan ringa till. Stöd till anhörigorganisationer är angeläget. Från Centerpartiets sida är vi glada över att ha medverkat till fortsatt ekonomiskt stöd för denna verksamhet åtminstone fram till 2004.

Fru talman! Sist men inte minst måste vi klara personalförsörjningen långsiktigt. Vi måste uppvärdera vård- och omsorgsyrkena genom en rad åtgärder. Centerpartiet föreslår att regeringen tillsammans med berörda

Anf. 86 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Efter att i förra veckan haft förmånen att delta i FN:s världskonferens kring äldre frågor i Madrid känns det roligt att få debattera äldre frågorna här hemma. Jag kan konstatera att mycket av det man enades om i handlingsplanen och den politiska deklarationen är sådant som faktiskt finns med i det betänkande vi nu ska behandla. Det handlar bl.a. om att även äldre människor har rätt att delta i allt samhällsliv på samma villkor som andra. Det handlar om rätten att arbeta även efter pensionsåldern och om att äldre människor har en viktig uppgift i vårt samhälle. Deras kunskaper och erfarenheter är värdefulla för varje samhälle.

Det jag fäste mig mest vid var vad FN:s generalsekreterare Kofi Annan sade i sitt invigningstal. Han berättade om ett afrikanskt ordspråk som i fri översättning lyder ungefär så här: När en äldre människa dör så försvinner ett bibliotek. Det tycker jag är ett ordspråk som borde få stor betydelse för vår uppfattning om äldre människors värde för oss alla. Vi måste på ett helt annat sätt än tidigare ta till vara dessa många och allsidiga bibliotek som finns mitt ibland oss.

Fru talman! Under 1900-talet lade vi ett kvarts sekel till vår medellivslängd. Den förväntade livslängden för kvinnor är nu 82 år och för män 77 år. Merparten av de år vi vunnit är friska år. Det är vi inte ensamma om i Sverige utan det sker runtom i världen. Ökningen i utvecklingsländerna har gått fortare än i de utvecklade länderna.

Världshälsoorganisationen kallar det den demografiska revolutionen och menar att det också är nödvändigt att hjälpa äldre människor att behålla sin hälsa och vara aktiva. Det är inte någon lyx. Detta gäller inte minst äldre i utvecklingsländerna. Därför är en av de stora frågorna hur vi också kan ta till vara dessa friska och aktiva åldringar.

I Sverige är vi fortfarande dåliga på det, inte minst när det gäller de äldres möjligheter att delta aktivt i arbetslivet. Vi måste skapa ett mer flexibelt arbetsliv som gör att fler äldre känner att de vill och kan fortsätta arbeta efter pensionsåldern. Den faktiska pensionsåldern i Sverige ligger i dag mellan 59 och 62 år, vilket betyder att de allra flesta har minst 20 år kvar då de på olika sätt kan bidra med sina kunskaper.

På arbetsgiversidan är intresset för att anställa och behålla äldre arbetskraft tyvärr mycket lågt. Man uppskattar inte det kapital av kunskap parat med livserfarenhet som de har. Vi har i dag brister inom flera yrkesgrupper, och när 40-talisterna snart börjar gå i pension blir bristerna ännu större.

Folkpartiet anser att det behövs en lagstiftning mot åldersdiskriminering i arbetslivet. Det behövs också en nationell handlingsplan för att undanröja de hinder som finns på arbetsmarknaden för äldres möjligheter att arbeta. Den frågan har vi tagit upp i vår motion, men den fick inte behandlas i detta betänkande. I stället har frågan hänvisats till arbetsmarknadsutskottet, vilket jag tycker är synd eftersom den har mycket stor betydelse för att äldre människor ska nå större delaktighet i vårt samhälle. Jag hoppas att den frågan ska finnas med i framtiden när vi behandlar betänkandet om äldrepolitiken.

Äldrepolitik

Fru talman! Jag hänvisar till mitt särskilda yttrande i den här frågan.

Fru talman! Äldre människors självbestämmande måste öka. Valfriheten i äldreomsorgen är i dag alltför begränsad. När en människa blir 65 år ska den inte behöva känna sig berövad de rättigheter och möjligheter som andra medborgare har. Folkpartiet tycker att det är hög tid för en valfrihetsrevolution som ger de äldre makten över äldreomsorgen. Här kommer vårt förslag om äldrepeng in som en viktig del.

Den enskilde pensionären som är i behov av hjälp ska få en biståndsbedömning, precis som nu, som berättigar till antingen en viss nivå på hemtjänsten eller till en plats i särskilt boende. Storleken på äldrepengen kommer att variera beroende på den enskildes behov.

Äldrepengen kan man föra med sig till den omsorgsgivare som man önskar. Det ska gå att välja mellan alla enheter som kommunen driver i egen regi eller dem som kommunen godkännt. Äldre människor är på samma sätt som yngre människor särskilda individer med egna önskemål som naturligtvis ska beaktas.

Fru talman! Alla har inte lyckan att få vara friska. De allra flesta av oss behöver olika former av stöd och hjälp inte minst de sista åren av våra liv. Då är det viktigt att kunna känna tryggheten att veta vad samhället kan erbjuda. Därför föreslår vi från Folkpartiet sedan flera år tillbaka en omsorgsgaranti som i vårt förslag innehåller nio punkter.

Kommunen ska fastställa omsorgsgarantin som naturligtvis kan innehålla fler punkter, om man så önskar, för att de som är i behov av hjälp ska veta vad de kan få. Det innebär också en skyldighet för kommunen att verkligen uppfylla det som finns i garantin. Dessutom ska naturligtvis den enskilde kompenseras om garantin inte uppfylls. Uteblir städningen en vecka ska man inte heller behöva betala för det.

Fru talman! Flera har talat om personalsituationen. Det behövs en analys av framtida behov av olika personalgrupper inom bl.a. äldreomsorgen. Det är brister i dag inom flera olika områden, inte minst inom geriatriken. Därför behöver det tas fram en plan för hur utbildningsbehovet för de olika personalgrupperna inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården för äldre ska kunna tillgodoses.

Andelen forskare som ägnar sig åt klinisk forskning sjunker. Det innebär bl.a. att klinisk forskning om äldres sjukdomar riskerar att minska i omfattning, något som både mänskligt och samhällsekonomiskt är oacceptabelt. Demens och depression är sjukdomar som ofta drabbar äldre. Det är viktigt att den forskning som nu pågår för att vinna kunskap om hur dessa sjukdomar kan förebyggas och behandlas intensifieras. Forskning om äldres psykiska problem liksom om läkemedels effekter och biverkningar bör bli föremål för en särskild satsning. Den kliniska forskningen får inte komma på undantag.

Fru talman! När man har något funktionshinder, som många äldre får, är det viktigt att man kan besöka familj, vänner eller delta i t.ex. föreningslivet. Färdtjänsten är här viktig men fungerar i dag inte tillfredsställande. Färdtjänstlagen ska utredas. I den utredningen måste man, enligt vår åsikt, ta hänsyn till de sociala behoven. Den nya lagen måste också ange vem som har tillsynsansvar och hur färdtjänsten kan kvalitetssäkras.

Folkpartiet har under en ganska lång rad av år krävt en äldreombudsman som äldre och anhöriga kan vända sig till för att protestera mot missförhållanden eller få svar på frågor. Det ska vara en fristående äldre-

ombudsman som man kan vända sig till med förtroende. Äldreombudsmannens arbete ska syfta till att öka den äldres och de närståendes inflytande och förebygga att brister uppkommer i äldreomsorgen.

Vi har hitintills alltid fått avslag på vårt yrkande. Så sker också i dagens betänkande. Men de senaste veckorna har socialminister Lars Engqvist både här hemma i Sverige och inför FN:s äldrekonferens lovat att verka för att lokala äldreombudsmän införs. Det gläder oss att vi börjar få gehör i frågan. Men utskottets avstyrkan av vårt yrkande kvarstår. Därför kvarstår också min reservation till förmån för bifall till vårt yrkande.

Fru talman! Det här är ett väldigt stort område. Det finns väldigt mycket mer att säga om det här betänkandet. Vi har tolv reservationer i det här betänkandet. Jag hinner inte redogöra för alla, men jag vill ändå säga att vi står inför en stor utmaning. Klarar vi av att leva upp till bl.a. FN:s plan för äldre kommer vi att vinna mer än vi någonsin satsar. Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 9, men står som vanligt bakom samtliga mina reservationer.

Anf. 87 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! För en dryg månad sedan hade vi en aktuell debatt, och då var socialministern här. Den debatten hade vi i Miljöpartiet tagit initiativ till. Vi ansåg och kände att kvalitetsfrågorna, som en sammanfattande aspekt, är någonting som vi behöver bekymra oss om härifrån riksdagen. I övrigt är faktiskt äldreomsorgsfrågorna väldigt mycket en kommunal angelägenhet, och bör så förbli. Det vi kan göra är att ge riktlinjer och rekommendationer och skapa vissa lagar runt detta, men i allt väsentligt handlar det om vilken ambitionsnivå som finns och vilken politik som förs kommunalt.

Har man en sådan delegationsordning krävs det också en bra tillsyn. En övergripande synpunkt som jag har i de här frågorna om äldreomsorg är att jag tror att vi i riksdagen kommer att behöva återkomma till tillsynsfrågorna framöver.

I den debatt vi hade i februari om äldreomsorgen lyfte jag fram frågan om regionala utvecklingscentrum vars huvuduppgift egentligen ska vara att förebygga missförhållanden, skapa kvalitet, ge råd, syssla med kompetensutveckling och forskning och utveckling. Det känns som en väldigt central punkt som egentligen inte är beaktad i det uppsamlingsheat som det här betänkandet är. Här finns en väldig massa motioner och förslag blandade.

Jag kommer bara att kommentera några saker som känns extra viktiga för oss gröna.

Två aspekter som har kommit in i alla politikområden under de senaste åren, och också i äldrepolitiken, är det som har med kön och genus att göra och det som har med kulturell bakgrund att göra. Det här är två stora medvetandemråden som faktiskt växer även hos oss politiker.

Vi har en reservation, 7, som jag vill yrka bifall till. Den tar bl.a. upp villkoren för just avlastning genom hemtjänsten, som verkar fördelas olika. Det handlar om stödet om man t.ex. har en make som behöver hjälp och tillsyn. Det här stödet verkar fördelas olika och riktlinjer och direktiv kommer att behövas för det.

I den reservationen tar vi också upp den andra aspekten som jag nämnde. Det gäller framför allt ett äldreboende som byggs på en språklig

grund. Det är någonting som antagligen kommer mer framöver. Där bör man rekrytera personal som har dessa språkkunskaper och som kanske har kunskap om olika kulturella bakgrunder.

Häromdagen fick riksdagen göra ett studiebesök i Stockholms kommun. Då såg vi en väldigt enkel, småskalig och sympatisk modell för hur man dels kan rekrytera, eftersom vi har ett rekryteringsbehov, dels kan öka integreringen och även höja just den här kompetensen vad gäller kulturell och språklig bakgrund. Sådana modeller för att slå, i det fallet, tre flugor i en smäll kan behöva utvecklas framöver när vi får allt fler äldre som har en annan kulturell bakgrund. De kan t.ex. vara invandrade från andra länder.

En annan aspekt som togs upp i diskussionen i februari var de anhörigas situation. Jag är väldigt förtjust i begreppet humankapital. Det säger att människor är en resurs. Det ligger något alldeles grundläggande i att se att gamla människor faktiskt är en resurs och har någonting att tillföra oss. De har någonting att säga oss. De kan vara ett bibliotek, som vi hörde av Kerstin Heinemann. Det är ett väldigt fint uttryck. Dessutom är naturligtvis också de anhöriga en stor resurs, men de sitter i en besvärlig sits. De behöver avlastning. De kan behöva handledning. De kan behöva möjlighet att ta tjänstledigt för att kunna sköta sina gamla anhöriga. Vi vill flagga för en idé om en lokal anhörigkonsulent till stöd för de här människorna. Vi kommer att återkomma till det framöver. I väntan på det anser vi att förslaget med en kommunal äldreombudsman kan vara en mycket bra idé, och vi är beredda att stödja det.

Av egen erfarenhet, bl.a. som anhörig till mina numera döda föräldrar, men också som chefstjänsteman inom hemtjänsten, kan jag bara säga att anhörigträffar, enkla anhörigträffar där man samlar de anhöriga, tar upp problem, ger råd och lyssnar, har en väldigt god effekt. Det är någonting som borde aktiveras mycket mer kommunalt än vad som sker i dag.

I det sammanhanget vill jag också slå ett slag för att stötta närstående-föreningar där man går samman och driver krav. Dessutom bör man naturligtvis ha en dialog med pensionärsföreningarna.

Allt detta handlar om att ta humankapitalet i anspråk och se att det är människor som sitter på lösningar. Politiker måste lära sig att lyssna på de gamla och på de anhöriga.

Den tredje stora humankapitalresursen är naturligtvis personalen. Den frågan ville jag också lyfta fram när vi hade den stora diskussionen i februari. Det är tre saker som skapar kvalitet i äldre vården som har att göra med personalen.

För det första gäller det att inte bli utbränd. Miljöpartiets stora krav inför valet är kortare arbetstid. Det ska finnas möjlighet att orka fungera och vara i tjänst fram till sin egen pensionering. Vi kan inte ha det tryck och det tempo som vi har i arbetslivet i dag. Vi måste arbeta för ett lugnare tempo och kortare arbetstid. Ett mycket sympatiskt system är 3-3-systemet som utprovas än här och än där. Det kommer att komma med kraft framöver. Tro mig! 3-3-systemet innebär att man arbetar tre dagar och är ledig tre dagar. Man lägger helt enkelt ett sådant schema. I de sammanhang där det hittills har provats har det varit väldigt uppskattat. Jag tror att det har stora framgångsmöjligheter inom äldreomsorgen också.

Den andra viktiga faktorn när det gäller personalen i äldreomsorgen är naturligtvis utbildning och kompetens. Det hör ihop med statusen. Här tror jag att vi är väldigt ense. Jag skulle bara vilja flagga för att lyfta fram just detta med handledning. Det bör finnas en resurs för kontinuerlig bra handledning. Hur gör man om de gamla är besvärliga? Hur gör man i en viss situation? Vilka möjligheter finns det att höja kompetensen till vardags? Det är vad handledning innebär.

Den tredje viktiga faktorn är medinflytandet. Hur skapar vi system där personalen själva är med i schemaläggningen, där de är med i vårdplaneringen och har ett inflytande över de vårdbeslut som fattas? Hur skapar vi ett system där man själv sitter ned och tänker efter vilka mål man har med den vård man utför? Alla sådana ansatser där personalen ses som en resurs och tas med i planering, uppbyggnad och organisation av arbetet leder till att yrket får högre status och att man känner delaktighet och större ansvar. Självstyrande grupper är en modell som flera av oss har pratat om i andra sammanhang.

Fru talman! Till slut vill jag också yrka bifall till reservation 35. Den handlar om en för oss miljöpartister mycket angelägen fråga som inte alls är föremål för något pågående arbete, som det faktiskt står som motivationen till avslagsförslaget. Det handlar om kosten, maten, och de gamlas möjlighet att få ett riktigt näringsupptag, att hålla blodsockerhalten på en lagom nivå, att inte bli undernärld och att inte hamna i förvirringstillstånd. Den här aspekten känns oerhört negligerad för oss. Vi vill driva detta vidare.

Självklart handlar det om att maten ska ha kvalitet. Den ska helst vara närproducerad. Det ska vara rätter man känner igen, känner till och vill ha. Vi önskar naturligtvis att det ska vara en ekologisk produktion utan tillsatser av bekämpningsmedel och framför allt utan genetiskt förändrade livsmedel och grödor. Den ska naturligtvis vara näringsberäknad. Men även om detta föreligger kanske man inte äter av maten. En faktor som är bortglömd handlar om att få sällskap. Mat är inte bara någonting som ska kastas in i ena ändan och förhoppningsvis konsumeras av någon som sitter ensam och vill ha sällskap mer än mat.

Möjligheten att när man äter ha sällskap av personal, av en anhörig eller, som vi var inne på tidigare, av personer från väntjänstföreningar eller andra föreningar där man ställer upp utifrån ett socialt engagemang, är väldigt viktig för att maten över huvud taget ska komma in i kroppen.

Min sista synpunkt vad gäller kosten är att den bör tillagas på plats. Modeller av typen *cook and chill*, där maten tillagas på ett ställe men kyls ned och fraktas till ett annat, är inte bra. Spåren från Tierp förskräcker.

Anf. 88 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag begärde replik när Lotta N Hedström sade att äldreomsorgen ska vara en fortsatt kommunal angelägenhet. Jag skulle vilja att Lotta N Hedström utvecklade detta lite grann. Det handlar då om att makten fortfarande ligger hos politikerna, som ska bestämma i vilket särskilt boende man ska bo eftersom också ekonomin är en kommunal angelägenhet.

Detta rimmar väldigt illa med att Lotta N Hedström i väldigt varma ordalag fortsatte med att tala om invandrares möjligheter att få vara i ett

boende där man talar samma språk och träffar gamla landsmän. Det är nämligen så att väldigt många kommuner i Sverige är små och över huvud taget inte har någon möjlighet att ordna äldreboenden just för de här grupperna.

Det äger i dag i stora kommuner i Sverige rum en utveckling som går mot hem för olika specialfunktioner och sjukdomar men också för invandrare med främmande språk, för homosexuella osv. Jag skulle vilja veta vad Lotta N Hedström egentligen menar med talet om äldreboenden som en fortsatt kommunal angelägenhet. Är det att den som bor i en kommun ska vara tacksam för att få flytta?

Varför inte göra så som vi moderater vill? I stället för att skicka en säck med pengar till en kommun kan var och en som behöver vård och omsorg få den utförd, och sedan kan de få välja ett hem för invandrare, för homosexuella eller med annan inriktning som de önskar.

Anf. 89 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag är tacksam för frågan, som ger mig möjlighet att precisera mig på denna punkt. Vi har nu ett antal år mötts av en schabloniserad debatt från rikspolitiker om vård, skola och omsorg, men egentligen ligger de väsentliga besluten på kommunal nivå. Detta innebär inte, Cristina Husmark Pehrsson, att jag är emot mångfald, verkligen inte. Jag ser framför mig, och det är också någonting som vi driver, möjligheter att på eget initiativ starta kooperativa äldreboenden.

Vi har t.ex. där jag bor planer på att starta ett brukarkooperativt äldreboende. Vi tycker att mångfald är bra, och vi ser att det finns många stora möjligheter för olika entreprenörer och initiativtagare att bedriva äldreomsorg. Men lagstiftningen reglerar ramarna för detta, och detaljutförandet hamnar på olika nivåer. Man måste skilja mellan rikspolitik och kommunalpolitik, och det var egentligen det som föranledde den lite hastiga rubriksättningen från min sida.

Anf. 90 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag förstår fortfarande inte om Lotta N Hedström vill tillåta äldre att byta över kommungränserna i en mångfald. Lotta N Hedström kan gärna utveckla detta i nästa replik.

Säg klart och tydligt: Ja, vi tycker att äldre ska få välja vård och omsorg, om de finner något som är bättre på andra sidan kommungränsen. Pengarna ska följa de äldre. Det skulle vara ett klart och tydligt svar till mig. Eller säg i stället: Detta vill vi inte!

Lotta N Hedström nämnde också kooperativ som ska startas i en mångfald. Också vi tycker att det är bra. Vi vill inte ha upphandling utan i stället en etableringsfrihet. Jag skulle vilja höra om också Lotta N Hedström vill ha en etableringsfrihet för att skapa mångfalden. Annars kan ju politiker fortfarande lägga hinder i vägen.

På tal om kooperativ skulle jag också vilja ställa en tredje fråga. Varför säger ni nej till en subventionerad hemtjänst? Kooperativa institutet ser nu en möjlighet att alltfler ska kunna få en hjälp som de i dag inte får med att bo kvar i sina hem. Kooperativa institutet framhåller i en skrift följande:

”Vår bedömning är att privat äldreomsorg är en framtidsbransch kanske i nivå med IT-branschen, hälsomarknaden och bioteknik.” Man håller särskilt fram hemtjänstservice för äldre.

Jag skulle också på den punkten vilja ha ett klarläggande. Kan Lotta N Hedström och Miljöpartiet tänka sig att stödja det borgerliga förslaget om en skattesubventionerad hemtjänst? Vi har sett att en sådan på sina håll fungerar ypperligt. Bl.a. har Kommunal genomfört ett försök i Örebro, som har slagit väl ut och gett människor en väldigt viktig hjälp.

Kan Lotta N Hedström tänka sig att stödja vår reservation om detta?

Anf. 91 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det var många frågor på en gång. Jag får se hur många jag hinner besvara. Att byta boende över kommungränser var inte något problem för mina egna föräldrar, som utan problem kom från Stockholm till Ljusdal. Miljöpartiet är dock inte berett att stödja införande av en äldrepening i detta sammanhang. En sådan flyttning över kommungränserna som Cristina Husmark Pehrsson talar om får man lösa på annat sätt.

Generellt sett tycker vi inte att man ska ha vårdinrättningar i första hand för att tjäna pengar. Men om det finns en kvalitetssäkring och lagar och regler som styr verksamheten måste man naturligtvis, precis som i den allmänna sjukvården, vara öppen för olika vårdgivare.

Vad gäller den sista frågan är vi inte beredda att stödja ert förslag. Vi får återkomma till en sådan diskussion. Vi har inte någon förberedd politik för hemtjänst som bedrivs i annan form än nu. Vi kan återkomma till detta efter valet.

Anf. 92 TULLIA VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till förslagen i socialutskottets betänkande nr 12 och avslag på samtliga motioner på området äldrepolitik.

Jag tycker att det är hoppingsivande att det råder en så stor samstämmighet kring äldrepolitikens mål och inriktning. Detta har fått ett väldigt klart uttryck i det diskussionsbetänkande som Senior 2005 just har avlämnat till socialministern. I den viktiga frågan om nödvändigheten av att förändra de negativa attityderna till 50-plussarna liksom när det gäller att bejaka det faktum att de faktiskt är de mest erfarna medborgarna i vårt land och att vi därför måste ta till vara deras resurser och ge dem ett berättigat inflytande i samhället – om detta är vi rörande eniga.

Vi är också överens om att arbetsmiljön måste förbättras så att fler kan arbeta fram till pensionsåldern, och vi menar att alla måste planera för ett aktivt åldrande för att få många bra levnadsår efter pensioneringen. Den stora ojämlikheten mellan socialgrupperna vad avser hälsan i högre åldrar måste också elimineras. Om detta och om mycket annat som tagits upp i betänkandet är vi alltså överens.

Vi är också eniga om målen och om de flesta medel för att nå dessa mål. Ett faktum är att vad gäller många av motionerna i detta betänkande kan önskemålen redan anses tillgodosedda, eller också pågår utredningar som bör avvaktas innan åtgärder kan vidtas.

Vi skiljer oss i några frågor. En är äldrepeningen, en annan är subventioner till hushållstjänster. Dessa frågor kommer att diskuteras under den

remissomgång som Senior 2005:s diskussionsbetänkande just nu är föremål för, och jag vill därför inte ta upp dem här i dag.

Fru talman! Då borde vi väl alla vara ganska nöjda. Den nationella handlingsplanen för äldrepolitik har uppenbarligen varit ganska framgångsrik för att inom olika områden skapa bättre förhållanden för gamla människor. Vi har också i riksdagen behandlat ett antal viktiga propositioner av stor betydelse för de äldre i samhället. Jag vill ge några exempel.

Vi har diskuterat nya regler för avgifter inom äldre- och handikappomsorgen – den s.k. maxtaxan – bättre tandvårdsstöd för äldre och en ny socialtjänstlag. Vi har beslutat satsa 2,7 miljarder på läkarmedverkan inom äldreomsorgen och en och en halv miljard i ökade statsbidrag till äldreområdet. De här satsningarna på äldreområdet har resulterat i att antalet anställda sedan 1995 ökat med 29 000 årsarbeten. Nästan alla kommuner har också utarbetat handlingsplaner för anhörigstöd.

Men även om det faktiskt, lyckligtvis, är så att de allra flesta är nöjda med den vård och omsorg de får är jag inte nöjd. Det återstår väldigt mycket att göra innan vården och omsorgen om gamla sköra människor blir riktigt bra överallt i vårt land. Den här våren har vi återigen nåtts av rapporter om vanvård inom äldreomsorgen. Det är en påminnelse om att arbetsledning och tillsynsmyndigheter har ett stort ansvar och aldrig får släppa på vaksamheten.

Det har också i ett antal rapporter konstaterats att samverkan mellan huvudmännen inte fungerar som det är tänkt och att det är den gamla multisjuka patienten som får sitta emellan. Detta kan inte accepteras. I årtionden har kravet på samverkan mellan huvudmännen stått högt på dagordningen. Varför går det då så långsamt att hitta hållbara rutiner för samverkan? Ansvaret vilar här tungt på kommuner och landsting. När tänker man komma till skott?

Fru talman! Mina önskemål är många. Särskilt viktigt är det att satsa på en utveckling av hemtjänsten. Det räcker inte att höja löner och satsa på bättre utbildning. Det behövs här ett nytänkande. Här finns det en viktig uppgift att beakta för de forsknings- och utvecklingsenheter som nu finns på många håll i landet och för Socialstyrelsen.

Kvarboendepincipen måste också enligt min uppfattning diskuteras allvarligt. Det måste finnas tillräckligt många platser i särskilda boendeformer så att humanitet och trygghet inte åsidosätts.

En annan viktig fråga är bristen på äldrepsykiatrisk kompetens i primärvården. Alltför många som egentligen söker hjälp för ångest och nedstämdhet får en somatisk diagnos och en behandling som kanske rentav försämrar tillståndet.

Senior 2005 lägger fram sitt slutbetänkande om ett år. Där kommer alla aspekter på vården och omsorgen av gamla att behandlas. Säkert kommer också dessa viktiga frågor att belysas.

Fru talman! Det är min förhoppning att äldrepolitiken i framtiden kännetecknas av nytänkande och kreativitet och att vi får se flera representanter för landets mest erfarna medborgare i den här kammaren och i alla andra beslutande församlingar i vårt land.

Anf. 93 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Jag delar Tullia von Sydows tillfredsställelse över det arbete som vi tillsammans får utföra i Senior 2005. Vi är, precis som Tullia

von Sydow säger, väldigt överens om de bilder vi ser framför oss vad gäller behoven i framtiden, och vi är också i väldigt hög grad överens om målen. Vi är möjligen inte lika överens om medlen och vägarna dit, men det får vi anledning att återkomma till.

För tillfället skulle jag vilja ställa en fråga om det vi har diskuterat så mycket här i dag, nämligen personalbehovet. Svenska Kommunförbundet har beräknat att med nuvarande ambitionsnivå i kommunerna behöver vi 220 000 nya medarbetare fram till 2010. I den takt som det tillkommer nya medarbetare i dag skulle vi möjligen kunna uppnå hälften av detta, ungefär 100 000 medarbetare när vi är framme vid 2010.

Jag skulle vilja fråga Tullia von Sydow, som företräder majoriteten, om majoriteten har någon uppfattning om vad man ytterligare kan göra för att nå det här målet. Om vi inte gör det kommer våra äldre att befinna sig i en mycket svår situation, om det fattas 100 000 medarbetare i kommunerna.

Anf. 94 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag är precis lika bekymrad som Sven Brus. Som jag sade i mitt anförande räcker det inte med höjda löner eller god utbildning – här krävs mycket mera. Det krävs ett nytänkande, tror jag, för att få vården och omsorgen att fungera bättre, och jag tror att det är en av de vägar som vi måste gå för att kunna klara av det här. Här tror jag också personligen att vi behöver ett kreativt samarbete från alla intressenter.

Anf. 95 SVEN BRUS (kd) replik:

Fru talman! Jo, naturligtvis behövs det mycket nytänkande, men då kan man fråga sig var detta strategiska nytänkande ska komma ifrån. Ansvar har vi allesammans, men regeringen och majoriteten har naturligtvis ett speciellt ansvar här att ändå fundera över om det finns någon strategi för detta. Jag vet inte i vad mån det finns det. Jag har inte uppfattat några sådana signaler.

Nu lägger man ut tillfälliga pengar under ett år här för att stimulera möjligheten för kommunerna att anställa personal, men verkligheten är ju den att en fjärdedel av landets kommuner inte klarar balanskravet. Vilka utsikter finns det att de här pengarna kommer att leda till varaktigt ökad personaltäthet i äldreomsorgen? Min bedömning är att de kommer att bli ytterst marginella. När det tillfälliga stödet upphör är ju kommunerna tillbaka igen i samma läge som man är i dag: Man klarar inte balanskravet i många fall, och man har inte resurser till att anställa mer personal. Finns det någon mera långsiktig strategi än bara de tillfälliga insatserna?

Anf. 96 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Det här är en av de mycket viktiga frågor som ska diskuteras i del 2, om jag får kalla den så, av Senior 2005. Det slutbetänkande som vi kommer med våren 2003 kommer att behandla vården och omsorgen, och där kommer vi att ta upp den mycket viktiga frågan om hur vi ska intressera medborgarna att ägna sig åt det här yrket, att ta vård och omsorg om äldre människor.

Anf. 97 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har två frågor som jag skulle vilja ställa till Tullia von Sydow. Den första handlar om de kostnader som åldersbetingade funktionshinder innebär och som jag tog upp i mitt anförande. Jag tog exemplen starr, förslitningsskador och nedsatt hörsel. Jag är övertygad om att det skulle kunna gå att få fram uppgifter om vad detta kostar i form av kommunala kostnader i hemtjänsten, landstingskommunala kostnader, sjukbesök och läkemedel. Jag tycker att det vore värdefullt med en samhällsekonomisk analys och genomgång. Min fråga är om Tullia von Sydow har uppgifter om vad det kostar och i så fall vad kostnaden uppgår till. Den andra frågan är om det inte vore lämpligt att ta fram de uppgifterna för att ha som ett underlag.

Jag skulle också vilja ställa en fråga om subventionerad hemservice. Bl.a. Centerpartiet har drivit detta krav under många år, och vi har nu exemplifierat med Kommunals försöksverksamhet i Örebro som har slagit så väl ut. Man har begärt att få permanenta verksamheten, vilket icke har mottagits positivt, åtminstone inte från socialministerns sida. Även om Tullia von Sydow säger att hon vill invänta Senior 2005 skulle jag vilja höra om det inte finns någon uppfattning som vi kan få ta del av i den frågan.

Anf. 98 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Först går jag till frågan om kostnader för äldres funktionshinder. Jag vet inte om det finns någon sådan undersökning. Jag håller med om att det borde vara väldigt viktigt att ta fram uppgifter om det, eftersom vi blir fler och fler äldre som kommer att få ökade kostnader för de krämpor som vi tyvärr inte alltid kan undvika.

Frågan om subventionerade hushållstjänster har vi, som jag sade, tagit upp i Senior 2005. Men vi har inte velat komma med ett förslag, utan vi har menat att frågan ska gå ut på remiss. Själv är jag väldigt nyfiken på vad man anser om detta. Jag vill alltså passa ett år.

Anf. 99 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller just en samhällsekonomisk analys tror jag att detta innebär väldigt stora kostnader. Om man får det klart för sig är det ytterligare ett argument för att vi måste hjälpas åt för att kapa vårdköer, för att både få ökad livskvalitet för enskilda människor och på det viset kunna göra en insats.

Då är vi tillbaka till debatten om nationell vårdgaranti m.m. Jag tror att just underlagsmaterialet här skulle vara bra – det styrks speciellt av att Tullia von Sydow säger att hon inte heller vet vad kostnaderna uppgår till. Därför är det synd att vårt förslag om en fördjupad samhällsekonomisk analys inte kan bifallas.

När det gäller subventionerad hemservice har jag full respekt för att jag inte får ett besked. I Centerpartiet tror vi att detta är ett mycket viktigt komplement till hemtjänsten, där försöken i Örebro kan tjäna som ett underlag. Jag hoppas på en större öppenhet från Senior 2005 och därefter från regeringen än vad socialministern hittills har visat. Det skulle vara intressant om Tullia von Sydow kunde säga något om hur utredningsarbetet i Senior 2005 har bedrivits i den delen.

Anf. 100 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Vi har haft uppe frågan om subventionerade hushållstjänster, men vi har inte velat lägga ett förslag. Vi har eftersträvat en stor enighet i utredningen, och för att kunna uppnå så stor enighet som möjligt har vi velat inhämta synpunkter utifrån, dvs. från alla de remissinstanser som vi har gått ut till.

Väldigt många av de frågor som vi jobbar med i Senior 2005 är nya frågor – frågor som man inte har pratat om så länge. Därför menar vi att det är viktigt att vi inte går ut och tycker till rakt av, utan verkligen kan arbeta på ett lyhört sätt.

Anf. 101 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Tullia von Sydow uppehåller sig mycket vid Senior 2005 och det diskussionsbetänkande som nu har lagts. Jag är också ledamot i denna utredning. Jag kan bara konstatera att vi inte kan använda detta diskussionsbetänkande till att försvara dagens äldrepolitik, som majoriteten för. Denna utredning har trots allt bara lagt ett delbetänkande och ska återkomma om ett år. Vad det blir med den utredningen efter remisser osv. och vad regeringen gör med den vet vi inte. Vi har sett att mycket har sopats under mattan på vägen.

Tullia von Sydow inledde sitt anförande med att nämna att vi inte är överens när det gäller äldrepenge. Då måste jag få fråga Tullia von Sydow: Vad är det som är fel i att äldre får välja äldreomsorg var de vill i Sveriges land och att pengarna följer den äldre och dennes val? Genom att säga nej till det befäster man politisk makt och ett ekonomiskt styrsystem som bara hindrar och försvårar.

I dag får både Tullia von Sydow och jag välja läkare över landstingsgränser och kommungränser, och snart ska vi förhoppningsvis också – ett beslut som vi alla väntar på – kunna få välja att bli behandlade i hela Sverige. Varför ska inte också äldre kunna få denna möjlighet?

Anf. 102 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Det här är i mycket hög grad en ideologisk fråga. Äldrepenge bygger på ett marknadstänkande. Det kommer i så fall att bli så att man mer och mer ser gamla människor som kunder, ungefär som i affären, men så är det inte. Som vi ser det är sjukvård och äldreomsorg inga varor eller tjänster vilka som helst som man kan byta hur som helst.

En god äldreomsorg ska vara en rättighet som är kopplad till ett visst behov. Man ska kunna känna sig trygg och kunna lita på kvaliteten. Därför anser vi att det är viktigt att kommunen har ett ordentligt ansvar för den här verksamheten.

Anf. 103 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag kan inte låta bli att fråga Tullia von Sydow om det är negativt att kunna få välja, att det är en ideologisk fråga och att det är fel att känna sig som kund på en marknad.

Jag måste dra en parallell: Ska vi då ta bort alla privata läkare och låta all tandvård återgå till monopolet? Där har man möjlighet att välja, men inom äldreomsorgen har man inte möjlighet att välja. Är det alltså bra att man kan välja läkare men fel att man kan välja äldreboende? Jag kan inte se någon skillnad på detta.

Tullia von Sydow talar ofta och varmt om äldre som en resurs och om attityder och värderingar. Jag kan inte låta bli att i denna sista replik ta upp frågan om 67-åriga läkare. Jag kan inte förstå att Tullia von Sydow och Socialdemokraterna gång på gång hindrar, försvårar för och säger nej till 67-åriga tandläkare, läkare, sjukgymnaster och tandtekniker som vill arbeta.

Å ena sidan säger man i debatten och i handlingsplaner m.m. att vi ska se äldre som en resurs och att ett aktivt åldrande är viktigt. Men å andra sidan säger man att äldre läkare som inte har någon arbetsplats inte ska få förskriva läkemedel med subvention och att äldre tandläkare inte ska få fortsätta trots att det är långa köer. Inom gerontologin finns det många läkare som är pensionärer som skulle kunna fortsätta men inte får.

Jag skulle gärna vilja höra Tullia von Sydow svara på denna fråga: Hur kan man säga vackra ord om äldre och äldre som en resurs, men samtidigt säga nej och gömma denna fråga i en utredning?

Jag vill säga några ord till sist. Trots att vi ibland har olika åsikter och olika ideologier har jag uppskattat diskussionerna med Tullia von Sydow. Jag förstår att vi inte kommer att diskutera äldrefrågor i denna kammare fler gånger. Men jag hoppas att vi ska ha ett gott samarbete och kunna diskutera frågorna vidare i Senior 2005.

Anf. 104 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Fru talman! Jag håller med om och står helhjärtat för att äldre ska ses som resurser och att man ska ta vara på äldres kompetens. Men jag menar inte att man alltid ska kunna göra det rakt av. Det finns individuella olikheter. Det finns speciella yrken. Man behöver inte tala om balettdansöser. Men det finns yrken där äldre inte kan utöva yrket såsom det ska utövas. De kan bli mentor, lärare eller något sådant, men det är en annan sak.

Därför tror jag att det är viktigt att man utreder den här frågan om äldre läkare, äldre tandläkare, äldre tandtekniker, osv. noga. Man måste ta hänsyn till att det finns individuella skillnader som kan göra att där den ena kan vara väldigt lämplig i flera år till är kanske den andra det inte. Det är svårt att just i de specifika fallen ha en enhetlig åldersgräns.

Över huvud taget tycker jag inte att man ska tala om åldersgränser. Det är kompetens och kvalitet som ska vara utslagsgivande.

Anf. 105 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag måste återkomma lite grann till frågan om äldrepenng. Vi har också det som ett förslag i betänkandet. Vi vill ha en äldrepenng som bygger på att biståndsbedömning ska göras precis som i dag. De äldre har då tillgång till kommunens olika typer av service – boende, hemtjänst eller annat – eller den entreprenör som kommunen har godkänt och kvalitetssäkrat.

Den stora skillnaden mot hur det är i dag är att äldre får möjlighet att välja var de vill bo och vem som kommer hem och tar hand om dem. Det är oerhört viktigt för mig som enskild individ att känna trygghet inför den människa som t.ex. kommer hem till min bostad och ska hjälpa mig med dagliga sysslor som jag inte själv klarar av.

Jag har svårt att förstå varför det skulle vara en väldigt stor ideologisk skillnad mellan t.ex. Socialdemokraterna och Folkpartiet. Det enda där

det i så fall kan vara är den syn vi från Folkpartiet har att även människor som är äldre och behöver hjälp också har rätt att kunna välja precis som jag i dag kan välja t.ex. var jag vill bo och var jag vill handla.

Prot. 2001/02:97
17 april

Äldrepolitik

Anf. 106 TULLIA VON SYDOW (s):

Fru talman! Möjligheten att få välja är oerhört viktig. Själv tycker jag nog att det för de allra flesta är allra viktigast att ha en valfrihet i vardagen, dvs. att jag kan välja när jag vill gå upp, när jag vill gå och lägga mig, vad jag vill äta för mat och vad jag vill ha på mig. Det är den sortens valfrihet som jag tror att de allra flesta gamla människor är i störst behov av.

Vi klarar oss i dag ganska bra själva väldigt länge. Vi behöver inte vård av vare sig hemtjänsten eller i en särskild boendeform förrän vi blir väldigt sköra. Det är i det läget som jag tror att det kan vara jobbigt att välja vilket företag som jag ska få hjälp av. Det är kanske väldigt jobbigt att välja vilket äldreboende jag ska ha, om det finns något över huvud taget. Däremot tror jag att människor har ett stort behov av att få välja i sitt eget revir.

Anf. 107 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag kan hålla med Tullia von Sydow att det är viktigt att man får välja vilken mat man vill äta och vad man sätter på sig. Det borde vara en fullkomlig självklarhet även om man är gammal och behöver hjälp att man får välja de sakerna, men så är det inte i dag. Man får den matlåda som skickas hem, och sedan får man äta den maten antingen man vill det eller inte.

Samtidigt känner jag tvärt emot vad Tullia von Sydow gör att ju mer beroende man är av andra människors hjälp, desto viktigare är det att man själv får vara med och bestämma. Självklart finns det människor som är så pass dåliga att de inte själva kan bestämma. Det är naturligtvis också jag medveten om. Då kan i vissa lägen anhöriga som känner till önskemålen kunna få vara med och bestämma.

Det handlar om att vara beroende av andra, att inte kunna känna trygghet och att kanske känna olust inför människor som kommer hem till en. Det är en väldigt stor brist i dag i Sverige att man inte kan få säga nej och få välja någon annan som t.ex. kommer hem.

Anf. 108 TULLIA VON SYDOW (s):

Fru talman! Det var faktiskt det jag avsåg med valfrihet i vardagen. Det är just precis att kunna välja mina nära val. Hur långt den valfriheten sedan kan kunna sträckas får bli en annan fråga. Detta är som många frågor inom äldreomsorgen en svår fråga.

Det är en sådan individuell olikhet mellan gamla människor. Alla 92-åringar har inte samma behov. Det är där som personalens, arbetsledningens och biståndsbedömarens kompetens är så oerhört viktigt så att man kan tillfredsställa individens vardagsbehov.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 14 §.)

*Konsumenterna
och miljön*

9 § Konsumenterna och miljön

Föredrogs

lagutskottets betänkande 2001/02:LU18

Konsumenterna och miljön (skr. 2001/02:68).

Anf. 109 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Vi diskuterar nu en skrivelse från regeringen om hur privatpersoner ska visa omtanke om miljön i sitt val av produkter.

I denna skrivelse beskrivs vad regeringen vill att dessa personer ska välja för produkter och hur man ska få dem att göra det. Jag kommer här att redogöra för Moderaternas inställning i frågan.

För att uppnå miljömålet har vi föreslagit att politiken ska vara inriktad på att öka den konkurrentutsatta sektorn, att vidga området för privat näringsverksamhet, att avveckla det offentliga monopolet och att minska offentligt ägande i näringsverksamheten. Genom dessa åtgärder kan konsumenten välja de produkter och tjänster som enligt henne eller honom är bäst för miljön.

Tesen att ”kunden alltid har rätt” lever fortfarande. Den enskilde köparen ska genom eget inflytande bestämma sitt val och tryggt kunna förlita sig på sin egen kunskap, sunda lagar och en lyhörd och ansvarstagande marknad. Utan konkurrens försvinner incitamenten till nya produkter till rimliga priser och miljövänliga lösningar.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1. Vi står naturligtvis bakom alla moderata reservationer i det här betänkandet.

Jag ska emellertid tala lite mer om vår uppfattning inom några fler områden som betänkandet innehåller.

Reservation 2 gäller Konsumentverkets uppgifter. Vi anser att det statliga engagemanget bör föras över till andra aktörer som på sikt kan driva en både bättre och billigare konsumentpolitik än vad staten någonsin kommer att kunna göra. Verkets uppgifter är alltför omfattande och viktiga för konsumenterna. Konsumenterna kommer i skymundan av andra uppgifter som regeringen tycker är viktiga.

Under punkt 5, undervisning och forskning, har vi en reservation. Vi anser att köparna genom kunskap och information får ett verkligt och direkt inflytande över sin vardagliga handel genom att de själva som enskilda köpare kan påverka miljöproblemen. Vi anser också att forskningen ska vara fri. Genom att detaljstyra forskningen med krav på ökad samhällsnytta av det ena eller det andra slaget begränsas den akademiska friheten. En fri forskning har bättre förutsättningar att lyckas. Staten bör skapa förutsättningar för att bibehålla starka och självständiga institutioner. Det är det bästa sättet att främja utvecklingen inom forskningen.

Punkt 9 handlar om miljömärkning. Vi anser att märkning är ett bra verktyg för köparen i själva köpsituationen. Vi utgår från att varje köpare är intresserad av en god produktinformation och av vilka åtgärder företagen vidtar för att uppfylla de kriterier som vederbörande ställer på miljövänlig produktion. Om detta framgår genom märkningen kan han eller hon handla av den som i sin marknadsföring märker produkten med den information som han eller hon vill ha. Märkning av varor bör vara frivillig och självfinansierad. Andra människor, som inte efterfrågar den här produkten, ska inte behöva bidra till betalningen av den vara som jag köper.

Reservation nr 9 gäller nordisk miljömärkning. Vi vill ha ett fristående miljömärkningssystem, fritt från politisk inblandning. Det är mera trovärdigt. En fristående miljömärkning är ett sätt för företagen att visa miljömedvetenhet. Vi tycker att den nordiska miljömärkningen fortsättningsvis ska finansieras av säljarna själva.

Detta, fru talman, är vår inställning till miljöpolitiken i mötet mellan köpare och säljare.

Anf. 110 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Det är viktigt med medvetna konsumenter för att miljöanpassade produkter och produktionsmetoder ska få möjlighet att utvecklas. Det finns flera exempel där konsumentmakten har varit avgörande för att förändra produktionen i en hållbar riktning. Det tydligaste exemplet är utfasningen av klorblekta papper där konsumenternas val var avgörande. Utvecklingen av ekologisk odling är ett annat område där konsumenternas efterfrågan av ekologisk mat har spelat stor roll för de stora förändringar som vi har sett de senaste åren.

Fru talman! Konsumentpolitiken är betydelsefull när det gäller att stödja aktiva medvetna konsumenter i deras egna val, t.ex. genom att bidra med nödvändig kunskap och information och att ge konsumenterna verktyg och nycklar. I det arbetet spelar miljömärkning, rättvisemärkning och liknande system en väldigt stor och betydelsefull roll.

I de förslag som vi i Vänsterpartiet har lyft fram med anledning av regeringens skrivelse gäller en samlad översyn av drivkrafter som påverkar konsumenter till mer miljövänliga konsumtionsmönster. Utvecklingen av hållbara konsumtionsmönster förutsätter mer än att konsumenter är medvetna och har rätt information, eftersom det finns mycket annat som påverkar hur konsumtionen ser ut.

Krafterna som försöker styra konsumtionen i olika riktningar är många. Självfallet finns marknadens egen påverkan genom framför allt utbud och marknadsföring. Men, fru talman, även politiken har betydelse för om konsumenters medvetenhet och kunskap ska resultera i hållbara konsumtionsmönster. Ett tydligt exempel på detta är ekonomiska styrmedel som medvetet används för att styra konsumtionen i en hållbar riktning. Ett annat exempel är olika former av bidrag och stöd som oavsiktligt motverkar en hållbar konsumtion. Ett tredje exempel är samhällsplaneringen, som är avgörande för våra möjligheter att förändra våra konsumtionsmönster i en hållbar riktning – det handlar t.ex. om den pågående utbyggnaden av externa köpcentrum.

En viktig aspekt på frågan om hållbara konsumtionsmönster är hur resursanvändningen fördelas. Det är väl känt att de globala skillnaderna i

resursanvändning – och därmed miljöpåverkan – är enorma, men även skillnaderna mellan olika inkomstgruppers resursanvändning och miljöbelastning inom Sverige är mycket stora.

En höginkomsttagare kan genom sin konsumtion stå för många gånger mer av miljöbelastningen än en låginkomsttagare. Detta har stor betydelse för vilken politik som bör väljas för att skapa en hållbar konsumtion. En politik för en mer solidarisk fördelning av resurserna skulle underlätta arbetet med att åstadkomma hållbara konsumtionsmönster. Detta är en väsentlig aspekt som inte får glömmas bort i arbetet med en hållbar konsumtion.

Fru talman! Från Vänsterpartiets sida står vi på de flesta punkter bakom utskottets förslag i betänkandet. Vi tycker att det finns en samsyn på många olika plan i konsumentpolitiken. De enda som egentligen avviker från denna linje är Moderaterna.

Det pågår väldigt mycket arbete kring alla de frågor som berörs i betänkandet. Många av våra yrkanden har på så sätt delvis blivit tillgodosedda genom att lagutskottet på olika punkter förutsätter att våra krav ska beaktas i pågående översynsarbete och utredningar och i det arbete som Konsumentverket uträttar genom sitt sektorsansvar.

Vi har en reservation i vilken vi lyfter upp ett krav på tillfälligt stopp av utbyggnaden av externa köpcentrum. Det är ett förslag som Vänsterpartiet även har drivit i bostadsutskottet.

Fru talman! Den fysiska planeringen är avgörande när det gäller att skapa förutsättningar för en hållbar konsumtion och en hållbar livsstil. Inte minst vid valet av transportsätt spelar den fysiska planeringen stor roll. Regeringen tar i skrivelsen upp att den avser att se över frågan om externa köpcentrum för dagligvaruhandel. Självklart välkomnar vi från Vänsterpartiet denna översyn.

Externa köpcentrum genererar mer biltrafik, försämrar tillgängligheten till dagligvaruhandel för dem som saknar bil eller körkort och utarmar stadskärnorna. Detta är för oss en viktig konsumentpolitisk fråga. Men det är här som vi vill gå längre än regeringen, och vi föreslår att det ska införas ett tillfälligt stopp för utbyggnaden av externa köpcentrum i avvaktan på att plan- och bygglagen ses över.

I dag är lagstiftningen uppenbarligen otillräcklig när det gäller att garantera att tillräcklig miljöhänsyn och social hänsyn tas vid etableringen av externa köpcentrum. Därför behövs ett tillfälligt stopp av utbyggnaden.

Vi ser för övrigt mycket positivt på att regeringen avser att se över plan- och bygglagen, och vi förutsätter att även plan- och bygglagens betydelse när det gäller att bidra till fysiska förutsättningar för en hållbar konsumtion i övrigt kommer att tas upp i den översynen.

Fru talman! En fråga som vi har tagit upp i vår motion handlar om miljömärkning av fisk. Det är en mycket viktig framtidsfråga, inte minst med tanke på den senaste tidens debatter och larmrapporter om situationen för torsken. Vi i utskottet skriver i betänkandet om det pågående arbetet, och lägligt nog har Världsnaturfonden nu utkommit med en konsumentguide för miljövänligare köp av fisk- och skaldjursprodukter. Den skriften har vi faktiskt alla fått i våra brevlådor här i riksdagen i dag. Det är en ypperlig guide som vänder sig till konsumenterna för att de ska kunna välja bort överfiskad och utrotningshotad fisk. I guiden finns det

gröna, gula och röda ljus. För gråsejen, t.ex., är det grönt ljus; den ska man kunna köpa. Men för torsken är det rött ljus.

Det kvarstår alltså en hel del i fiskfrågan. Bl.a. handlar det om överenskomelser mellan staterna för att på så sätt skydda utsatt fisk för ett hållbart utnyttjande av havsresurserna. Regeringen anger i skrivelsen att de arbetar bl.a. inom det nordiska samarbetet för att främja en sådan märkning. Detta är ett arbete som har pågått under en längre tid utan att något konkret resultat har framkommit.

Fru talman! Vi anser att det är angeläget att processen inte drar ut på tiden ytterligare och förutsätter nu att regeringen lägger i en högre växel. Det gäller alltså för regeringen att bevisa att de inte är några fula fiskar – då får de rött ljus i broschyren.

Fru talman! Vad gäller miljömärkningen generellt kan jag konstatera att Moderaterna genom sina motioner och reservationer befäster sin ställning som det minst miljöhänsynstagande partiet, och jag undrar om det över huvud taget existerar någon tanke på hållbar utveckling. Men jag såg att Berit har begärt replik, så hon kommer kanske att besvara den frågan.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 10.

Anf. 111 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt begära replik, men jag blev så påverkad av Tasso Stafilidis när han sade att alla ska vara lika fattiga, att ingen ska vara rikare än någon annan och att det då blir bra miljö i världen. Då kan jag inte låta bli att associera till Ryssland, där alla var lika fattiga och där man nog inte kan tänka sig att miljön var så särskilt bra. Sedan var det lite roligt att fula fiskar får rött ljus. Det kanske kan associera på annat sätt.

Jag skulle också vilja ställa en fråga om centrumkoncentrationen som Tasso Stafilidis inte vill ha. Är det bättre att åka från de perifera delarna till den centrala delen än att åka från de centrala delarna av staden till områdena utanför staden, där man kanske har både nya affärer, nya produkter och mer miljövänliga produkter? Kan det vara fel?

Anf. 112 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! När det gäller Berit Adolfssons första fråga, reflexion, fundering, misstolkning, vantolkning eller vad jag ska kalla det för tycker jag att Berit ska läsa det protokoll som våra duktiga stenografer skriver, för jag sade inte ett ord om det som Berit tog upp. Jag har inte pratat om att folk ska vara lika fattiga.

Jag pratar om andra saker. Jag pratar om att miljöpåverkan faktiskt är en klassfråga. Jag och flera med mig här i Sverige som lever i industrivärlden har faktiskt mycket större miljöpåverkan än vad t.ex. ett u-lands befolkning har. De kör inte bil, använder inte en massa hårsprej – höll jag på att säga – som jag, de använder inte en massa miljöpåverkande produkter. Där finns det en skillnad. Men det finns även en skillnad här i Sverige mellan dem som har mycket i plånboken och konsumerar väldigt mycket och dem som har lite i plånboken och inte konsumerar lika mycket. Belastningen är olika beroende på plånbokens tjocklek.

Vad gäller frågan om de köpcentrum som vi i Vänsterpartiet tycker att man inte bör fortsätta att bygga ut handlar det faktiskt om att vi i dag

har svart på vitt på att många centrum i kommuner har blivit utarmade. Många centrum har helt enkelt dött ut genom att köpcentrum har etablerats utanför stadskärnan, och även kringliggande kommuner har faktiskt blivit lidande. Om t.ex. Helsingborgs kommun beslutar att ha ett köpcentrum utanför staden påverkas även kommunerna Höganäs, Bjuv, Klippan osv., och det tycker vi inte är bra.

Anf. 113 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Om miljön ska bli bättre och produkterna miljövänligare kanske det har sitt pris, att det kommer nya affärer med nya produkter som är bättre miljömärkta och mer miljöpåverkade.

Jag uppfattade tydligt att Tasso Stafilidis sade att det är ett problem att några har mer pengar än andra och att det påverkar miljön. Då vore det ju käckt om alla var fattiga, för då kanske man inte köpte någonting.

Anf. 114 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Den tolkningen får Berit Adolfsson själv stå för. Men det är ett problem att det finns vissa som konsumerar mycket mer än andra genom att man helt enkelt belastar miljön mycket mer. Därför tycker jag att vi som ett rikt land måste ta ansvar för en planering och en hållbar utveckling i vårt miljötänkande, och där är konsumentpolitiken oerhört viktig.

Anf. 115 KJELL ELDENSJÖ (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna tycker att det är viktigt att konsumentpolitiken också i praktiken förs på ett sådant sätt att de fastställda delmålen uppnås. Det är regeringens lägesrapport som föranleder den här debatten.

Innan jag går vidare vill jag yrka bifall till reservation 3 under punkt 3. Jag står naturligtvis bakom de övriga reservationerna, men jag nöjer mig med detta yrkande.

Kristdemokraterna ställer upp på huvudmålet och delmålen vad gäller miljöfrågorna i den av riksdagen tidigare antagna handlingsplanen för konsumentpolitik. Vi stöder en politik som tar sikte på att minska konsumtionens och konsumtionsmönstrens miljöbelastning på våra livsbe-
tingelser.

Samtidigt som detta sägs vill jag också påpeka det angelägna i att vi på många olika och ibland kanske nya sätt motverkar miljöförstöringen och det viktiga i att ta till vara och pröva synpunkter och idéer om nya grepp i den här kampen.

I vår motion har vi kristdemokrater pekat på ett antal punkter som vi anser viktiga att lyfta fram starkare, skynda på genomförandet av eller anta som medel i miljöarbetet inom konsumentpolitiken. Några av våra motionsyrkanden har därför föranlett särskilda yttranden och några har medfört reservationer.

Jag vill nu särskilt ta upp några av våra motionsyrkanden.

När det gäller frågan om gröna nyckeltal förutsätter lagutskottet i betänkandet att regeringen i sitt arbete med att förändra framtagningen av gröna nyckeltal beaktar det som vi påtalat i motionen, nämligen de mindre företagens förutsättningar att certifieras och även att hänsyn bör tas till företag som arbetar enligt enklare miljöledningssystem. Måhända

kan vår reservation i någon mån bidra till att förstärka detta hänsynstagande.

Vi har i en annan reservation påpekat det angelägna i att regeringen verkar för att upprätta ett informationscentrum för bioteknik. Kristdemokraterna anser att det finns ett behov hos allmänheten att på ett bättre sätt än i dag kunna ta del av information om genmodifierade produkter och få svar på frågor i anslutning till sådana. Utskottet menar att vi bör avvakta utvecklingen, medan vi så snart som möjligt vill öka möjligheten att sprida kunskap om GMO genom ett informationscentrum.

Kort om emballagefrågan: Det är tveksamt om emballagevolymen och användningen av mer svårdestruerade sammansatta material har minskat. Själv tycker jag att verkligheten visar att vi fortfarande över-svämmas av emballage som ska hanteras och transporteras i flera led och därefter destrueras. Förutom miljöbelastning innebär det kostnader för konsumenterna. Vi tycker därför att det är viktigt med ett förstärkt engagemang i frågan.

Fru talman! Jag går nu över till det särskilda yttrande som benämns miljövarudeklarationer. I yttrandet tas några av våra motionsyrkanden upp.

När det först gäller GMO har vi utifrån konsumentsynpunkt nöjt oss med det särskilda yttrandet, eftersom riksdagen i ett tidigare betänkande har uttalat att det genom märkning på produkt tydligt ska framgå att den innehåller GMO om den verkligen gör det.

Övriga tre yrkanden som tas upp i det särskilda yttrandet handlar om märkningssystem för transportmedel, miljövarudeklarationer och beständig innehållsdeklaration. Vi har för dessa i nuläget nöjt oss med lagutskottets skrivning. För framtiden är det emellertid troligt att de saker som vi pekar på blir viktiga delar i system för att beräkna eller bedöma produkters totala miljöpåverkan och för att underlätta destruering.

När det särskilt gäller miljövarudeklarationer och transportmedel är det nämligen så att en LCA-baserad miljövarudeklaration också bör innehålla hänsynstagande till transportsätt, eller rättare sagt transporternas miljöpåverkan. Vi finner att det för närvarande kan vara lämpligt att någon tid avvakta de arbeten som redan pågår. Genom vår motion har vi dock velat initiera de nämnda förslagen som delar i ett sammanhängande system.

Fru talman! Det blir väldigt lätt teoretiskt när man står här i talarstolen i riksdagen. Därför vill jag visa upp ett exempel. Jag har här i min hand en kabelstump, och på den finns det som jag kallar för beständig innehållsdeklaration. Om en sådan här kabel blir nedgrävd och grävs upp efter 40–50 år kan man utanpå den läsa i reliefskrift vad den innehåller för material. Det kan vara bra eftersom det kanske är andra material som gäller vid den tidpunkten.

Anf. 116 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag har ingenting att invända mot det som Kjell Eldensjö har sagt. Tvärtom vill jag ge Kjell Eldensjö och Kristdemokraterna en eloge för en mycket väl genomarbetad motion som vi från Vänsterpartiet faktiskt till fullo stöder i de flesta punkter. Men som det står skrivet i utskottsbetänkandet, som vi i Vänsterpartiet har ställt oss bakom, är det väldigt mycket arbete som pågår, även vad gäller de frågor som vi har

Prot. 2001/02:97
17 april

Konsumenterna
och miljön

tagit upp i vår motion. Bl.a. tänker jag på detta med ett särskilt informationscentrum för GMO, dvs. genmodifierade produkter. Det tycker även vi från Vänsterpartiet är oerhört viktigt. I utskottets svar står det faktiskt att utskottet delar motionärernas uppfattning. Vi hoppas helt enkelt att regeringen skyndar på – annars får den en röd fisk även här – och kommer med ett förslag. Det finns alltså ingen oenighet i den här frågan mellan Kristdemokraterna och resten av utskottet.

Anf. 117 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Fru talman! Det tycker jag är väldigt bra. Men vi har som sagt velat skynda på den här frågan och markerar detta med en reservation. Gränsdragningen är ibland hårfin mellan att ha ett särskilt yttrande eller en reservation, men vi har valt reservation i det här fallet.

Anf. 118 KARIN JEPPSSON (s):

Fru talman! Dagens debatt handlar om lagutskottets betänkande nr 18, som behandlar regeringens skrivelse *Konsumenterna och miljön*.

Här i kammaren är naturligtvis de fem konsumentpolitiska målen välkända, men jag vill ändå snabbt läsa upp dem:

1. Konsumenternas ställning och inflytande på marknaden ska stärkas.
2. Hushållen ska ha goda möjligheter att utnyttja sina ekonomiska och andra resurser effektivt.
3. Konsumenternas hälsa och säkerhet ska skyddas.
4. Konsumtions- och produktionsmönster ska minska påfrestningar på miljö och bidra till långsiktig utveckling.
5. Konsumenter ska ha tillgång till information och vägledning.

Det sista målet är väldigt nytt. Det fjärde målet är det vi diskuterar i dag. Inte heller det har funnits med så länge. Det fanns för första gången i propositionen *Aktiv konsumentpolitik* som vi beslutade om 1995. Det är med andra ord ett ganska nytt mål som har förändrats och förändras hela tiden, vilket ligger i sakens natur.

Efter allt som sagts av de tidigare talarna tycker jag att det är klart belagt att detta är ett viktigt område, ett intressant område och ett område där det verkligen händer mycket. Jag ska göra en kort genomgång av vad som skett.

Regeringen lovade 1998 att lämna en lägesrapport om det arbete som regeringen och dess myndigheter bedriver för att uppnå miljömålet i konsumentpolitiken.

När det gäller sektorsansvaret för konsumentrelaterade miljöfrågor har Konsumentverket fått detta ansvar. Myndigheten har ansvar för ett samlat stödande och pådrivande arbete. Konsumentverket har träffat samarbetsavtal med Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen på grund av de omfattande frågor det rör sig om. Regeringen överväger nu hur myndighetens sektorsansvar kan vidareutvecklas.

Konsumentverket har lämnat förslag som preciserar miljömålet samt förslag till åtgärder som verket bör arbeta med.

Kunskapsuppbyggnaden sker bl.a. genom undersökningar om konsumenternas beteenden, metodutveckling inom varuprovningsverksamhet och forskning. Konsumentverket har ansvar för kunskapsförmedling och informationsinsatser såsom föreslogs i 1998 års skrivelse. Konsumentverket har en webbplats för hushållsinformation. En nationell och en nordisk utvärdering har gjorts av miljömärkningen Svanen.

I fråga om åtgärder som rör boendet uppges ett förslag till system för deklarationer av egenskaper hos olika typer av byggnader för närvarande beredas inom Regeringskansliet.

Energimyndigheten har regeringens uppdrag att studera om mätperiodens längd bör regleras och om preliminärdebitering av elförbrukning bör avskaffas. Detta ska presenteras i juni 2002.

Konsumentverket bedriver en omfattande informationsverksamhet om bilar miljöegenskaper. Verket för också förhandlingar med såväl bilbranschen som kollektivtrafikföretag.

Projektstödet till organisationer som arbetar med konsumentfrågor har utökats till drygt 5,2 miljoner kronor fr.o.m. budgetåret 2002. Regeringen avser att inom ramen för dessa medel prioritera projekt inom miljöorganisationer som vill arbeta med konsumentfrågor.

Genom den här lägesrapporten har riksdagen fått värdefull information om det arbete som regeringen och dess myndigheter bedriver för att uppnå miljömålet i konsumentpolitiken.

Fru talman! Även om vi socialdemokrater är otåliga när det gäller arbetet med att förbättra miljön anser vi att regeringens arbete är framtidsytande och bra.

Jag vill lämna några korta kommentarer till reservationerna.

Jag börjar med reservation 1 om medel för att uppnå miljömålet. Enligt Moderaterna ska konsumentpolitikens inriktning öka den konkurrensutsatta sektorn och vidga området privat näringsverksamhet, avveckla offentliga monopol och minska offentligt ägande – med andra ord avregleringar. Som vanligt får vi tal om att alla kan själv och vanlig moderatpropaganda om individers och företags frihet som löser allt. Som socialdemokrat vet jag att en kombination av konkurrens och regleringar fungerar allra bäst.

Reservation 2 handlar om Konsumentverkets uppgifter. Där anser Moderaterna att engagemanget på det konsumentpolitiska området bör föras över på andra aktörer. Vi behandlade ett liknande motionsyrkande i november 2001. Utskottet anser att målen för Konsumentverkets verksamhet bör anpassas till de fem mål jag läste upp, dvs. inflytandemålet, hushållningsmålet, säkerhetsmålet, miljömålet och kunskapsmålet. Verkets uppgifter och organisation diskuteras regelbundet, och regeringen tar nödvändiga initiativ.

Reservation 3 handlar om gröna nyckeltal. Regeringen arbetar med att ta fram siffror för de gröna nyckeltalen på ett enklare sätt och med större precision. Utskottet förutsätter att regeringen i detta arbete även beaktar dels de mindre företagens förutsättningar att certifieras, dels sådana företag som arbetar enligt enklare miljöledningssystem, så att de gröna nyckeltalen ger en rättvisande bild av de miljöproducerade varor som säljs till konsumenterna. Det pågår alltså ett intensivt arbete, och därför yrkar jag avslag på reservationen.

Reservation 4 handlar om undervisning och forskning. I skrivelsen säger regeringen att den nya kursplanen betonar behovet av konsumentkunskap. Skolan ska sträva efter att elever utvecklar förståelse och intresse för hur handlingar i hushållet samspelar med hälsa, ekonomi och miljö. Den stora skillnaden mellan oss socialdemokrater och Moderaterna är att vi inte ställer konsumentnyttan mot den akademiska friheten. För övrigt föreligger det inga stora skillnader i vårt synsätt. Jag yrkar avslag även på den reservationen.

En reservation handlar om ett informationscentrum för bioteknik. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att information om genmodifierade produkter är lättillgänglig för konsumenterna. Bioteknikkommittén har också föreslagit att konsumenternas krav på ett fritt och informerat val när det gäller livsmedel måste tillgodoses och att genetiskt framställda produkter ska omfattas av krav på obligatorisk mätning under hela framställningsprocessen – från råvara till slutprodukt eller från jord till bord om man så vill. Vi avvaktar det betänkandet och avstyrker därmed reservationen.

En reservation handlar om emballage. Vi tycker precis som reservanterna att emballage inte ska vara större än vad som behövs för att skydda produkten. Där är jag beredd att hålla med Kjell Eldensjö om att det är väldigt svårt att tro att allt emballage verkligen behövs.

Det pågår arbete i Regeringskansliet med utredningen Resurs i retur. Det är en omfattande utredning, och man har jobbat mycket effektivt med detta. Under 2002 kommer regeringen med ett förslag som riksdagen kommer att få ta ställning till. I det utgår jag ifrån att motionsönskemålen blir tillgodosedda.

Det finns två reservationer som gäller miljömärkning. Det är ganska intressant att jämföra de reservationerna. Som jag läser dem är de väldigt långt ifrån varandra.

Jag börjar med Moderaternas reservation. Utskottsmajoriteten tycker liksom regeringen att miljömärkning och etisk märkning är viktiga verktyg för konsumenterna för att kunna göra väl avvägda val på marknaden. Därtill kommer att varken miljömärkning eller etisk märkning är obligatoriska. De är alltså frivilliga. På det sättet kan man använda dem som ett konkurrensmedel, något jag vet att Moderaterna gärna vill.

När det gäller Kristdemokraternas reservation om miljömärkning vill jag säga att Konsumentverket har i regeringens regleringsbrev fått i uppdrag att öka andelen varor och tjänster som – utöver att vara funktionella och säkra – uppfyller höga krav på miljöanpassning och är försedda med korrekt och relevant information. Med tanke på det yrkar jag avslag också på den reservationen.

Det finns en moderatreservation om nordisk miljömärkning. Jag vill förklara varför vi yrkar avslag på den reservationen. Det är för att regeringen avser att återkomma under innevarande år med förslag som innebär omformuleringar av det tidigare fastställda självfinansieringsmålet för Svanen. Jag ser inte heller här något skäl att föregripa regeringens arbete.

Den sista reservationen är den som Tasso Stafilidis tog upp, och den handlar om boende och resande. Reservanten vill att ett tillfälligt stopp för etablering av externa köpcentrum ska införas. Riksdagen har i dag beslutat – och vi har i och för sig beslutat om det tidigare också – om en

bred översyn av PBL. Den översynen kan ske etappvis, dvs. man kan ta en etapp tidigare. Vi i majoriteten är beredda att invänta det förslaget. Jag yrkar alltså avslag på reservationen.

Prot. 2001/02:97
17 april

*Konsumenterna
och miljön*

Anf. 119 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fördjupa mig lite i det som gäller vår motion om forskningen. Jag satt ju med i samma utredning som Karin Jeppson, och jag vet att man där tog undan flera miljoner till konsumentforskning vid särskilda konsumentinstitut. Vi tycker att den fria akademiska världen ska få vara fri. Det finns alla möjligheter att forska om konsumentfrågor även där.

När det gäller den konkurrensutsatta sektorn är det viktigt att det kommer nya tankar och nya idéer. Det gör det bara på sådana områden och i de verksamheter där man måste anstränga sig lite.

Ett sätt att förändra människors beteende är att ha kontrollerade affärer som saluför sådana varor som regeringen vill att medborgarna ska köpa. Att införa ett sådant system går lite fortare än att ändra deras beteende. Ett annat sätt är att tvinga säljare att erbjuda bara sådana varor som är godkända av regeringen. Det är också ett sätt som kanske går lite fortare.

Vi moderater har intresse för miljön, men vi tror också mer på de människor som går och handlar. Får de bara tillräcklig information och tillräcklig kunskap handlar de rätt. Därför tror jag att inte miljömålet utan det mål som handlar om kunskap är betydligt viktigare i den här frågan. Då hade konsumenterna kunnat lära sig mera.

Anf. 120 KARIN JEPPSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att ställa en fråga till Berit Adolfsson: Kan Berit Adolfsson ge mig ett konkret exempel på att regeringen beslutar vilka varor som ska säljas i våra butiker så att konsumenterna inte har möjlighet att själva välja? Jag skulle vilja veta det.

Det här har vi diskuterat varenda gång. Skillnaden mellan verkligheten och den syn Berit Adolfsson har på både den statliga konsumentpolitiken och på konsumenternas möjligheter att välja i våra butiker i dag är som skillnaden mellan natt och dag. För mig är det Berit Adolfsson säger fullständigt främmande.

Forskningen är fri i Sverige. Den är väldigt fri, och den varken styrs eller regleras särskilt mycket. Jag skulle faktiskt önska att vi ibland t.o.m. kunde ha en större påverkan. Jag har skrivit en motion tillsammans med Marianne Carlström om att vi ska öka konsumentforskningen. Då tror jag att vi också kan få ett bra underlag för konsumenterna att göra bra val. Motionen besvarades på följande sätt: "Indelningen i vetenskapliga discipliner är dock inte en fråga för statsmakterna utan för forskarsamhället. Prioriteringar mellan olika inriktningar är också i huvudsak en fråga för lärosätena, Vetenskapsrådet och de övriga forskningsfinansierande organen." Så har utbildningsutskottet svarat oss. Min uppfattning är alltså inte den som gäller. Personligen hade jag gärna velat att vi kunde styra det lite mer.

Jag vill gärna ha ett konkret exempel på vad Berit Adolfsson menar med att det är regeringen och, underförstått, det socialdemokratiska partiet som beslutar vilka varor och produkter som ska forskas fram, tas

fram, produceras eller vad det nu är som Berit Adolfsson avser. Det är väldigt viktigt för oss att vi får höra vad du menar.

Anf. 121 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag hade två förslag på hur man snabbt kunde få bra konsumenter att handla miljövänligt. Sedan raljerade jag om några alternativ som kunde gå fortare än att ändra konsumenternas beteende. Att ändra konsumenternas beteende är väl vad man vill.

Jag föreslår att konsumenterna får den information och kunskap som krävs så att de själva kan ändra sitt beteende. Då behöver man heller inte forska på hur människor beter sig. Då ändrar de sitt beteende så att det passar miljön bättre.

Jag vet att statsmakterna nu har undantagit en massa miljoner från forskningsvärlden för ett särskilt forskningscentrum. Det är väl statlig styrning, eller hur?

Anf. 122 KARIN JEPPSON (s) replik:

Fru talman! Berit Adolfsson menar de 3,7 miljonerna till CFK.

Om Berit Adolfsson behagar raljera i denna fråga i varenda debatt och påstå att det är regeringen som beslutar vilka produkter som ska finnas i våra butiker tycker jag att det är på sin plats att Berit Adolfsson ber om ursäkt. Det kan inte vara rimligt att vi ska ha den knepiga debatten vid varje tillfälle.

Berit Adolfsson vet mycket väl att jag å det varmaste är anhängare av utbildning av oss konsumenter så att vi kan använda den konsumentmakt vi har. Vi kan aldrig ha ett samhälle som styrs totalt av regering eller stat, utan vi måste naturligtvis som enskilda individer ta ansvar. Det kan vi göra bara om vi har kunskap. Berit Adolfsson vet mycket väl att det inte råder några delade meningar i den frågan.

Jag tycker att 3,7 miljoner till konsumentforskningen är en bra början, men jag skulle önska att konsumentforskningen hade fått ännu mer pengar. Jag är övertygad att det skulle gynna såväl den enskilda konsumenten som företagandet och samhället.

Anf. 123 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag har en fråga angående de externa köpcentrumen. Jag tycker att vi i lagutskottets betänkande inte har fått ett tillräckligt svar på vårt motionsyrkande. Man hänvisar till den översyn av plan- och bygglagen som nu ska göras.

Det som vi tar upp är att vi anser att man fram till dess att man har gjort denna översyn ska ha ett stopp för utbyggnad av externa köpcentrum.

Jag skulle faktiskt vilja veta: Vad anser Karin Jeppsson och Socialdemokraterna om det? I grunden handlar det ju om vad Socialdemokraterna och Karin Jeppsson anser om de externa köpcentrumen. Såvitt jag har förstått när jag är ute och träffar folk i landet, även många socialdemokrater, så är inte ens Karin Jeppssons partikamrater så väldigt positivt inställda till den utarmning av stadskärnor osv. som de externa köpcentrumen innebär. Men i detta ärende handlar det även om miljöaspekten. Och det skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 124 KARIN JEPPSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har läst bostadsutskottets betänkande som vi har voterat om i dag. Där tycker jag att den oro som vi alla känner tydligt framgår. Jag känner som socialdemokrat samma oro för de externa köpcentrums betydelse för innerstadskärnorna, för miljöpåverkan på grund av att det faktiskt är en väldigt hård trafik ut till dessa. Därför gav vi regeringen till känna i höstas, tror jag, att man skulle titta på plan- och bygglagen just för att se hur man kan komma åt dessa problem. Och i dagsläget är det inte helt avreglerat, utan kommunerna ger tillstånd till dessa externa köpcentrum. Och i de fall där fler kommuner är beroende av det är det länsstyrelsen som kan gå in och ha synpunkter på om man ska etablera ett centrum eller inte.

Men i detta läge när utredningen är på gång känns det inte riktigt rätt att gå in och säga: Stopp, inte mer nu. Jag tycker att både kommuner och länsstyrelser i så fall måste ta sitt ansvar.

Anf. 125 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag förstår att vi egentligen inte har olika uppfattningar om frågan. Men detta är lite svårt att förstå. I bostadsutskottets betänkande framkommer nämligen denna oro väldigt tydligt. Vi är medvetna om det, och vi är oroliga för det, men ändå säger vi: Okej, fortsatt att bygga ut nu. Vi kommer att se över detta. Och kanske kommer det om några år att bli ett stopp eller ett förbud. Men vi är oroliga och ser problemen.

Jag förstår inte riktigt det här. Framför allt när vi talar om miljöhänsyn, miljöpåverkan, osv. så förstår jag inte att man är så defensiv. Fram till dess att man är färdig med översynen av plan- och bygglagen kan man väl ha ett stopp för utbyggnaden av de externa köpcentrumen? Sedan kanske vi fattar beslut om en permanent lagstiftning, eller också tycker vi kanske att det blir så pass bra att vi fortsätter att tillåta utbyggnader. Men jag förstår inte varför man är så defensiv när man ser problemen.

Anf. 126 KARIN JEPPSSON (s) replik:

Fru talman! Det sista som Tasso Stafilidis sade är väl kärnan i problemet, att vi egentligen inte vet vad utredningen kommer fram till. Men jag vill vända mig lite mot det som Tasso Stafilidis sade om att vi sveper ut med handen och säger att man ska passa på att bygga ut nu. Det gör varken vi genom det som skrivs i vårt betänkande, bostadsutskottet genom det som står i dess betänkande eller regeringen genom att i miljöbalken faktiskt ta upp denna fråga och peka på problemen. Jag känner inte riktigt samma oro som Tasso Stafilidis, utan jag känner att det är mycket som ska vägas in, och en utredning brukar ge oss bra vägledning. Men som sagt var, vi får se vad den kommer fram till. Det är möjligt att det då kan bli en annan debatt om detta beroende på slutresultatet. Men för tillfället tycker jag att det är ett alltför stort ingrepp att gå in och säga att vi nu inför ett förbud och sedan får se vad utredningen kommer fram till. Det är alltså förklaringen.

Anf. 127 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Praktiska svårigheter har gjort att vi inte har kunnat vara med vid bearbetningen av detta betänkande. Därför är det väldigt svårt för oss att komma in i debatten just nu. Det betyder inte att Folkpartiet saknar en konsumentpolitik eller en miljöpolitik utan helt enkelt, som jag har sagt, att de praktiska omständigheterna den här gången har hindrat oss. Därför kommer vi att rösta blankt, dvs. att avstå från att rösta, under mom. 1 och mom. 2 med hänvisning till ståndpunkter som redan har kommit fram i Folkpartiets motioner om konsumentpolitiken. Framför allt gäller det den stora partimotionen angående handlingsplanen för konsumentpolitiken.

Jag vill också påpeka att när det gäller arbetet med dessa frågor pågår en intensiv verksamhet inom EU-parlamentet och att vårt parti är bland de mest aktiva i sammanhanget, t.ex. när det gäller märkning. Här har man talat och skämtat om fula fiskar och märkning av fiskar. Men den intressanta tanke som nu arbetas fram inom EU-parlamentet är att hela produktionskedjan tydligt ska kunna utläsas när man köper en vara, alltså från bonden eller fiskaren till sista bearbetningsmomentet. Hela kedjan ska vara tydlig för konsumenten.

Sedan är det en annan mycket viktig tanke att kontrollen skulle bli betydligt starkare genom kontroll av kontrollanter, så att man verkligen kan lita på den information som finns i fråga om olika produkter.

Eftersom vi har haft de svårigheter som vi har haft tänker jag inte tala mer än så.

Anf. 128 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet har väckt en utförlig motion om konsumentpolitiken i samband med regeringens handlingsplan om konsumentpolitiken som behandlades av riksdagen i höstas. Där har vi också tagit upp en hel del frågor som handlar om konsumenterna och miljön.

Konsumenterna har en stor inverkan på och en stor makt över hur miljön mår i framtiden. Det största problemet, som vi ser det, är den stora resursförbrukningen. Vi som lever i den rika delen av världen utgör ungefär 15 % av världens befolkning. Men vi förbrukar ungefär 85 % av världens naturresurser. Med tanke på att de förbrukas redan som det är i en alltför snabb takt är detta naturligtvis ett väldigt stort problem. Vi förbrukar resurserna mycket fortare än de nybildas. Och vi måste ändra vårt beteende i den rika delen av världen om de som lever i syd ska ha en möjlighet till en positiv utveckling. Vi tror att konsumenterna och politiken gemensamt kan styra den här utvecklingen åt rätt håll. I dag är det på många områden svårt att vara en miljömedveten konsument.

Miljömärkning är ett oerhört viktigt medel som stöd för dem som genom sin konsumtion inte vill bidra till den negativa trend på miljöområdet som alltjämt fortsätter och för dem som vill ta sitt ansvar.

Världsnaturfonden har nu i dagarna föreslagit en del åtgärder när det gäller fisk. Man har föreslagit en köpbojkott av bl.a. torsk och jätteräkor. Det beror naturligtvis på den svåra situation som dessa bestånd befinner sig i. Torsken är i princip utrotad i vissa bestånd i Östersjön och i västerhavet, och politikerna har inte velat ta sitt ansvar. Jätteräkor odlas i fjärran länder men med stora miljöproblem som följd, och de äts av väldigt många människor här, och vi orsakar denna miljöförstöring.

Världsnaturfonden påpekar också att den odlade laxen kräver eftertanke på grund av att det inte är den mest effektiva resursförbrukningen man kan tänka sig att odla lax som matas med fiskmjöl från fisk som är viltfångad i våra hav.

Jag tycker att det är mycket bra att Världsnaturfonden tar fram en sådan här konsumentguide, som säkert kan ha en positiv påverkan på fiskbestånden och konsumenternas beteende och därmed på fiskbestånden. Men ännu bättre är naturligtvis om även politiken tar sitt ansvar och stöder det här arbetet.

Det finns två förslag som behandlas i betänkandet och som handlar om Kravmärkning av fisk. Så länge situationen för bestånden ser ut som den gör och man inte vill ta sitt ansvar för den övergripande fiskeripolitiken ser vi Kravmärkning av fisk som den bästa garantin för konsumenten när det gäller att veta att den fisk man köper är fiskad i sådana områden där bestånden är livskraftiga och där det finns möjligheter att beskatta dem.

Vi menar att man när man går till affären egentligen inte ska behöva gå omkring med WWF:s broschyr i handen för att veta om det är okej eller inte att köpa den fisk man köper ifall man inte vill bidra till att utfiska världens fiskbestånd. Det bästa är om man kan se på märkningen av produkten att det är något som är okej.

Om vi politiker kan snabba på den här utvecklingen bör det göras, tycker vi. Men för att inte komplicera omröstningsprocessen säger jag, liksom Vänsterpartiet, att vi, som också utskottet säger i sitt betänkande, förutsätter att regeringen tar detta på största allvar. Det handlar om våra barns och barnbarns möjligheter att i framtiden få äta fisk. Jag tycker att detta är en oerhört väsentlig fråga.

Slutligen vill jag säga att vi också stöder Vänsterpartiets reservation om externa köpcentra.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 14 §.)

Prot. 2001/02:97

17 april

*Konsumenterna
och miljön*

Näringsförbud, m.m.

10 § Näringsförbud, m.m.

Föredrogs

lagutskottets betänkande 2001/02:LU19

Näringsförbud, m.m.

Anf. 129 RUNE BERGLUND (s):

Fru talman! I betänkande LU19 behandlas ett antal motioner från allmänna motionstiden åren 2000 och 2001.

I betänkandet finns det två motioner som är under behandling i Justitiedepartementet.

Den ena motionen handlar om herrelösa hus. Det gäller fastigheter som efter en konkurs kan komma att sakna ägare. Det kan bli problem när en fastighet rättsligt sett blir utan ägare. Fastigheten får ingen tillsyn och skötsel, och den förfaller. Om den är centralt belägen i ett samhälle kan den på sikt bli både en skönhetsfläck och en miljöfara.

Vi förutsätter att regeringen så snart som möjligt kan komma med ett förslag till riksdagen om hur vi löser frågan med herrelösa hus.

Den andra motionen som förtjänar att nämnas gäller godtrosförvärv. Till betänkandet har fogats ett särskilt yttrande från den moderata gruppen i utskottet. Där behandlas frågan om att byta princip från exstinktionsprincipen till vindikationsprincipen.

Enligt uppgift är det inte så många länder som längre har exstinktion, en princip som ger förvärv i god tro en stark ställning. Det handlar ofta om förvärv av gods som kan vara stulet men som köparen har köpt i god tro. Principen har ansetts vara konsumentvänlig. Ingen som köper något i god tro ska behöva avstå från varan, även om den i något led skulle kunna vara stulen – i varje fall inte utan att få tillbaka det man betalat för varan.

När, var och om vi inför vindikationsprincipen får den ursprungliga ägaren en starkare ställning när det gäller gods som stulits från honom eller henne och kan, om det går att bevisa, få tillbaka sitt gods utan kostnad.

Det råder ingen politisk oenighet om att det är en rimlig ordning att den som bevisligen är ägare till en vara också kan få den tillbaka utan kostnad.

Lagförslaget om den här angelägna förändringen ligger enligt uppgift klart för propositionsskrivning. Det blev tyvärr inte tid att färdigställa propositionen under våren, men vi har goda förhoppningar om att riksdagen ska få ta ställning till lagförslaget under nästa riksdagsår.

I detta betänkande finns det fyra motioner om näringsförbud. Utskottet har beslutat föreslå en granskning av lagstiftningen i näringsförbudsfrågorna. Utskottet föreslår att Riksdagens revisorer ska ta sig an uppgiften att se över tillämpningen av lagen från år 1986 om näringsförbud och de kompletteringar av lagen som har genomförts genom åren.

Det är viktigt för svenskt näringsliv att grova åsidosättanden av regler och skyldigheter kan mötas med effektiva sanktionssystem. Därför vill vi att frågorna om näringsförbud får en allsidig belysning.

Under de 15 år som gått sedan lagen om näringsförbud kom till har mycket hänt. Vi har delvis fått ett nytt näringsliv. Riksdagen behöver få veta hur lagen fungerar i dagens näringsliv och vad som eventuellt behöver åtgärdas för att det ska bli en effektivare lagstiftning på området.

Fru talman! Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden i detta betänkande. Vidare föreslår utskottet att tillämpningen av lag 1986:436 om näringsförbud blir föremål för granskning av Riksdagens revisorer.

Anf. 130 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Självklart är det förödande för den allmänna rättsuppfattningen om bilden blir bestående att samhället inte förmår komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Inte minst finns det en allmän frustration över att vissa personer verkar ha satt i system att gå i konkurs med jämna mellanrum och över att även grova överträdelser av det regelsystem som gäller för företagande i vårt land kan upprepas utan att någonting händer.

Denna frustration har avsatt spår i ett antal motioner från allmänna motionstiden. Motionärerna kräver bl.a. en skärpning av reglerna om näringsförbud.

Sedan näringsförbudsinstitutet infördes år 1986 har det, som Rune Berglund nämnde, ett flertal gånger varit föremål för översyn – senast av Konsumentpolitiska kommittén som i sitt slutbetänkande konstaterar att de grova åsidosättanden som förekommer normalt innefattar brott, varför möjlighet att meddela näringsförbud finns redan i dag. Kommittén såg därför inte något behov av en utvidgning av reglerna om näringsförbud.

Vi moderater ansluter oss till kommitténs bedömning. Vi tror inte att det är näringsförbudslagstiftningen som brister, utan det gäller tillämpningen av den. Hur skulle det kunna vara på annat sätt?

Sedan Socialdemokraterna återkom till makten år 1994 har de systematiskt monterat ned rättsväsendet i vårt land, som ett led i den s.k. budgetsaneringen. Ekobrottsbekämpning är en mycket resurskrävande verksamhet, och de resurserna finns inte.

Vi politiker kan sitta här i riksdagen och uppröras över olika missförhållanden, lagstifta och ha oss. Men så länge vi inte anvisar de resurser som krävs för att de rättstillämpande organen ska kunna omsätta våra kloka beslut i praktisk handling blir det bara fråga om symbolpolitik.

Vi moderater tror alltså inte att det behövs någon skärpning av reglerna om näringsförbud, men vi vet inte säkert. Därför hälsar vi med tillfredsställelse att utskottet på ett moderat initiativ har beslutat föreslå att näringsförbudslagen ska granskas av Riksdagens revisorer. I avvaktan på att en sådan granskning ska genomföras är vi ense med utskottet om att de aktuella motionerna nu inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagen.

Så vill jag säga några ord om godtrosförvärv. En princip som innebär att den rättmätige ägaren inte kan få tillbaka egendom som har stulits från honom och förvärvats av någon annan i god tro urholkar allmänhetens förtroende för hela rättssystemet. I svensk rätt måste därför snarast införas en vindikationsregel, som ska gälla åtminstone vid stöld av lösöre.

Som Rune Berglund nämnde finns det nu ett färdigt sådant förslag. Egentligen finns det en bred politisk enighet i denna fråga. Det är en lagändring som vi alla vill se komma till stånd. Vi hoppas innerligt att Rune Berglunds fromma förhoppning att regeringen nu äntligen ska komma till skott snart kommer att förverkligas.

Anf. 131 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Jag har varit med på en motion som behandlas här i dag, som jag skulle vilja kommentera lite grann. Vi kan konstatera att det under föregående höst i massmedierna redovisades ett stort antal konkurser och att det var ett fåtal människor som låg bakom de allra flesta konkurserna i Sverige. Det var ett hundratal människor. De allra flesta av dem kunde fortsätta sin verksamhet utan att drabbas av näringsförbud.

Det är självklart stötande att människor som ägnar sig åt brottslig verksamhet och plundrar företag ska kunna fortsätta att bedriva en verksamhet som är till skada både för den enskilde och för det allmänna. Det är helt oacceptabelt att oseriösa näringsidkare kan plundra och starta nya företag samtidigt som de har skatteskulder på flera hundratal miljoner.

Prot. 2001/02:97
17 april

Näringsförbud, m.m.

Det är förödande för skattemoralen att vissa personer ska klara sig från sådana skattebrott. Därför är det naturligtvis angeläget att lagstiftningen ses över.

Bara för några år sedan lade en utredning fram ett förslag till en ny näringsförbudslag. Förslaget innebar en skärpning av gällande rätt. Bl.a. skulle den som varit inblandad i flera konkurser eller lämnat efter sig stora skatteskulder åläggas näringsförbud om det inte fanns särskilda skäl mot detta. En domstol skulle i varje enskilt fall pröva dessa skäl.

Den valda modellen visade stora likheter med den modell som finns i dag. Jag kan läsa upp vad som gäller: Den som i näringsverksamhet har gjort sig skyldig till grövre brott eller till upprepad brottslighet ska enligt gällande rätt åläggas näringsförbud om inte särskilda skäl talar emot detta.

Fru talman! Med tanke på de internationellt sett mycket liberala regler vi har rörande etableringsfrihet i Sverige har nästan alla möjlighet att driva vilken näring som helst. Den som visar sig vara olämplig att driva näring och inte följer spelets regler ska naturligtvis på ett effektivare sätt än i dag förhindras att fortsätta med det och åläggas näringsförbud.

Det är svårt att förklara för allmänheten hur detta kan få fortsätta. Vi har en situation där personer som bevisligen har förorsakat stor skada för de enskilda och samhället fortsätter med den skadebringande verksamheten.

Effektiva åtgärder ska naturligtvis vidtas mot detta, och missförhållandena måste stoppas.

Jag glädde mig när jag läste i betänkandet att utskottet kommer att ge Riksdagens revisorer i uppdrag att se över lagstiftningen och tillämningen. Vi som skriver motioner vet att de inte alltid bifalls, men jag skulle ändå, fru talman, kunna tolka detta som ett litet steg i den riktningen. Det tycker jag är alldeles utmärkt. Vi får se om vi i slutändan kanske ändå landar i något som speglar motionens anda.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 14 §.)

11 § Återvinning av säkerhet i konkurs

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2001/02:LU20
Återvinning av säkerhet i konkurs (prop. 2001/02:57).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 14 §.)

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU10

Vissa fastighetsrättsliga frågor.

*Vissa fastighets-
rättsliga frågor*

Anf. 132 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):

Fru talman! Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift om jag konstaterar att den debatt som nu inleds inte kommer att innehålla några stora nyheter utan mera präglas av återseendets glädje.

För egen del vill jag på detta sätt till en början glädja kammaren med att yrka bifall till reservation nr 3 och samtidigt meddela att jag fullt ut står bakom alla de moderata reservationerna i utlåtandet.

I reservation 3 visar vi moderater på att lagen om förvärv av hyresfastigheter åstadkommit en mycket byråkratisk hantering och lång fördröjning vid förvärv av hyresfastigheter. Detta är till skada för både köpare och säljare, vilket i sin tur inte innebär något positivt för de hyresgäster som bor i respektive fastighet.

Rimligare vore att myndigheterna finge rejäla möjligheter till ingripande mot oseriösa hyresvärdar som inte sköter sin uppgift på ett acceptabelt sätt. Då skulle man kunna bekämpa de oseriösa hyresvärdarna på ett säkrare och mer träffsäkert sätt än vad lagen om förvärv av hyresfastigheter nu medger.

Fru talman! Från moderat håll har vi även konstaterat att kommunerna vid sidan av den kommunala förköpsrätten har många olika instrument för att styra den kommunala markplaneringen. Kommunerna har möjlighet att exproprierar och använda det kommunala planmonopolet och har gentemot de flesta enskilda markägare överlägsna ekonomiska och personella resurser för att driva sina frågor.

Även utan bibehållande av den kommunala förköpsrätten kommer kommunerna att ha en överlägsen ställning gentemot de enskilda medborgarna och fastighetsägarna när det gäller att styra markfrågorna i kommunen. Vi moderater anser därför att den kommunala förköpsrätten bör avskaffas och att vi på det sättet bidrar till en sundare och effektivare fastighetsmarknad.

Fru talman! Ett ok som många fastighetsägare uppfattar som särskilt tungt och nyckfullt är tomträttsinstitutet, och det gäller ägare till både stora och små fastigheter. Ingenting har såsom tomträttsinstitutet givit landets fastighetsjurister sysselsättning. De juridiska processerna kring tomträttsfrågorna har varit oerhört många och utdragna i det oändliga. Det beror på att tomträttsinstitutet i princip är en felkonstruktion, vågar jag säga.

En person äger byggnaden. En annan person äger marken på vilken byggnaden står. Det är ett tvångsgifte som ingen av de inblandade, till skillnad från vad gäller för vanliga giften, kan lämna. Hur i all världen skulle de kunna komma överens om vad som är en rimlig hyra för den mark som huset står på? Markägaren har ett utpressningsläge, och husägaren är i grunden utan motvärn. Därför är det naturligt att tomträttsinnehavaren och markupplåtaren lever i evig och varaktig söndring. Sådant ger jobb åt jurister.

När tomträttsinstitutet inrättades 1907 fanns det där bakom goda bostadssociala motiv, men de var inte försedda med någon gedigen konsekvensutredning.

Vi ska inte underkänna 1907 års lagstiftares goda avsikter, men nu har tomträtten helt spelat ut sin sociala roll och i stället blivit ett plågoris präglad av höga kostnader, osäkerhet och maktlöshet.

Fru talman! Tomträtten bör avskaffas genom att man inte ytterligare upplåter tomträtter eller låter innehavare friköpa respektive tomträtt.

Anf. 133 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna har till detta betänkande om vissa fastighetsrättsliga frågor tre reservationer och ett särskilt yttrande. Den första reservationen handlar om jordförvärvslagen för att värna jord- och skogsbruk av den typ vi har i Sverige. Landsbygden måste hållas levande och familjejordbruken skyddas. Vi vill stärka sambandet mellan ägande, brukande och boende. Det är viktigt att vi har sådana regler att familjejordbruken kan vara den dominerande ägarkategorin och att generationsskiftena underlättas. Vi är inte nöjda med Jordförvärvsutredningens förslag utan kräver en ny utredning.

Den andra reservationen handlar om tomträttsavgälderna. Tomträttsinstitutet har funnits sedan 1907 och infördes då som ett komplement till äganderätten. Tanken var att också de som inte hade så goda ekonomiska resurser skulle kunna ges möjlighet till att bygga ett eget hem. Kommunerna upplät mark mot en ganska låg tomträttsavgäld. Det handlade då om upplåtelseperioder på mellan 26 och 100 år, och efter den tiden upphörde tomträtten. 1953 ändrades lagen för att få en mer kommunalekonomisk inriktning. Kommunerna skulle kunna tillgodogöra sig värdestegringen på sin mark. Tomträtterna hade kommit för att stanna och avgäldsperioderna reglerades till att vara minst 20 år. 1968 kom en ny lagstiftning där avgäldsperioderna kortades ned till lägst tio år.

Fru talman! Lagstiftningen är mycket komplicerad, som vi har hört tidigare av Carl-Erik Skårman. Två lagrådsremisser byggda på utredningsbetänkandet *Tomträttsavgäld*, SOU 1990:23, har inte lett till någon förenkling. Antalet överklaganden växer hos domstolarna. Att ha så långa avgäldsperioder som tio år ställer till mycket problem, inte minst för den effekt höjningen får efter en tioårsperiod. I Sverige finns 98 000 tomträtter i 165 kommuner. Kompetensen saknas ofta i mindre kommuner när tomträttsavgälden ska regleras.

Vi kristdemokrater begär i vår reservation en förenkling av hanteringen och årsvisa avgäldsperioder så att det blir bättre kontinuitet. Räntan behöver också ses över. Taxeringsvärdena som grund för beräkning av avgälden är inget bra system. Det blir en ren västgöta klimax när taxeringsvärden höjs kraftigt samtidigt som det efter en tioårsperiod är dags att justera avgälden.

Vi kristdemokrater ställer oss positiva till förslagen i lagrådsremissen från 1998, som innebär att markvärdet ska bestämmas för småhus genom den allmänna fastighetstaxeringen, så länge vi nu inte lyckats att avveckla den – dvs. för småhus – och för kommersiella fastigheter genom en fri värdering vart femte år.

Jag undrar om Carina Adolfsson Elgestam, som är socialdemokraternas taleskvinna här, kan lova att någonting nu ska göras, inte minst med

tanke på att 26 % av barnen i storstäderna bor i småhus mot 77 % av barnen på landsbygden. En LO-rapport om välfärd och boende visar att barnfamiljernas önskemål oftast är att bo i småhus.

Fru talman! För tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 8 under punkt 10, även om jag står bakom övriga två reservationer. Den tredje reservationen handlar om en evighetshistoria, nämligen utredning om avvittringen. Gustav Vasa tog ett tydligt steg mot svensk äganderätt genom att deklarerat att allt herrelöst land tillhörde kronan. Vid den tiden fanns s.k. lappskatteland, dvs. områden som enskilda familjegrupper nyttjade och som de betalade skatt till kungen för. När gränsdragningen mellan Sverige/Finland och Norge skedde på 1700-talet fastställde riksdagen ett dokument som garanterar samerna rätt till land, vatten och renbete över de svensk-norska nationsgränserna. För samerna är detta ett rättsdokument som har grundlagskaraktär.

Den process som kallas avvittring startade i början på 1800-talet. Flera jordbrukare hade flyttat norrut och flera samer hade övergått till jordbruk. Jordbrukarna fick sina skattemarker synade medan de samer som övergått till jordbruk lämnades utanför denna möjlighet. Den s.k. lappmarksgränsen infördes som skydd för renskötseln och senare också odlingsgränsen. I samband med denna avvittring skedde en del felaktigheter och maktmissbruk som drabbade både samer och nybyggare. Vi kristdemokrater menar i denna reservation att de felaktigheter som begåtts under historiens lopp när det gäller avvittringen och äganderätsfrågorna måste utredas för att så långt möjligt ge rättvisa. Hur långt har man kommit där, Carina Adolfsson Elgestam?

Fru talman! I ett särskilt yttrande påpekar kristdemokraterna problemen inte minst i skärgården, som under några korta sommarmånader har en stor befolkning av sommargäster och turister, men som under övriga delar av året har tomma hus, ödsliga vägar och brist på service. Glesbygdverket har i sin skrift *Planering för åretruntboende i kust och skärgård* i juli 2001 pekat på problemen och antytt olika lösningar som exempelvis ”boendeplikt” enligt norsk modell. Där har man s.k. *0-konsesjonslov* som ger kommuner juridisk rätt att hindra helårsbostäder att omvandlas till fritidsbostäder – dock utan möjligheter att förhindra att helårshus genom arv omvandlas till fritidsboende.

Förutsättningarna för den helårsboende befolkningen att till ett överkomligt pris förvärva bostäder är avgörande för möjligheterna att bo kvar. De möjliggör också inflyttning. Därmed förbättras förutsättningarna för kommunerna att upprätthålla service och värna arbetstillfällen i de traditionella samhällskärnorna. Vi tror att diskussionen om hur hela Sverige ska leva behöver förstärkas.

Anf. 134 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Jag vill ställa följande fråga: Får inte tomträtsavgälden ytterligare prägel av godtycklig, extra fastighetsskatt om den ska uttas årligen med hänsyn till fastighetstaxeringsvärde och därmed variera från år till år?

Anf. 135 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Carl-Erik Skårman. Kristdemokraterna vill helt avskaffa fastighetsskatten. Det är vårt mål. Men så länge vi har

den och det är som det är så kan man inte helt övergå till ett nytt system. Det är bättre att år för år kunna fullfölja detta än att efter tio år plötsligt få en chock och kanske bli tvungen att flytta ur hus och hem därför att man inte har räknat med den höjning som kommer så dramatiskt. Samtidigt påverkar ju räntan detta.

Anf. 136 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Jordförvärvsfrågor och fastighetsförvärvsfrågor har diskuterats många gånger i den här kammaren. Vem eller vilka som ska ha rätt att äga marken, jorden och skogen är frågor som engagerar oss alla. Det gäller inte minst – vill jag påstå – oss i Centerpartiet.

Jordförvärvslagen har också utsatts för en översyn. En utredning har föreslagit vissa ändringar. I SOU 2001:38 kan vi läsa om dem.

Förslaget från utredningen innebär bl.a. att glesbygdsbestämmelserna ska slopas eftersom utredaren inte anser att det är meningsfullt att ha kvar nuvarande regler. All mark som avstås till fysisk person ska kunna åberopas som kompensation. Man säger också att juridiska personer ska kunna göra kompensationsfria förvärv av skogsmark på orten om personen bedriver industriell verksamhet och man behöver skogens avkastning för verksamheten. Vem ska kolla det?

Utredningsbetänkandet har vi inte på vårt bord i dag. Det är under beredning i Jordbruksdepartementet och beräknas inte heller bli klart under det här riksmötet. Regeringen väljer att inte plocka upp förslaget innan valet. Jag kan bara undra varför. Det hade varit bra med en redig debatt om de här frågorna i riksdagen igen. Vi snuddar bara vid de här frågorna i vårt betänkande i dag. Men bara det, bara snuddningen, visar att det finns åsiktsskillnader mellan partierna.

I vår centermotion, som handlar om den svenska skogen, pekar vi på vikten av att värna det enskilda ägandet. Vi vill fastslå att andelen bolagsskog inte bör öka på bekostnad av det enskilda ägandet. Det har redan blivit särskilt svårt för privatskogsbruket att konkurrera med bolagen om skogsmarken i regioner där bolagen bedriver en offensiv markpolitik.

Centerpartiet anser att reglerna i framtiden måste utformas så att familjejordbruken värnas och så att vi får jordbruksfamiljer även i framtiden. Vi bör titta speciellt på vilka hinder det finns vid generationsskiften.

Fru talman! I det här betänkandet kommer också förslag som gäller begränsningar i fråga om att förvärva hus som man inte har för avsikt att använda som sin varaktiga bostad utan enbart för sin fritid. Den debatten har vi i gång även i Uppsala län, som jag representerar. Det kommer krav på att man ska införa boplikt i Sverige för särskilt känsliga miljöer. Detta kommer trots att vardagen fortsätter att vara extra kämpig för de fastboende ute i skärgårdsområdena. Fritidshusen trissar upp fastighetspriser. Taxeringen, som ligger till grund för fastighetsskatten, trissas också upp. Detta får till följd att de fastboende får svårt att klara sin vardagsekonomi.

Det här har vi från Centerpartiet påtalat många gånger, och jag önskar att vi kunde få upp ögonen även på regeringen och på de partier som har ansvaret just i dag i Sverige. Men alla mynt har två sidor, även detta att människor köper upp fastigheter för sitt friluftsliv. I dag kan det på vissa håll vara bra, även för de fastboende. Sommargäster och vintersportande turister ger pengar till bygden. Det skapar på sikt arbetstillfällen. En bygd

som riskerar att avfolkas får liv. Det kan t.o.m. vara så att det som från början var tänkt som ett fritidsboende omvandlas till ett permanentboende.

Fru talman! Fastighetsbildning och uppgifter om fastigheter är av stor betydelse såväl för samhället som för enskilda fastighetsägare. I takt med att vi nu får en nationell digital fastighetskarta, den byggs nu ut, öppnas det också nya användningsområden. Aktuell lägesinformation kan kopplas till många användningsområden till gagn för oss alla.

Men även på det här området har systemet två sidor. Fastighetsbildning, och även fastighetsregistrering, är av betydelse för den enskilda och, inte minst, för det allmänna. Därför anser vi i Centerpartiet att finansieringssystemet behöver ses över så att kostnaderna fördelas rättvist mellan sakägare och det allmänna. I dag slår den finansieringen orättvist mot den ena parten, den enskilde fastighetsägaren.

Jag har inte fått gehör för detta i bostadsutskottet och yrkar därför bifall till reservation 5 under punkt 7. Jag yrkar även, i enlighet med mitt anförande, bifall till reservation 1.

Anf. 137 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! I det här ärendet står Folkpartiet bakom utskottsmajoritetens förslag på de flesta punkter, men vi har reserverat oss på två punkter tillsammans med ytterligare partier. I reservation 1, som handlar om jordförvärvslagen, har vi framhållit, vilket tidigare talare också betonat, att Jordförvärvsutredningens förslag om att avskaffa lagstiftningens glesbygdsbestämmelser inte bör genomföras. Som vi skriver i reservationen handlar det bl.a. om att värna om familjejordbruken och sysselsättningen i glesbygd. Jag märker bl.a. i mitt län att det faktiskt behövs.

Vi vill motarbeta uppköp och exploatering med kortsiktiga vinstintressen och i stället stärka sambandet mellan ägande, brukande och boende. Vi anser att reglerna i jordförvärvslagen måste utformas på ett sådant sätt att familjejordbruken blir den dominerande typen och att generationsskiften underlättas. Vi reserverar oss vill att en ny utredning ska göras med ett klart uppdrag att lämna förslag med den inriktning som vi har förordat. Jag yrkar bifall till reservation 1.

I reservation 7 framhåller vi i Folkpartiet tillsammans med Moderaterna och Centern att det bör vara möjligt för tomträttshavare i hela Sverige att friköpa sina tomter precis som finansministern fick göra häromåret. Jag ska för tids vinnande inte yrka bifall till reservationen men står givetvis bakom den.

Anf. 138 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Åren går. Landsbygdens utveckling blir alltmer bekymmersam. Den markpolitik som bedrivs, eller snarare bristen på en effektiv markpolitik, gör mig betänksam. Jag är medveten om att de markpolitiska frågeställningarna är komplicerade, inte minst ur juridisk synpunkt. Enligt min mening går det inte att behandla de markpolitiska instrumenten vart och ett för sig. Det måste till en bred översyn som stärker sambandet mellan boende, brukande och ägande.

Den inriktning översynen ska ha bör vara klart och tydligt formulerad. Översynen bör avse den lagstiftning som redan finns samt omfatta de utländska förebilder man kan hitta som har den här målsättningen. Vi

Prot. 2001/02:97
17 april

*Vissa fastighets-
rättsliga frågor*

hörde Ulla-Britt berätta om det norska exemplet. Översynen måste t.ex. omfatta lämpliga, långsiktigt hållbara former för ägandet av mark, bostäder och företag. Jag tror särskilt att de kooperativa formerna, där traditionellt brukande och ägande har starka bindningar, bör vinna uppmärksamhet i detta sammanhang.

Miljöpartiet har en näringspolitisk motion i de här frågorna. Där har vi ett yrkande som överensstämmer med det jag har sagt. Vi tar faktiskt ställning tillsammans med andra partier även i övrigt när det gäller jordförvärvslagen och säger att vi inte ska genomföra de förslag som Jordförvärvsutredningen har kommit med. Det gäller nämligen att värna om jord- och skogsbruk av den typ vi har i Sverige. Vi vill främja sambandet mellan ägande, brukande och boende.

Det här tycker vi i Miljöpartiet är väldigt viktigt. Vi står bakom de gemensamma reservationerna, och sedan yrkar jag särskilt bifall till reservation 2 under punkt 2.

Anf. 139 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Dagens betänkande från bostadsutskottet behandlar vissa fastighetsrättsliga frågor. Bakom rubriken döljer sig behandling av motioner om fastighetsbildning, tomträtt, kommunala förköp, mulbetesrätten, omvandling av åretruntbostäder till fritidshus m.m. Samtliga är från allmänna motionstiden.

En del gäller krav av praktisk eller funktionsmässig natur och syftar till att förbättra efterlevnad och effektivitet i lagstiftningen, medan en del andra krav är av mer ideologisk natur och syftar till att minska allmänhetens möjligheter och stärka markägarnas och fastighetsägarnas ställning.

Vissa frågor i betänkandet är föremål för beredning i Regeringskansliet, såsom de frågor som berör jordförvärvslagen och mulbetesrätten, äganderättsfrågorna inom renbetesområdet, som efter en rapport från Riksdagens revisorer övervägs, och en gränsdragningskommission som är tillsatt.

Fru talman! I betänkandet finns det nio reservationer. Jag tänker omnämna tre. Moderaterna anser att lagen om förvärv av fastigheter präglas av byråkratisk handläggning och att lagstiftningen är öppen för godtycke eftersom den innebär förhandsprövning av en förvärvares kvalifikationer och intentioner med förvärvet. Vidare anser Moderaterna att hyresgästernas berättigade krav på seriösa hyresvärdar kan tillmötesgå genom "ordentliga möjligheter till ingripande" i de fall en fastighetsägare inte sköter sin förpliktelse mot hyresgäst. Det skulle vara intressant om Moderaterna lite närmare redovisade vad ordentliga möjligheter är.

Vi socialdemokrater anser att dagens lagstiftning, där oseriösa eller på annat sätt olämplig köpare av hyresfastigheter hindras från att komma in på fastighetsmarknaden, är ett bra och starkare skydd för hyresgästen än "ordentliga möjligheter till ingripande". Vad det nu innebär. Förhoppningsvis får vi en förklaring. Ju effektivare lag, desto mindre behov av ingripande mot försumliga hyresvärdar, desto tryggare blir det för den enskilda hyresgästen.

Tomträtt och kommunala förköp är också frågor som vi behandlar i det här betänkandet. Där vill Moderaterna stärka det enskilda ägarintresset genom att göra kraftiga inskränkningar. Man vill avskaffa tomträtts-

institutet samt den kommunala förköpsrätten. Här finns en tydlig ideologisk skiljelinje mellan oss socialdemokrater och moderaterna. I grunden handlar det om politiska ideologier eftersom det för oss socialdemokrater är självklart att det är det allmänna intresset som måste kunna hävda sig gentemot markägaren.

De borgerliga anser att tomträttsinstitutet är en förlegad form av reglering som försätter den enskilde fastighetsägaren i ett beroendeförhållande till kommunen. Inrättandet av tomträttsinstitutet 1907 hade en bostadssocial prägel genom att kommunerna gav den enskilde möjlighet att bygga billigare hus. Det måste vara upp till varje kommun att själv avgöra i vilken omfattning institutet ska användas.

Moderaterna anser att den kommunala förköpsrätten ska avskaffas. De menar att den inte fyller någon funktion i den kommunala markplaneringen. Vidare anser de att den enskilde markägaren hamnar i en svag ställning gentemot kommunen. Vi socialdemokrater anser tvärtom att den kommunala förköpsrätten är ett viktigt instrument som kommunerna har för att planera bebyggelseutvecklingen och för att ta ansvar för den fysiska samhällsutvecklingen. Här är ytterligare ett exempel på Moderaternas viljeinriktning att eliminera kommunernas möjlighet att själva styra den lokala utvecklingen.

I den här frågan är man inte alls intresserad av att slå vakt om det kommunala självstyret. De argument som man använder i andra sammanhang vad gäller det kommunala självstyret visar sig snarast vara taktiskt betingade.

Moderaterna anser att allmänintresset ska tryckas tillbaka till förmån för markspekulation. Utbyggnad av infrastruktur, kultur- och naturvärden är fundamentala samhällsintressen som Moderaterna anser ska stå tillbaka för det enskilda vinstintressets skull. Detta synsätt återspeglar sig i ett flertal av motionerna. För oss socialdemokrater är det självklart att alla medborgare måste ha rätt att påverka hur vi använder våra markresurser, oavsett om vi föds med eller utan lagfart.

Genom en god planpolitik och markberedskap har samhället de verktyg som krävs för att förbereda och genomföra för samhället viktiga förändringar. Enligt vår mening är dagens lagregler för förköp väl avvägda och tillgodoser såväl allmänintresset som den enskildes rättssäkerhet.

Det mervärde som gemensamt skapats av medborgarna är det självklart för oss socialdemokrater ska komma medborgarna till godo.

Fru talman! Bifall till förslagen i betänkandet och avslag på samtliga reservationer!

Anf. 140 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga med anledning av att Carina Adolfsson Elgestam tar upp att vi har en bra lagstiftning. Det som vi har ett jättestort problem med, bl.a. i de närmaste regionerna, är ju hyreshusägares hantering av ockerpriser och svarthandel, som vi faktiskt också får lov att rätta in oss och titta närmare på. Tycker Carina Adolfsson att vi har en stark lagstiftning på det området?

Prot. 2001/02:97
17 april

*Vissa fastighets-
rättsliga frågor*

Anf. 141 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik:

Fru talman! Nej, inte vad gäller svarthandel. Men det är väl inte det som betänkandet i dag handlar om. Svarthandel på bostadsmarknaden tycker jag är ett speciellt problem. Det är någonting som vi bör ta tag i.

Anf. 142 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Även om det inte direkt finns med i det här betänkandet pratar man i alla fall om oseriösa fastighetsägare. Då måste man ändå från regeringshåll och från socialdemokratiskt håll tänka efter och tänka lite längre. Jag skulle fortfarande vilja ha ett svar av Carina Adolfsson: Vilken förstärkt lagstiftning kan man tänka sig på det området?

Anf. 143 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik:

Fru talman! Vad gäller oseriösa fastighetsägare är det klart att vi har ett problem i lagstiftningen såtillvida att vi i dag inte kommer åt dem som redan äger en fastighet. Vi kan inte fränksilja denna fastighet med tvång. Jag är inte alldeles säker på att vi vill ha den typen av lagstiftning i landet heller, även om man när det gäller svarthandel kanske ibland skulle önska det. Men jag tror inte på det tillvägagångssättet.

Det som däremot är bra i lagstiftningen är att vi kan pröva en blivande fastighetsägare. Verkar det som om det föreligger oseriöst uppsåt från fastighetsägarens sida kan vi stoppa ett köp.

Anf. 144 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):

Fru talman! Kommunerna har möjlighet till expropriering. De har möjlighet att använda sitt kommunala markmonopol. Men Socialdemokraterna är inte nöjda ändå. De ser inte någon anledning att minska myndigheternas inflytande över de enskilda utan låter individen bli offer för myndigheternas aktiviteter. Man vill alltså vid sidan av de här maktinstrumenten även ha kommunalt förköp.

Man vill ha tomträttsinstitut för att, även om tomträtterna är upplåtna i evighet, ha en möjlighet att ta ut en extra fastighetsskatt, som tomträttsavgälden innebär. Och man vill kunna styra vilka som köper fastigheter med förevändning att detta skulle hjälpa hyresgästerna, trots att det innebär att man fördröjer fastighetsköpen, vilket leder till långa juridiska processer. I stället borde man, för att rädda hyresgästernas goda livsförhållanden, se till att exempelvis tvångsförvaltningen kan användas på ett mycket aktivare sätt och bli av med svarthandeln också för den delen.

Anf. 145 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik:

Fru talman! Skårman får ursäkta, jag uppfattade inte att han ställde någon fråga utan att det var ett påstående. Men i sitt nästa inlägg kanske Carl-Erik Skårman skulle kunna redogöra för vad Moderaterna avser med "ordentliga möjligheter till ingripande" i de fall en fastighetsägare inte sköter sin förpliktelse mot hyresgäst.

Anf. 146 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Fru talman! Det är riktigt att jag inte ställde någon fråga. Jag gjorde en bedömning av Socialdemokraternas vilja att till varje pris styra de enskilda människorna och öka de offentliga myndigheternas makt över

de enskilda människorna. Det hade uppenbarligen inte Carina Adolfsson någonting att invända mot. Det förstår jag, därför att det är den socialdemokratiska politiken.

Vad gäller rejäla ingripanden mot oseriösa fastighetsägare borde man kunna använda tvångsförvaltning mer än vad som görs i dag, vilket jag sade i mitt förra inlägg.

Anf. 147 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik:

Fru talman! Till skillnad från Moderaterna anser vi inte att möjligheten för den enskilda människan att styra sker genom ägande, dvs. storleken på plånboken. För oss handlar det om att genom inflytande vara med och bestämma i samhället.

Anf. 148 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Det är viktigt med barnperspektivet i bostadspolitiken. Det är därför som jag vill se en förenkling vad gäller tomträtterna. Barnfamiljerna har under 90-talet tappat mark på bostadsmarknaden, och andelen barnfamiljer som bor i småhus har minskat samtidigt som andelen barn som bor trångt har ökat. Det har presenterats en LO-rapport om LO-barn och boende. Nu handlar inte detta fenomen enbart om LO-folket. Här finns TCO-folket, och här finns de som inte tillhör någon facklig organisation.

Många av de familjer som säger att de skulle vilja bo i ett mindre eget hus skulle ha nytta av att tomträttsavgälderna förändrades och förbättrades. När kommer beskedet, Carina Adolfsson Elgestam?

Anf. 149 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Jag har svårt att se sambandet mellan barnfamiljernas möjligheter att köpa sig ett hus kontra tomträtten.

Barnfamiljerna bor i dag trångt i framför allt våra storstäder. Där har de många gånger bara ekonomiska möjligheter att bo i hyresrätt och tyvärr inte i en villa som många av oss som bor i glesbygden och på landet kan göra. Det här är en viktig diskussion om barnfamiljers möjligheter att bo och bygga en bostad även i storstaden där marknadspriserna styr på ett helt annat sätt. Jag tror inte att barnfamiljerna är hjälpta av Kristdemokraternas förslag.

Anf. 150 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Det är därför vi vill behålla tomträttsinstitutet. Det kom till för att vara ett komplement till äganderätten. Syftet var från början socialpolitiskt: Även de som inte hade så mycket pengar skulle ha möjlighet att bygga ett eget hem. Kommunerna upplät sin mark för detta. Jag ser det som ett alternativ för att barnfamiljer ska kunna ha valfrihet i boendet. Om det här hanteras på ett bra sätt skulle tomträttsinstitutet vara väldigt bra för dem som inte kan köpa loss sin mark för att bygga ett hus eller kan köpa ett hus som står på egen mark. Därför är detta viktigt för barnfamiljerna.

Prot. 2001/02:97
17 april

*Vissa fastighets-
rättsliga frågor*

Anf. 151 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Jag har ingen avvikande uppfattning utifrån att det är viktigt för barnfamiljerna att ha möjlighet att bo i en bostad där de känner sig både trygga och säkra och där barnen kan få utrymme till lek och att kunna springa omkring och röra sig. Vi tycker också att det är viktigt att barnen ska få tillgänglighet till grönområden där de kan röra sig på ett naturligt sätt och inte behöva sitta instängda i små utrymmen, som faktiskt många barn gör framför allt i våra storstäder.

Jag skulle rekommendera barnfamiljerna att flytta ut till glesbygden. Där finns det gott om hus. I vissa regioner finns det många hus som är lediga till väldigt bra priser. Man kan få en bra villa i de trakter där jag bor för 200 000–400 000 kr utan att man behöver lägga ned så jättemycket arbete på att renovera.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 14 §.)

13 § Naturresursfrågor och vattenrätt

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU11
Naturresursfrågor och vattenrätt.

Anf. 152 INGA BERGGREN (m):

Fru talman! Moderaterna har i det här betänkandet två reservationer, vilka båda handlar om vindkraft. Att frågan om vindkraftsetableringar är komplicerad har bostadsutskottet flera gånger tidigare blivit varse. När nu utskottet bl.a. ska diskutera vindkraften kan man lugnt påstå att utskottet har mycket färsk och omedelbar information att luta sig mot. I förra veckan besökte bostadsutskottet Gotland, där ledamöterna på ort och ställe fick uppleva lokalisering av vindkraftverk både på land och i vatten. Under besöket belystes mycket tydligt de konflikter som uppstår mellan å ena sidan målen om god livsmiljö och livskvalitet i form av natur- och kulturmiljö samt friluftsliv och turism och å andra sidan målen om att lokalisera och bygga vindkraftverk med de störningar dessa ger på landskapsbilden och för boendemiljön.

Målkonflikterna kom i dagen på ett accentuerat sätt. Enligt min och Moderaternas uppfattning borde regeringen och inte minst bostadsutskottets socialdemokrater ordentligt diskutera vilka mål man egentligen prioriterar – miljömålen i vid bemärkelse eller det storskaliga utbyggnadsmålet för vindkraft.

Jag har tagit del av de svårigheter som är förknippade med lokaliseringen av vindkraft, och de finns inte bara på Gotland. I kontakter med Länsstyrelsen i Skåne län och Region Skåne har det visat sig att det finns problem vid bl.a. behandlingen av tillståndsansökningar och hur själva processen går till. Det handlar då inte bara om att olika lagar ska tillämpas, miljöbalken och plan- och bygglagen, utan det handlar också om att effektgränser påverkar tillståndsgivningen samt huruvida verken är A-, B- eller C-anläggningar. Det är något som i sin tur påverkar subventionsgraden för respektive verk. Tydliga och enhetliga regler för buller och

skuggor efterlystes också. Man pekar också på att tekniska s.k. generationsväxlingar och eventuell nedmontering måste utredas. Det finns alltså en del att pröva, ompröva och förändra.

I motion 2001/02:Bo248 tar Moderaterna upp flera av dessa frågor. Vi moderater anser att krav på detaljplanprövning vid varje lokalisering av vindkraft ska ske. Därmed ges sakägare och närboende möjlighet att hävda sina intressen. Vi anser också att det bör utarbetas en ny gränsvärdesnorm för buller från vindkraft. Nuvarande bullernorm och dess tillämpning men även metoden att mäta buller kan starkt ifrågasättas. Vi anser också att tydliga regler för avstånd mellan bostäder och vindkraftverk ska skrivas in i Boverkets allmänna råd för vindkraft – innan regeringen fastställer dem – för att skydda människor från buller, skuggbildningar och andra störningar.

Vi moderater menar ytterligare att det är av stor vikt att ansvarsfrågan klarläggs beträffande kostnaderna för nedmontering och bortförande av vindkraftverk i samband med att verksamheten upphör. Moderaterna anser att det inte är tillräckligt med de möjligheter som finns i dag att villkora tillstånd. Tillståndsmyndigheter bör enligt vår uppfattning vara skyldiga att villkora tillstånd för uppförande med att säkerhet ställs för kostnader för återställande, nedmontering och bortförande av vindkraftverk. Skyldigheterna bör närmare preciseras.

Vad gör då regeringen? Jo, regeringen tillsätter utredningar och ger sina verk och myndigheter i uppdrag att ta fram rapporter och underlag – men inte före olika ställningstaganden och skrivande av propositioner utan efteråt.

I en interpellationsdebatt jag hade i förra veckan med miljöministern sade Kjell Larsson att vi ska ”se till att den utbyggnad vi gör sker på ett sätt som är förenligt med vårt ansvar mot naturen och vårt ansvar mot människor, både när det gäller trivsel och hälsopåverkan och för naturens del inte minst när det gäller landskapsbilden”.

Det kan tyckas vara klara verba, men vad betyder de?

Vad anser Bengt-Ola Rytting? Kan Bengt-Ola Rytting i sak instämma med de moderata förslag som jag här presenterar och medverka till att regeringen kommer tillbaka till riksdagen med förslag på krav på detaljplan och klara, tydliga regler och riktlinjer att de skrivs in i de allmänna råden för vindkraft?

Tyvärr gav miljöministern inte mig några klara besked i dessa mina sakfrågor, trots de vackra orden. Nu har Bengt-Ola Rytting verkligen chansen att svara.

Efter bostadsutskottets besök på Gotland borde det inte vara svårt utan snarare mycket lätt att ställa sig bakom den moderata motionen Bo248 med kraven på detaljplanprövning vid varje vindkraftslokalisering, klara, tydliga och nationella regler om gränsvärdesnorm för buller och avstånd mellan bostäder och vindkraftverk samt att vid tillståndsgivning ställa upp villkor för nedmontering och bortförande då verksamheten upphör.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 5 under punkt 3 och ställer mig naturligtvis också bakom reservation 2 under punkt 2.

Prot. 2001/02:97
17 april

*Naturresursfrågor
och vattenrätt*

Anf. 153 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! I betänkandet behandlas motioner från allmänna motions-tiden. Jag ska ägna mig åt två frågor, nämligen vindkraften och ompröv-ningen av gamla vattendomar.

Vänsterpartiet har träffat en energiöverenskommelse med regeringen och Centerpartiet. Där föreslås en kraftig utbyggnad av vindkraften till 10 terawattimmar år 2015; ett klokt beslut som gör oss mindre beroende av kärnkraftsel och fossila bränslen. I samband med detta krävs mycket planering. Områden för riksintresse när det gäller vindkraftsutbyggnad ska samordnas med kulturmiljövårdens intressen, effekter på naturmiljön och säkerhetsintressen hos Försvarsmakten. Detta arbete pågår, och mycket ska redovisas redan i år eller nästa år.

Även länsstyrelserna har i uppdrag att rapportera och bevaka hur kommuner med goda vindenergiressurser behandlar dessa frågor i sina översiktsplaner.

Även om både Kristdemokraterna och Centern berör viktiga frågor i sina reservationer tycker Vänsterpartiet att man i nuläget ska avvakta de utredningar som pågår. Arbetet bör naturligtvis ske skyndsamt så att vi kan leva upp till den energiöverenskommelse som riksdagen kommer att fatta beslut om senare.

Vänsterpartiet anser naturligtvis att vindkraften är en miljövänlig energikälla men tycker ändå att den ska betraktas som andra energiproducerande anläggningar. Buller är ett problem, dock av mindre karaktär. Hur större anläggningar i marin miljö påverkar det omgivande växt- och djurlivet är hittills ganska outforskat. Därför finns det ingen anledning att ge vindkraften fribrev när det gäller prövning enligt miljöbalken. Det som behövs är en översyn av antalet överklagande instanser, handläggningstider hos berörda myndigheter och en samordning av prövningen enligt miljöbalken och plan- och bygglagen.

Fru talman! De senaste årens översvämningar har lett till en rad frågor som berör regleringen av våra vattendrag i samband med vattenkraftsproduktionen. Medverkade vattenkraftsföretagen till att försvåra problemen? Hur påverkas vattensystem som hänger ihop av reglerings-tillstånd där nyttjandet av fallrättigheterna är kopplat till det enskilda objektet? Ett arbete pågår hos länsstyrelsen med att se över det och ett annat hos Räddningsverket för att kunna förebygga risk för ras och skred.

Andra problem gällande vattendomar är den påverkan som reglering-en har på den strandnära miljön där torrläggning nedanför en kraftstation slår ut växt- och djurlivet och möjligheterna för t.ex. fiske. Särskilt äldre vattendomar är inte anpassade till nutidens miljöhänsyn eller miljöbal-kens regler. Boende på orter med vattenkraftsföretag som fått tillstånd enligt det gamla regelsystemet känner frustration över den förstörda natur- och kulturmiljön och över missade möjligheter att utveckla t.ex. fisket.

Det finns möjligheter för statliga myndigheter att ompröva vattendo-mar i de nya miljödomstolarna vilket också sker. Men möjligheten att få en ändring till stånd är inte så stor, och de gamla vattendomarna kräver ofta en ekonomisk kompensation från staten om t.ex. vattenregleringen ska minska eller nya fiskvandringar eller lekplatser iordningställas. Här finns det pengar hos berörda myndigheter men i begränsad omfatt-ning. Kostnaderna för åtgärderna borde ligga på regleringsföretagen och

de gamla vattendomarna anpassas till de krav som föreskrivs i miljöbalken.

Alltför stora vattennivåskillnader bör inte accepteras, torrläggning undvikas och fiskvandringar finnas. Tyvärr verkar inte den sittande Miljöbalkskommittén i sitt tilläggsdirektiv ha fått något annat uppdrag än det som gäller vattendomar kopplat till risken för översvämningar. Övriga hänsyn som miljöbalken omfattar finns inte med. Det gäller fisket, skada eller olägenhet i miljön och val av bästa möjliga teknik.

Fru talman! Därför yrkar jag bifall till reservation 10.

Anf. 154 HARALD BERGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 9. Jag ska i ett kort anförande beröra vindkraftens ställning, särskilt ur aspekten att vindkraften i tillståndssammanhang betraktas som miljöfarlig verksamhet.

Häromdagen fick jag ett mejl från en konsult som på en linje hade graderat miljöfarligheten hos ett antal energikällor. Där blev vindkraften den som gav lägst miljöpåverkan. Det är ganska anmärkningsvärt att man vid tillståndsgivning betraktar vindkraften som en miljöfarlig verksamhet. Vi tycker inte att det bör vara så.

I betänkandet står att med miljöfarlig verksamhet avses bl.a. användningen av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande. Möjligen kan man säga att vindkraften åstadkommer lite buller.

Jag besökte själv för ett tag sedan Suorvadammen och lyssnade på ett vindkraftverk som gick under ganska kraftig vind. På ett fåtal meters avstånd från vindkraftverket var själva ljudet av vinden högre än det som kraftverket åstadkom när propellern gick runt. Vi tycker inte att det är en speciellt miljöfarlig verksamhet när det gäller t.ex. buller. I en lång reservation skriver vi bl.a. att för att ge begreppet miljöfarlig en rimlig innebörd bör det begränsas till mätbar fysisk och kemisk miljöpåverkan. Man kan hellre säga att vindkraftens miljöpåverkan är virtuell, en synbar påverkan snarare än något giftigt eller farligt.

Vi yrkar att begreppet "miljöfarlig" ska tas bort ur sammanhanget när en anläggning tillståndsprövas.

Vi har också reservation nr 9 som handlar om åtgärder för att minska riskerna för översvämningar. I denna reservation påpekar vi att översvämningar är tämligen frekvent återkommande. De kan dessutom drabba mycket stora geografiska områden samtidigt. De stora, kraftiga och dyrbara översvämningar som vi har råkat ut för under både år 2000 och år 2001 kan man inte säga är särskilt överraskande statistiskt sett. Statistik som har förts i mer än 100 år visar att dessa katastrofliknande översvämningar måste betecknas som regelbundet återkommande höga flöden. Vi brukar ju lita på statistik, och av den kan vi se att detta kommer att återkomma i framtiden. Därför bör vi inrikta oss på vad vi kan göra åt detta. Vi kan t.ex. förbereda oss med förråd av olika sorters utrustning för att skydda oss vid en översvämning.

Man kan också konstatera att utredningar och handläggningar av sådana här frågor tar väldigt lång tid efter det att översvämningen har ägt rum. Krav på ersättning osv. för kostnader som kommuner har åsamkats tar väldigt lång tid att behandla. Såvitt jag vet är kostnaderna för över-

svämningarna både år 2000 och år 2001 ännu inte reglerade, men det kommer förhoppningsvis.

Vi menar att det här arbetet måste påskyndas. Man måste kunna förbereda sig och veta vad man ska ta sig för i katastrofliknande situationer. Vi har ju ändå en kunskap om vad som har passerat de närmast tidigare decennierna.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 9.

Anf. 155 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Alla goda ting är tre. I debatten om det här betänkandet vill jag ta upp tre frågor, nämligen vindkraften, gröna lungor i stadsmiljön och kärnkraftsavfall.

Först gäller det vindkraften. Jag var också med till Gotland på det här studiebesöket och studerade vindkraftens fördelar och nackdelar på plats. Det var mycket intressant och givande. Men vi har fortfarande olika uppfattningar, och alla delar dessvärre inte min och Centerpartiets uppfattning att vindkraften är en säker och miljömässigt riktig och viktig kraft att satsa på. Men glädjande nog finns det en majoritet här i riksdagen för att vi ska ställa om vårt samhälle till förnybara energikällor. Samhället måste ställas om till en mer uthållig utveckling. Vindkraften är en del i detta.

Behovet av nya kunskaper märks tydligt, och behovet av att samla och sprida information om vindkraften blev också väldigt tydligt när bostadsutskottet bl.a. besökte högskolan i Visby som redan i dag har olika vindkraftsutbildningar. På Gotland har man redan en samlad kunskap, både praktiskt, med ett stort antal vindkraftverk på Näsudden som vi bl.a. besökte, samt teoretiskt på högskolan.

Personligen var jag också på en skola, Gråboskolan. Där kunde jag se hur man undervisade barnen på ett praktiskt sätt. Man hade små vindsnurror på taket och solfångare. Man visade detta direkt för barnen. De kunde få känna hur varmt vattnet blev av den energi som kom ifrån de här förnybara energikällorna.

Frågorna om ett inrättande av ett nationellt centrum för vindkraftsinformation togs också upp, och det har ju aktualiserats bl.a. i Vindkraftsutredningen *Rätt plats för vindkraften*. Det här stämmer väl med det som vi i Centerpartiet vill ha. Vi vill att vindkraften ska betraktas som ett riksintresse. Då behövs det också ett centrum för vindkraftsinformation där man kan samla all kunskap som finns. Det skulle vara ett centrum dit man kan vända sig för att få svar på olika frågor kring den här energikällan. Det måste börjas i tid. Det fick jag än en gång klart för mig när jag mötte mina äldre kolleger efter att ha pratat med barnen på den här skolan. För barnen är det väldigt lätt att ta till sig ny teknik. För oss äldre kan det vara mycket svårare. Inte minst beklagar jag att Moderaterna så lätt blir fast i det gamla.

Vi har inte tagit ställning till ett vindkraftscentrum på Gotland i det här betänkandet, men det hör nära samman med det som jag framför i min reservation 4 under punkt 2. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Jag skulle vilja vädja till er att läsa Lilian Virgins motion som kommer i ett annat betänkande här i riksdagen. Ställ er gärna bakom den.

Det andra som jag vill ta upp här berör betydelsen av gröna lungor i staden. Natur-, kultur- och miljövärden får absolut inte sättas åt sidan i

samhällsplaneringen. Den expansion som vi kan se i våra storstäder får inte ske på bekostnad av de värdefulla grönområden som finns. Om man tar ett grönområde i anspråk måste det helt enkelt ersättas med något annat. Man kan tycka mycket om bomässor, men en sak som man försökte belysa på den senaste mässan i Malmö var just vikten av gröna rum i stadsmiljön. Det tycker jag var värt ett beröm. Även på det här området måste vi ha synliga exempel.

Det behövs fler områden i våra storstäder med samma skydd som nationalstadsparken här i Stockholm. Planering för det är på gång, men innan man kommit fram till att peka ut speciella områden måste man ge ett skydd i avvaktan på ett permanent beslut.

Genom Centerpartiets insatser fick Stockholm sin nationalstadspark. Det är ett sammanhängande område som getts skydd med status av riksintresse. Det är en tillgång för oss alla som vistas här i Stockholm, och inte bara för dem som bor här. Centerpartiet har i en partimotion, *Ett bättre storstadsliv*, närmare redovisat synpunkterna kring detta.

Jag vill dock lägga till en passus om betydelsen av nationalstadsparker. Det är viktigt att i all stadsplanering ha med grönområden. Det behöver inte alltid vara storslagna parker. Det är minst lika viktigt med träd, buskar och blommor var helst vi rör oss. Det är vackert, och det mår vi bra av. Men det är viktigaste är ju att det gröna omkring oss renar luften.

När det gäller införandet av fler nationalstadsparker i Sverige är det ändå av yttersta vikt att planeringen sker i samförstånd med den kommun eller den stad där parken ska inrättas, annars blir det inget eller också blir resultatet väldigt dåligt.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 6 under punkt 3.

Till sist vill jag också ta upp kärnkraftsanläggningar och kommunala veton. Där har vi i Centerpartiet alltid framhållit vikten av respekten för den kommunala nivån. I dag pågår en debatt runtom i vårt land om var och på vilket sätt vi ska ta hand om det kärnkraftsavfall som växer i mängd för varje dag som vi har kärnkraften kvar. Det är ett avfall som vi måste förvara på ett säkert ställe. Det är nästan ofattbart hur många år det handlar om. Det handlar inte om bara om mina barn och barnbarn. Det handlar om barnbarns barnbarns barnbarn. Vi måste ta hand om detta farliga avfall i all oändlighet. Jämför det med vindkraften! De sopor som vi har måste tillförsäkras en säker förvaringsplats någonstans i vårt avlånga land. Vi kan inte ge soporna till någon annan. Vår generation har ett ansvar i dag. Vi har jorden till låns av våra barnbarn och barnbarns barn och barnbarnbarns barn.

Inte minst är den här debatten högaktuell i mina hemkommuner i Uppsala län. I både Östhammar och Tierp har fullmäktigeförsamlingarna efter livliga debatter röstat i frågan om man ska få provborra i berget i dessa kommuner för att utröna om man där kan finna den bästa platsen för ett slutförvar. Omröstningarna har genomförts efter en ganska lång tid av förundersökningar. Man har kommit fram till väldigt olika slutsatser. Östhammars kommun säger: Var så god och provborra, medan Tierps kommun säger: Inte här!

Jag tycker att det här är lite bekymmersamt, och jag vill med anledning av att vi i dag åter har att behandla motioner om det kommunala vetot mot kärnkraftsanläggningar uppmana regeringen, övriga socialde-

mokrater och även vänsterpartister att aktivt ta del i dessa mycket svåra ställningstaganden ute i kommunerna. Det går inte att bortse från att det här även är en nationellt viktig fråga. Det handlar om allas vårt ansvar. I den här frågan måste råda ett verkligt samarbete mellan den statliga nivån och den kommunala.

Anf. 156 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas, som tidigare har sagts, en mängd förslag från allmänna motionstiden. Folkpartiet står bakom 4 av de 11 reservationerna, men jag ska inte gå in på alla.

Bakom reservation 1 står Folkpartiet ensamt, vilket faktiskt förvånar mig. Den handlar om den mycket viktiga frågan om utformningen av skyddet för våra älvar. Vi i Folkpartiet vill ha en förstärkning av älvskyddet, vilket vi framför i två motioner.

I den ena framhålls för det första att det ska vara det för ett vattendrag redovisade skyddsbehovet som ska bedömas, oberoende av vilket syfte ett planerat ingrepp skulle tjäna.

För det andra anser vi att sådana åtgärder som vidtas för utveckling av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet liksom anläggningar som behövs för totalförsvaret inte generellt ska undantas från skydd.

Vi vill för det tredje att kraven på åtgärder som kallas ”mindre ombyggnader” ska skärpas så att de med säkerhet utesluter faktisk utbyggnad.

I motion N367 anför vi att det inte ska ske någon utbyggnad av de orörda älvarna, vilket väl i och för sig borde vara helt klart för alla. Men regeringen har valt att inte föreslå någon förändring av älvskyddet, och bakom det står utskottsmajoriteten.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

I reservation 7 yrkar Folkpartiet att Slottsskogen med angränsande områden i Göteborg ska förklaras som nationalstadspark. Med en sådan status skulle skyddet mot intrång av olika slag förstärkas. Jag ska fatta mig kort och inte yrka bifall till reservationen, men jag står som sagt bakom den.

I reservation 9 har jag tillsammans med ledmöter från kd och Centern utvecklat skälen för att det är viktigt att vi snarast möjligt får förslag till åtgärder som kan förhindra de katastrofartade översvämningar som många delar av landet har drabbats av under senare år.

Jag har tidigare deltagit i debatter i kammaren i den här frågan, och jag har också varit aktiv på hemmaplan för att få till stånd förändringar i form av större beredskap, bättre hjälp till drabbade osv. Tidigare talare har utvecklat reservationen, som jag givetvis står bakom, även om jag inte yrkar bifall heller till den.

Reservation 10 gäller omprövning av vattendomar. Även i den frågan har jag aktivt deltagit i debatter både här i kammaren och på det lokala planet. Många har fått sina hem förstörda vid översvämningar. Ett stort antal av de gamla vattendomar som finns tillåter, vilket Owe Hellberg varit inne på, mycket stora nivåförändringar. Detta är till skada både för djur- och växtlivet i den strandnära miljön och för människor som bor i närheten.

Det finns enligt vår mening mycket goda skäl för att möjliggöra omprövning av sådana gamla vattendomar som kan innebära risk för stora skador på omgivande miljö och för närboende människor.

Jag yrkar bifall till reservation 10.

Anf. 157 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Inte heller jag ska dra ut på den här debatten alltför länge, så att vi kan hinna votera kl. 17.00 även om detta betänkande. Jag vill bara nämna att om det för kärnkraftverken hade funnits lika detaljerade krav för uppförande, nedmontering, säkerhetsavstånd o.d. som Moderaterna nu vill ställa upp för vindkraftverken, hade kärnkraftverken aldrig kunnat uppföras.

Till skillnad från ett kärnkraftverk kan ett vindkraftverk lätt monteras ned om det visar sig vara felplacerat. Inte heller efterlämnar det något miljöfarligt avfall.

Jag tycker dock att det är helt i sin ordning att man miljöprövar etableringarna. Vi har många sådana i min hemkommun Ödeshög, som för övrigt lär ha flest vindkraftverk per invånare. Det är jag väldigt stolt över, liksom jag är stolt över att vi procentuellt även har flest miljöpartister. Jag ser där ett visst samband.

Rigmor Stenmark har redan talat väl för Centerpartiets motioner om nationalstadsparker och kommunalt veto. Miljöpartiet står bakom de båda reservationerna med anledning av detta, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 8 om det kommunala vetot. Det är väldigt viktigt att respekten för den kommunala nivån ökar och att valresultat i större utsträckning respekteras. Den kommunala vetorätten bör därför förstärkas.

Anf. 158 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Det här är min sista ärendedebatt i Sveriges riksdag, och det känns lite högtidligt. Det har varit en bra tid i bostadsutskottet. Det har varit ömsom vin och ömsom vatten. Vinet har varit den ömsesidiga respekt som präglat utskottsarbetet. Vattnet som läckte in när vi behandlade Hebyfrågan var inte så trevligt. Då fick partitaktiken ta över förnuftet och parlamentarisk ordning och reda. Det var en beklaglig fläck på alla de gångna åren av arbete i bostadsutskottet.

Men jag vill framföra ett tack för den tid som varit och önska ledamöterna lycka till i sitt fortsatta arbete i bostadsutskottet. Det kommer nog att hända en hel del spännande saker under nästa mandatperiod, då jag inte kommer att vara med i arbetet.

Så till betänkandet. Jag ska till att börja med yrka bifall till förslagen i betänkandet och avslag på samtliga reservationer. Jag tänker kommentera några av dem.

Det finns tre borgerliga reservationer om vindkraftens ställning och fyra borgerliga uppfattningar, eftersom Folkpartiet röstar med majoriteten i den frågan. Moderaterna tycker nog illa om vindkraft, och därför vill de ha skärpta bestämmelser för att undvika vindkraftverk. Man tycker inte att det räcker med de restriktioner som redan finns utan vill ha flera förbud.

Kristdemokraterna tycker bättre om vindkraft. De vill ha mer planering och tycker att vindkraftverk inte ska klassas som miljöfarlig verk-

samhet enligt miljöbalken. Enligt min mening skulle det innebära en radikal försvagning av miljöbalken om begreppet miljöfarlighet skulle begränsas till att avse mätbar fysisk och kemisk miljöpåverkan från utsläpp m.m.

Centerpartiet vill framstå som det verkliga vindkraftspartiet, och man är klok nog att inte vilja försvaga miljöbalken. Centern trycker mer på att det ska upprättas en nationell vindkraftsplan där vissa områden utpekade som riksintressen *för* vindkraften – alltså precis det motsatta mot vad Moderaterna vill. Exakt det uppdraget har också Statens energimyndighet, och det jobbet beräknas vara klart nu i år.

Fru talman! Jag frågar mig: Vilken vindkraftspolitik kommer att gälla om borgerligheten vinner höstens val? Är det Moderaterna som ska bestämma som vanligt, eller kommer de små partierna att kunna hävda sina uppfattningar? Det vet väljarna ingenting om.

Det finns också två reservationer om nationalstadsparker, en mp- och c-reservation och en folkpartireservation. Miljöpartiet och Centern vill ha ett interimistiskt skydd, och Folkpartiet vill ha Slottsskogen i Göteborg förklarad som nationalstadspark.

Nationalstadsparker är ett uttryck för den självbildning som brer ut sig alltmer i politiken. Min erfarenhet säger mig att man inte ska jäkta fram den typen av beslut. Sakta och väl slår ingen ihjäl, säger vi hemma i Dalarna.

Jag ser det som lite märkligt att Yvonne Ångström, som är från Lycksele, driver frågan om att Slottsskogen ska inrättas som nationalstadspark utan att ha stöd av göteborgare i utskottet. Beror det månne på att det ändå är klokast att riksdagen håller fingrarna borta ifrån den frågan så att man i stället får göra den här bedömningen i Göteborg?

Jag vill säga några ord om det kommunala vetot. I Miljöparti- och Centerreservationen framhålls ”att staten bör ta ett tydligare ansvar för att frågorna löses på ett acceptabelt sätt”. Jag finner citatet mycket märkligt, eftersom motionen går ut på att slutförvaring av kärnavfall ska bli en i praktiken helt kommunal fråga, eftersom man vill införa kommunalt veto. Ett vet vi, och det är att det kärnavfall som vi har måste förvaras. Kan Helena Hillar Rosenqvist och Rigmor Stenmark garantera att kärnavfallet blir slutförvarat om de får som de vill? Jag har svårt att tänka mig det.

Jag har några kommentarer till de inlägg som redan har varit.

Till Inga Berggren skulle jag vilja säga att ingen existerande energiproduktion är okontroversiell. Det står alltid motstående intressen mot varandra, och det är det som är politikens konst: att försöka göra de här avvägningarna på ett sådant sätt att människorna kan finna att man löser problemen på ett rimligt sätt.

Naturligtvis ska vi förena produktionsmålet och miljömålet. Det ingår ju i denna bild. Alla de farhågor som Inga Berggren tar upp bereds i Regeringskansliet och av olika myndigheter. Jag tycker att Kjell Larssons svar här i kammaren var alldeles utmärkt bra. Alla de aspekter som Inga Berggren tar upp ska beaktas i de utredningar och beredningar som pågår.

Men jag vill varna för att det finns en ganska stark motvilja under den argumentering som Moderaterna för om vindkraften. Det beklagar jag,

och det är naturligtvis en svårighet för den borgerliga tilltänkta fyrparti-regeringen.

Prot. 2001/02:97
17 april

*Naturresursfrågor
och vattenrätt*

Anf. 159 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Jag vill bara mycket kort säga ett hjärtligt tack till dig, Bengt-Ola Rytta, eftersom det här är din sista stund – tänkte jag säga – i talarstolen. Jag tycker att det har varit väldigt intressant att samarbeta med dig i vissa frågor och debattera motstånd i andra. Jag tror att du kan dela min åsikt att samhällsutvecklingen pågår hela tiden. Den kan man påverka även utanför den här kammaren, och det tror jag att du kommer att göra.

Jag är öppen för en debatt t.o.m. när det gäller det kommunala vetot och kärnkraftsavfallet. Jag tror att man måste ha ett gemensamt ansvar, både nationellt och kommunalt.

Tack!

Anf. 160 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Fru talman! Tack för de vänliga orden! Debatten kommer att rulla vidare med eller utan mig.

Anf. 161 INGA BERGGREN (m):

Fru talman! Bengt-Ola Rytta sade så här: Moderaterna tycker nog illa om vindkraft. Då svarar jag på det här sättet: Vindkraften ska leva på sina egna meriter. Förnybara energikällor, däribland vindkraften, ska konkurrera på lika villkor. När det gäller förändringar i regelverket, som säkert behövs, borde Bengt-Ola Rytta och regeringen lyssna: När man efterlyser sådana nya tydliga regler borde sådana också kunna expedieras. Man behöver det för att kunna gå vidare i det här arbetet.

Till slut: Tack så mycket för de debatter vi har haft här i kammaren, Bengt-Ola Rytta, och lycka till därhemma i den politiska hetluften!

Anf. 162 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag får tacka för det. Jag hoppas att det blir lite mindre hetta i luften när jag kommer hem, för jag ska inte främst vara politiker utan pensionär, och det ser jag verkligen fram emot.

Sedan är det så, för att återgå till ämnet, att det naturligtvis måste finnas regler i sådana här väldigt svåra sammanhang. Men ytterst hänger det på att göra en avvägning mellan motstående intressen. Jag tycker att produktionsmålet och miljömålet är viktigare än konkurrensmålet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 14 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.57 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då voteringen skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

14 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FöU3 Totalförsvarsplikten

Punkt 1 (Allmänt om totalförsvarsplikten)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 3 (mp)

Förberedande votering:

72 för res. 1

14 för res. 3

223 avstod

40 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

209 för utskottet

73 för res. 1

29 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 v, 37 kd, 16 c

För res. 1: 72 m, 1 -

Avstod: 15 mp, 14 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 2 (Könsneutral totalförsvarsplikt)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

3. res. 5 (fp)

Förberedande votering:

39 för res. 4

15 för res. 5

257 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:
241 för utskottet
39 för res. 4

31 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 36 kd, 15 c, 1 -

För res. 4: 1 m, 38 v

Avstod: 1 kd, 1 c, 15 mp, 14 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU14 Bättre tandvårdsstöd för äldre m.m.

Punkt 2 (Behovsstyrt högkostnadsskydd)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

238 för utskottet

71 för res. 2

1 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 37 v, 37 kd, 16 c, 15 mp, 14 fp, 1 -

För res. 2: 71 m

Avstod: 1 m

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 3 (Sänkt åldersgräns)

1. utskottet

2. res. 3 (fp)

Votering:

295 för utskottet

14 för res. 3

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 37 v, 36 kd, 16 c, 15 mp, 1 -

För res. 3: 14 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Prot. 2001/02:97
17 april

Punkt 6 (Utredning av förstärkt högkostnadsskydd)

1. utskottet

2. res. 5 (kd)

3. res. 6 (c)

Förberedande votering:

42 för res. 5

17 för res. 6

252 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Eva Johansson (s) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

258 för utskottet

36 för res. 5

16 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 1 kd, 15 mp, 13 fp, 1 -

För res. 5: 36 kd

Avstod: 16 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 11 (Personalförsörjning)

1. utskottet

2. res. 10 (m, kd)

Votering:

180 för utskottet

131 för res. 10

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 v, 1 kd, 6 c, 15 mp, 2 fp

För res. 10: 72 m, 36 kd, 10 c, 12 fp, 1 -

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU22 Rätt till arv för judiska efterlevande

1. utskottet

2. res. (m, kd, fp)

Votering:

185 för utskottet

123 för res.

1 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 38 v, 15 c, 15 mp

För res.: 72 m, 37 kd, 13 fp, 1 -

Avstod: 1 c

Frånvarande: 14 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Prot. 2001/02:97

17 april

SoU12 Äldrepolitik

Punkt 1 (Ytterligare mål för äldrepolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (c)

Votering:

289 för utskottet

18 för res. 1

1 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 68 m, 38 v, 36 kd, 15 mp, 13 fp, 1 -

För res. 1: 2 m, 16 c

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 13 s, 11 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 2 (Inriktningen av äldrepolitiken)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

3. res. 4 (kd)

4. res. 7 (mp)

Förberedande votering 1:

38 för res. 4

15 för res. 7

258 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

74 för res. 2

37 för res. 4

199 avstod

39 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

131 för utskottet

73 för res. 2

106 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 6 v, 7 mp

För res. 2: 72 m, 1 -

Avstod: 32 v, 37 kd, 16 c, 7 mp, 14 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 2 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 4 (Äldrepeng)

1. utskottet

2. res. 9 (fp)

Votering:

222 för utskottet

14 för res. 9

72 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 1 m, 38 v, 36 kd, 16 c, 15 mp

För res. 9: 14 fp

Avstod: 71 m, 1 -

Frånvarande: 15 s, 9 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 9 (Konkurrensutsättning m.m.)

1. utskottet

2. res. 16 (v)

Votering:

257 för utskottet

36 för res. 16

16 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 72 m, 1 v, 37 kd, 15 mp, 14 fp, 1 -

För res. 16: 36 v

Avstod: 16 c

Frånvarande: 14 s, 9 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 19 (Avdragsrätt för hushållsnära tjänster)

1. utskottet

2. res. 33 (m, kd, c, fp)

Votering:

170 för utskottet

140 för res. 33

1 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 v, 14 mp

För res. 33: 72 m, 37 kd, 16 c, 14 fp, 1 -

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 20 (Förebyggande folkhälsoarbete)

1. utskottet

2. res. 35 (mp)

Votering:

258 för utskottet

15 för res. 35

37 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 16 c, 13 fp, 1 -

För res. 35: 15 mp

Avstod: 36 kd, 1 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU18 Konsumenterna och miljön

Punkt 1 (Medel för att uppnå miljömålet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

228 för utskottet

73 för res. 1

9 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 v, 37 kd, 16 c, 15 mp, 4 fp

För res. 1: 72 m, 1 -

Avstod: 9 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 3 fp, 1 -

Punkt 3 (Gröna nyckeltal)

1. utskottet

2. res. 3 (kd)

Votering:

270 för utskottet

38 för res. 3

2 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 37 v, 16 c, 13 mp, 14 fp, 1 -

För res. 3: 1 m, 37 kd

Avstod: 2 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Prot. 2001/02:97

17 april

Punkt 14 (Boende och resande)

1. utskottet

2. res. 10 (v)

Votering:

254 för utskottet

54 för res. 10

1 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 72 m, 34 kd, 16 c, 14 fp, 1 -

För res. 10: 38 v, 1 kd, 15 mp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 14 s, 9 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU19 Näringsförbud, m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU20 Återvinning av säkerhet i konkurs

Kammaren biföll utskottets förslag.

BoU10 Vissa fastighetsrättsliga frågor

Punkt 1 (Jordförvärvslagen)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, c, fp, mp)

Votering:

227 för utskottet

84 för res. 1

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 70 m, 38 v, 1 -

För res. 1: 2 m, 37 kd, 16 c, 15 mp, 14 fp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 2 (Förvärv av permanentus för fritidsändamål)

1. utskottet

2. res. 2 (mp)

Votering:

296 för utskottet

15 för res. 2

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 37 kd, 16 c, 14 fp, 1 -

För res. 2: 15 mp

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 3 (Förvärv av hyresfastigheter)

1. utskottet

2. res. 3 (m, -)

Votering:

238 för utskottet

73 för res. 3

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 38 v, 37 kd, 16 c, 15 mp, 14 fp

För res. 3: 72 m, 1 -

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 7 (Finansiering av fastighetsbildning och fastighetsregistrering)

1. utskottet

2. res. 5 (c)

Votering:

294 för utskottet

16 för res. 5

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 36 kd, 15 mp, 14 fp, 1 -

För res. 5: 16 c

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 10 (Tomträttsavgälder)

1. utskottet

2. res. 8 (kd)

Votering:

275 för utskottet

36 för res. 8

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 1 kd, 16 c, 15 mp, 14 fp, 1 -

För res. 8: 36 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

BoU11 Naturresursfrågor och vattenrätt

Punkt 1 (Älvskyddets utformning)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

295 för utskottet

15 för res. 1

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 69 m, 38 v, 37 kd, 16 c, 15 mp, 1 fp, 1 -
För res. 1: 2 m, 13 fp
Frånvarande: 13 s, 10 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 2 (Vindkraftens ställning)

1. utskottet
2. res. 4 (c)
Votering:
186 för utskottet
17 för res. 4
107 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 1 m, 38 v, 1 kd, 15 mp, 12 fp, 1 -
För res. 4: 16 c, 1 fp
Avstod: 71 m, 35 kd, 1 fp
Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 3 (Villkor för byggande av vindkraftverk, m.m.)

1. utskottet
2. res. 5 (m, -)
Votering:
238 för utskottet
73 för res. 5
38 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 38 v, 37 kd, 16 c, 15 mp, 14 fp
För res. 5: 72 m, 1 -
Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 4 (Nationalstadsparker)

1. utskottet
2. res. 6 (mp, c)
Votering:
268 för utskottet
32 för res. 6
11 avstod
38 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 37 kd, 2 fp, 1 -
För res. 6: 16 c, 15 mp, 1 fp
Avstod: 11 fp
Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -
Karl-Göran Biörsmark (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Kommunalt veto)

1. utskottet

2. res. 8 (mp, c)

Votering:

277 för utskottet

31 för res. 8

1 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 35 v, 37 kd, 1 mp, 14 fp, 1 -

För res. 8: 1 v, 16 c, 14 mp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 13 s, 10 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 6 (Åtgärder för att minska riskerna för översvämningar)

1. utskottet

2. res. 9 (kd, c, fp)

Votering:

242 för utskottet

68 för res. 9

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 38 v, 14 mp

För res. 9: 37 kd, 16 c, 14 fp, 1 -

Frånvarande: 13 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 2 c, 2 mp, 2 fp, 1 -

Punkt 7 (Omprövning av vattendomar)

1. utskottet

2. res. 10 (v, fp)

Votering:

218 för utskottet

54 för res. 10

37 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 71 m, 1 kd, 14 c, 15 mp, 1 fp

För res. 10: 1 m, 38 v, 1 c, 13 fp, 1 -

Avstod: 1 s, 36 kd

Frånvarande: 14 s, 9 m, 5 v, 5 kd, 3 c, 1 mp, 2 fp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

15 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Skrivelse

2001/02:102 Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Konstitutionsutskottets betänkande

2001/02:KU29 Lagstiftningsprocessen m.m.

Utrikesutskottets betänkande

2001/02:UU4 Globalisering

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

2001/02:SfU10 Vissa arbetsskadefrågor

2001/02:SfU11 Riksdagens revisorers förslag angående efterkontroll av förtidspensioner

2001/02:SfU12 Anpassningar med anledning av övergången till reformerade regler för ålderspension

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

2001/02:AU5 Arbetsmarknadspolitiska frågor

16 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 17 april

2001/02:378 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Kvinnors delaktighet i Östersjösamarbetet

2001/02:379 av *Inger Lundberg* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Konflikten i Mellanöstern

2001/02:380 av *Sylvia Lindgren* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Arbetsstillstånd för tredjelandsförare

2001/02:381 av *Cecilia Magnusson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Praxis i misshandelsfall

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 april.

17 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 2001/02:97

17 april

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 17 april

2001/02:1065 av *Ingemar Vänerlöv* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Närpolisens resurser

2001/02:1066 av *Maud Ekendahl* (m) till statsrådet Mona Sahlin

Nationellt system för radiokommunikation

2001/02:1067 av *Maud Ekendahl* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Tetra

2001/02:1068 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Beskattnings av personaloptioner

2001/02:1069 av *Margareta Cederfelt* (m) till näringsminister Björn Rosengren

Arbetslöshet trots högkonjunktur

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 april.

18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 17 april

2001/02:1005 av *Anders Sjölund* (m) till utbildningsminister Thomas Östros

Sysselsättningsstöd och friskolor

2001/02:1010 av *Caroline Hagström* (kd) till miljöminister Kjell Larsson

En effektiv miljötillsyn

2001/02:1011 av *Carina Moberg* (s) till utbildningsminister Thomas Östros

Kommunal skolplanering

2001/02:1019 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Straffavgifter för CSN

2001/02:1022 av *Åke Carnerö* (kd) till försvarsminister Björn von Sydow

Rekrytering av officerare inom Försvarsmakten

2001/02:1025 av *Anders Sjölund* (m) till utbildningsminister Thomas Östros

Dispens för kunskapskrav för invandrare

2001/02:1026 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg

Kontroll av hästtransporter

Prot. 2001/02:97
17 april

2001/02:1040 av *Harald Nordlund* (fp) till jordbruksminister Margareta Winberg

Effekter av besparingar inom Statens livsmedelsverk

2001/02:1046 av *Annelie Enochson* (kd) till miljöminister Kjell Larsson
Strålningsfria zoner

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 april.

19 § Kammaren åtskildes kl. 17.39.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 34 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 75,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 118 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.57 och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Kompletteringsval till socialutskottet	1
2 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 10 april.....	1
UbU10 Skolan, m.m.	1
BoU8 Planfrågor.....	4
BoU9 Byggfrågor	6
5 § Totalförsvarsplikten	7
Försvarsutskottets betänkande 2001/02:FöU3	7
Anf. 1 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	7
Anf. 2 BERIT JÓHANNESSON (v)	10
Anf. 3 RUNAR PATRIKSSON (fp)	12
Anf. 4 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	14
Anf. 5 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	14
Anf. 6 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	14
Anf. 7 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	14
Anf. 8 LARS ÅNGSTRÖM (mp).....	15
Anf. 9 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	17
Anf. 10 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	17
Anf. 11 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	18
Anf. 12 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	18
Anf. 13 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	18
Anf. 14 TALMANNEN.....	19
Anf. 15 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	19
Anf. 16 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	19
Anf. 17 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	19
Anf. 18 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	20
Anf. 19 KARIN WEGESTÅL (s).....	20
Anf. 20 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	22
Anf. 21 KARIN WEGESTÅL (s) replik	23
Anf. 22 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	23
Anf. 23 KARIN WEGESTÅL (s) replik	23
Anf. 24 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	23
Anf. 25 KARIN WEGESTÅL (s) replik	23
Anf. 26 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	24
Anf. 27 KARIN WEGESTÅL (s) replik	24
Anf. 28 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	24
Anf. 29 KARIN WEGESTÅL (s) replik	25
Anf. 30 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	25
Anf. 31 KARIN WEGESTÅL (s) replik	25
Anf. 32 MARGARETA VIKLUND (kd).....	26
Anf. 33 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)	28
Anf. 34 KURT KVARNSTRÖM (s).....	29
Anf. 35 EVA FLYBORG (fp)	30

Anf. 36	KARIN WEGESTÅL (s) replik	31
Anf. 37	EVA FLYBORG (fp) replik	32
Anf. 38	KARIN WEGESTÅL (s) replik	32
Anf. 39	EVA FLYBORG (fp) replik	32
Anf. 40	BJÖRN LEIVIK (m)	33
	(Beslut fattades under 14 §.)	33
6 §	Bättre tandvårdsstöd för äldre m.m.	34
	Socialutskottets betänkande 2001/02:SoU14	34
Anf. 41	LEIF CARLSON (m)	34
Anf. 42	CHATRINE PÅLSSON (kd)	36
Anf. 43	KENNETH JOHANSSON (c)	38
Anf. 44	KERSTIN HEINEMANN (fp)	39
Anf. 45	CATHERINE PERSSON (s)	41
Anf. 46	LEIF CARLSON (m) replik	44
Anf. 47	CATHERINE PERSSON (s) replik	45
Anf. 48	LEIF CARLSON (m) replik	45
Anf. 49	CATHERINE PERSSON (s) replik	46
Anf. 50	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	47
Anf. 51	CATHERINE PERSSON (s) replik	47
Anf. 52	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	47
Anf. 53	CATHERINE PERSSON (s) replik	48
Anf. 54	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	48
Anf. 55	CATHERINE PERSSON (s) replik	48
Anf. 56	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	49
Anf. 57	CATHERINE PERSSON (s) replik	49
Anf. 58	ROLF OLSSON (v)	49
Anf. 59	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	51
Anf. 60	LEIF CARLSON (m)	52
Anf. 61	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	52
Anf. 62	LEIF CARLSON (m) replik	53
Anf. 63	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	53
Anf. 64	CHATRINE PÅLSSON (kd)	53
Anf. 65	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	54
Anf. 66	CHATRINE PÅLSSON (kd)	54
Anf. 67	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	54
	(Beslut fattades under 14 §.)	54
7 §	Rätt till arv för judiska efterlevande	55
	Socialutskottets betänkande 2001/02:SoU22	55
Anf. 68	CHRISTEL ANDERBERG (m)	55
Anf. 69	SUSANNE EBERSTEIN (s)	56
Anf. 70	CHRISTEL ANDERBERG (m)	56
Anf. 71	SUSANNE EBERSTEIN (s)	56
Anf. 72	CHRISTEL ANDERBERG (m)	56
Anf. 73	SUSANNE EBERSTEIN (s)	57
	(Beslut fattades under 14 §.)	57
8 §	Äldrepolitik	57
	Socialutskottets betänkande 2001/02:SoU12	57
Anf. 74	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	57
Anf. 75	LENA OLSSON (v)	60

Anf. 76	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	61
Anf. 77	LENA OLSSON (v) replik.....	62
Anf. 78	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	62
Anf. 79	LENA OLSSON (v) replik.....	63
Anf. 80	SVEN BRUS (kd)	63
Anf. 81	LENA OLSSON (v) replik.....	66
Anf. 82	SVEN BRUS (kd) replik	66
Anf. 83	LENA OLSSON (v) replik.....	66
Anf. 84	SVEN BRUS (kd) replik	66
Anf. 85	KENNETH JOHANSSON (c)	67
Anf. 86	KERSTIN HEINEMANN (fp).....	69
Anf. 87	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	71
Anf. 88	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	73
Anf. 89	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	74
Anf. 90	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	74
Anf. 91	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	75
Anf. 92	TULLIA VON SYDOW (s)	75
Anf. 93	SVEN BRUS (kd)	77
Anf. 94	TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	77
Anf. 95	SVEN BRUS (kd) replik	77
Anf. 96	TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	77
Anf. 97	KENNETH JOHANSSON (c)	78
Anf. 98	TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	78
Anf. 99	KENNETH JOHANSSON (c) replik	78
Anf. 100	TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	79
Anf. 101	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	79
Anf. 102	TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	79
Anf. 103	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	79
Anf. 104	TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	80
Anf. 105	KERSTIN HEINEMANN (fp)	80
Anf. 106	TULLIA VON SYDOW (s)	81
Anf. 107	KERSTIN HEINEMANN (fp)	81
Anf. 108	TULLIA VON SYDOW (s)	81
	(Beslut fattades under 14 §.).....	82

9 § Konsumenterna och miljön..... 82

	Lagutskottets betänkande 2001/02:LU18	82
Anf. 109	BERIT ADOLFSSON (m)	82
Anf. 110	TASSO STAFILIDIS (v)	83
Anf. 111	BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	85
Anf. 112	TASSO STAFILIDIS (v) replik	85
Anf. 113	BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	86
Anf. 114	TASSO STAFILIDIS (v) replik	86
Anf. 115	KJELL ELDENSJÖ (kd).....	86
Anf. 116	TASSO STAFILIDIS (v) replik	87
Anf. 117	KJELL ELDENSJÖ (kd) replik.....	88
Anf. 118	KARIN JEPPSSON (s)	88
Anf. 119	BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	91
Anf. 120	KARIN JEPPSSON (s) replik	91
Anf. 121	BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	92

Prot. 2001/02:97
17 april

Anf. 122	KARIN JEPPSON (s) replik	92
Anf. 123	TASSO STAFILIDIS (v) replik	92
Anf. 124	KARIN JEPPSSON (s) replik	93
Anf. 125	TASSO STAFILIDIS (v) replik	93
Anf. 126	KARIN JEPPSSON (s) replik	93
Anf. 127	ANA MARIA NARTI (fp)	93
Anf. 128	MARIA WETTERSTRAND (mp)	94
	(Beslut fattades under 14 §.)	95
10 §	Näringsförbud, m.m.	95
	Lagutskottets betänkande 2001/02:LU19	95
Anf. 129	RUNE BERGLUND (s)	95
Anf. 130	CHRISTEL ANDERBERG (m)	96
Anf. 131	LENNART KLOCKARE (s)	97
	(Beslut fattades under 14 §.)	98
11 §	Återvinning av säkerhet i konkurs	98
	Lagutskottets betänkande 2001/02:LU20	98
	(Beslut fattades under 14 §.)	98
12 §	Vissa fastighetsrättsliga frågor	99
	Bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU10	99
Anf. 132	CARL-ERIK SKÅRMAN (m)	99
Anf. 133	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	100
Anf. 134	CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik	101
Anf. 135	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	101
Anf. 136	RIGMOR STENMARK (c)	102
Anf. 137	YVONNE ÅNGSTRÖM (fp)	103
Anf. 138	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	103
Anf. 139	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	104
Anf. 140	RIGMOR STENMARK (c)	105
Anf. 141	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik	106
Anf. 142	RIGMOR STENMARK (c) replik	106
Anf. 143	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik	106
Anf. 144	CARL-ERIK SKÅRMAN (m)	106
Anf. 145	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik	106
Anf. 146	CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik	106
Anf. 147	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s) replik	107
Anf. 148	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	107
Anf. 149	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	107
Anf. 150	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	107
Anf. 151	CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	108
	(Beslut fattades under 14 §.)	108
13 §	Naturresursfrågor och vattenrätt	108
	Bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU11	108
Anf. 152	INGA BERGGREN (m)	108
Anf. 153	OWE HELLBERG (v)	110
Anf. 154	HARALD BERGSTRÖM (kd)	111
Anf. 155	RIGMOR STENMARK (c)	112
Anf. 156	YVONNE ÅNGSTRÖM (fp)	114
Anf. 157	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	115
Anf. 158	BENGT-OLA RYTTAR (s)	115

Anf. 159 RIGMOR STENMARK (c).....	117	Prot. 2001/02:97
Anf. 160 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik.....	117	17 april
Anf. 161 INGA BERGGREN (m).....	117	
Anf. 162 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	117	
(Beslut fattades under 14 §.).....	117	
Ajournering.....	118	
Återupptagna förhandlingar	118	
14 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens		
sammanträde.....	118	
FöU3 Totalförsvarsplikten.....	118	
SoU14 Bättre tandvårdsstöd för äldre m.m.	119	
SoU22 Rätt till arv för judiska efterlevande	120	
SoU12 Äldrepolitik	121	
LU18 Konsumenterna och miljön	123	
LU19 Näringsförbud, m.m.	124	
LU20 Återvinning av säkerhet i konkurs.....	124	
BoU10 Vissa fastighetsrättsliga frågor	124	
BoU11 Naturresursfrågor och vattenrätt	125	
15 § Bordläggning.....	128	
16 § Anmälan om interpellationer.....	128	
17 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	129	
18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	129	
19 § Kammaren åtskildes kl. 17.39.....	130	

Prot. 2001/02:97
17 april

Elanders Gotab, Stockholm 2002